

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

”BASEL III UHKAA PK-YRITYSTEN RAHOITUSTA” – VAI UHKAAKO?

Rahoitusalan asiantuntijoiden näkemyksiä yritysten
luototuksesta ja Basel-pankkisääntelystä

Yrityksen laskentatoimi
Pro Gradu -tutkielma
Huhtikuu 2015
Ohjaaja: Matias Laine

Jouni Ruukki

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Johtamiskorkeakoulu; yrityksen laskentatoimi
Tekijä:	RUUKKI, JOUNI
Tutkielman nimi:	”Basel III uhkaa pk-yritysten rahoitusta” – vai uhkaako? Rahoitusalan asiantuntijoiden näkemyksiä yritysten luototuksesta ja Basel-pankkisääntelystä
Pro Gradu -tutkielma:	82 sivua, 1 liitesivu
Aika:	Huhtikuu 2015
Avainsanat:	Pk-yritysten luotonanto, pankkisääntely, Basel III

Pienten ja keskisuurten yritysten kohtaamat haasteet ulkoisen rahoituksen hankinnassa ovat nousseet viime aikoina toistuvasti esiin julkisessa keskustelussa ja mediassa. Epävarmuuden lisääntyminen rahoitusmarkkinoilla ja finanssikriisin jälkeen kiristyneen pankkisääntelyn on nähty iskevän erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten rahoitukseen, sillä pankkilaina on edelleen näiden yritysten tärkein ulkoisen rahoituksen lähde (Robb ja Robinsson 2010). Pienet ja keskisuuret yritykset ovat Suomessakin tärkeä talouskasvun mahdollistaja ja merkittävä työllistäjä, joten näiden yritysten vaikeudet ulkoisen rahoituksen hankinnassa heijastuvat väistämättä nopeasti koko yhteiskuntaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on pankkialan asiantuntijoiden haastatteluja hyödyntäen tutkia pienten ja keskisuurten yritysten luototuksessa tapahtuneita muutoksia sekä vuonna 2010 julkaistun kansainvälisen Basel III -pankkisääntösten vaikutuksia pienten ja keskisuurten yritysten luototukseen. Erityisesti Basel III -pankkisääntösten vaikutuksista on tehty vain vähän aiempaa tutkimusta, ja tehty tutkimus on pääasiassa viranomaislähtöistä.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että pankkien luotonannossa pk-yrityksille on tapahtunut muutoksia, mutta Basel III -sääntöä enemmän luotonantoon on vaikuttanut vuoden 2008 finanssikriisi. Basel III -sääntö on tuonut uusia elementtejä pienten ja keskisuurten yritysten luototukseen ja se on pakottanut pankkeja muuttamaan toimintatapojaan. Tästä huolimatta tehtyjen asiantuntijahaastattelujen valossa näyttää siltä, että Basel III -sääntösten vaikutuksista pk-yritysten luotonantoon on annettu julkisuudessa turhan yksioikoinen ja negatiivinen kuva, ja pienten ja keskisuurten yritysten luotonsaantiin vaikuttavat myös monet muutkin tekijät kuin pankkisääntely.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimuksen tavoite	2
1.3 Keskeinen kirjallisuus	3
1.4 Aihepiirin merkitys.....	4
1.5 Rajaukset ja keskeiset käsitteet.....	5
1.6 Tutkimusmenetelmät.....	5
1.7 Tutkimuksen kulku	8
2 PK-YRITYSTEN RAHOITUS	9
2.1 Pk-yritysten rahoitus yleisesti.....	9
2.1.1 Pankit pk-yritysten rahoittajina	10
2.2 Pk-yritysten rahoituksen erityispiirteet.....	11
2.2.1 Informaation epäsymmetria.....	11
2.2.2 Luotonantoon vaikuttavat ulkoiset tekijät	13
2.2.3 Pk-yritysten luotonsaantiin vaikuttavat tekijät	14
2.3 Yhteenveto.....	18
3 SÄÄNTELY JA BASELIN PANKKISÄÄNTELY	19
3.1 Mitä sääntely on?.....	19
3.2 Miksi pankkisääntelyä tarvitaan?	21
3.3 Basel'n pankkikomitean perustaminen	22
3.4 Basel I.....	25
3.4.1 Basel I:n merkitys ja kritiikki	27
3.4.2 Kohti Basel II:ta	28
3.5 Basel II.....	29
3.5.1 I-pilari	30
3.5.2 II-pilari.....	32
3.5.3 III-pilari	33
3.6 Kohti Basel III:ta	33
3.6.1 Finanssikriisin vaikutukset Suomessa	35
3.6.2 Mikä oli Basel II:n rooli finanssikriisissä?	37
3.7 Basel III	38
3.7.1 Vähimmäispääomavaatimukset	39
3.7.2 Määrälliset maksuvalmiusvaatimukset.....	41
3.8 Basel-säännösten vaikutus pankin luotonantoon.....	43
3.8.1 Basel-säännösten vaikutus pankin luottoriskien laskentaan	43
3.8.2 Basel-säännösten vaikutus pankin luotonantoon pk-yrityksille	45

3.8.3 Yhteenveto.....	47
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO.....	48
4.1 Tutkimusmenetelmä	48
4.2 Aineiston esittely	49
4.3 Aineiston analyysi	51
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	53
5.1 Pk-yritysten rahoituksen muutos	53
5.1.1 Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset	53
5.1.2 Finanssikriisin jälkeen	55
5.2 Pk-yritysten luototuskriteerit	58
5.2.1 Informaation epäsymmetria.....	58
5.2.2 Vakuudet ja yrityksen tuleva kassavirta	58
5.2.3 Muut tekijät	60
5.3 Basel III -säännösten vaikutus pk-yritysten rahoitukseen.....	61
5.3.1 Basel ja julkinen keskustelu	61
5.3.2 Dokumentointi	63
5.3.3 Riskipainot.....	64
5.3.4 Oma pääoma	65
5.3.5 Päätöksenteon lyhytjänteisyys	66
5.4 Pankin rooli rahoittajana.....	66
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	68
6.2 Jatkotutkimusaiheet	70
6.3 Tutkimuksen arviointi ja rajoitteet	71
LÄHDELUETTELO	72
LIITE 1 HAASTATTELURUNKO	83

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Vuonna 2007 Yhdysvalloista alkanut ja vuonna 2008 maailmanlaajuisesti finanssikriisiksi levinnyt taloudellinen epävarmuus on vaikuttanut myös Suomen talouteen monin tavoin. Kriisin jälkeisten vuosien 2009 ja 2010 orastava talouskasvu on kääntynyt laskuun sillä seurauksella, että mennyt vuosi 2014 oli Suomessa kolmas perättäinen negatiivisen bruttokansantuotteen vuosi. Eri lähteiden mukaan vuodesta 2015 ennustetaan joko hyvin heikosti positiivista tai vaihtoehtoisesti neljättä negatiivista bruttokansantuotteen laskun vuotta (Finanssialan keskusliitto 2015, Findikaattori 2015, Tilastokeskus 2015). Samaan aikaan vuonna 2010 esitelty kansainvälinen Basel III -pankkisäännöstö on kiristänyt ja kiristää tulevana vuosina pankkien pääomavaateita, niin että pankeilta vaaditaan yhä enemmän ja laadukkaampia omia varoja tarkoituksena parantaa pankkien tappionsietokykyä sekä pienentää mahdollisten tulevien finanssikriisien vaikutuksia.

Vuonna 2010 julkaistu Basel III -pankkisäännöstö on Baselin pankkivalvontakomitean¹ kolmas säännösuositus ja uuden säännösten tarkoituksena on korjata finanssikriisin paljastamia vakavia puutteita pankkien sääntelyssä (Vauhkonen 2010, 21). Basel III -säännösten implementointi on vielä kesken, joten sen kokonaisvaikuttavuudesta ei ole vielä täyttä selvyyttä. Jo tähän mennessä säännöstö on kuitenkin herättänyt voimakasta kritiikkiä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten ja niiden etujärjestöjen keskuudessa, sillä Basel III -säännösten on katsottu vaikeuttavan erityisesti pk-yritysten² rahoitusta ja luotonsaantia, kuten seuraavista otsikoista voidaan havaita.

”Pankkisääntely vaarantaa talouskasvun.” (Helsingin Sanomat 1.2.2014)

”EK: Pankkisääntely hyydyttää pk-yrityksiä luultua pahemmin.” (Taloussanomat 30.4.2013)

---

¹ Baselin pankkivalvontakomitea on pankkivalvontaviranomaisten yhteistyöelin, jonka perustivat vuonna 1975 kymmenen maan keskuspankin pääjohtajat. Sen jäseninä ovat pankkivalvontaviranomaiset ja keskuspankkien edustajat seuraavista maista: Alankomaat, Belgia, Espanja, Iso-Britania, Italia, Japani, Kanada, Luxemburg, Ranska, Ruotsi, Saksa, Sveitsi ja Yhdysvallat. (Jokivuolle & Launiainen 2003, 15.)

² Tästä lähtien pienistä ja keskisuurista yrityksistä voidaan käyttää myös nimitystä pk-yritykset.

”Nordea: Pienet yritykset maksavat pankkisääntelyn.” (Helsingin Sanomat 10.4.2013)

”Yritykset hätää kärsimässä – Nyt malttia pankkisääntelyn kanssa!” (Yrittäjäsanomien 2.6.2014)

Otsikoiden mukainen pk-yrittäjien ja heidän etujärjestöjensä huoli johtuu siitä, että verrattuna aiempaan Basel II -säännöstyön, Basel III -säännöstö tulee kiristämään pankkien oman pääoman vaateita riskipitoisempien luottojen kohdalla eli mitä enemmän pankin myöntämään luottoon sisältyy riskiä, sitä enemmän pankin tulee taseessaan varata omaa pääomaa tätä luottoa varten. Tästä vaatimuksesta johtuen pienet ja keskisuuret yritykset pelkäävät, että pankit siirtävät luottojensa painopistettä yhä enemmän vähäriskisiin hankkeisiin, jolloin kenties riskipitoisempi pk-yritysten rahoitus kärsii ja niiden mahdollisuudet saada luottoa heikkenevät.

Pk-yritysten mahdollinen ulkopuolisen rahoituksen hankaloituminen aiheuttaa monia ongelmia reaalielämään. Pk-yritykset ovat merkittäviä työllistäjiä, joten niiden rahoitusongelmat vaikuttavat väistämättä myös työllisyyteen. Lisäksi pk-yritykset ovat merkittäviä innovaatioiden ja toiminnan tehostamiseen tähtäävien tuotteiden luoja. Ilman pääsyä ulkopuolisen rahoituksen markkinoille niiden kyky tuottaa näitä uusia tuotteita markkinoille vaikeutuu. (Allen, Chan, Milne & Thomas 2012, 163.) Tämän lisäksi pankkilaina on tärkein ulkoisen rahoituksen lähde toimintaansa aloittaville sekä pienille ja keskisuurille yrityksille (Robb ja Robinsson 2010), eikä pk-yrityksillä ole useinkaan mahdollista käyttää rahoituksen hankkimiseen yhtä monipuolisia rahoitusinstrumentteja kuin suuremmilla yrityksillä, jotka voivat hankkia lisää pääomaa esimerkiksi julkisten osakeantien kautta. Tästä johtuen voidaan olettaa, että kiristynyt Basel III -sääntely vaikuttaisi ensisijaisesti pk-yritysten luottoantoon, koska niillä on suuria yrityksiä heikommat mahdollisuudet hankkia liiketoiminnalleen tarvitsemaansa rahoitusta muiden kanavien kautta.

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tämän tutkimuksen tavoite on aiempaa teoreettista kirjallisuutta sekä rahoitusalan asiantuntijoiden näkemyksiä hyväksikäyttäen vastata kahteen tutkimuskysymykseen, joista ensimmäisen tarkoitus on tuoda esiin niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat pankkien

tarjoamaan pk-yritysten luototukseen. Toisen kysymyksen tarkoituksena on siirtyä mikrotasolta makrotasolle eli tutkia kansainvälisen Basel III -säännösten vaikutuksia pankkien pk-yritysluototukseen. Näistä tutkimuksen tavoitteista muodostuvat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mitkä ovat keskeisimmät tekijät pienten ja keskisuurten yritysten luototuksessa ja miten pk-yritysten luototus on pankkialan asiantuntijoiden mukaan finanssikriisin jälkeen muuttunut?

2. Miten pankkialan asiantuntijat näkevät Basel III -säännösten muuttaneen pk-yritysten luototusta?

1.3 Keskeinen kirjallisuus

Pk-yritysten luototuksesta on julkaistu verrattain paljon tutkimusta hieman eri näkökulmista (muun muassa Beck & Demircuc-Kunt 2006, Berger & Udell 2006, Bruns & Fletcher 2008, Canales & Nanda 2012). Vastaavasti myös Basel-sääntelystä ja sen kustannuksista sekä hyödyistä kansantalouteen (Yan, Hall & Turner 2012), pankkien käyttäytymiseen (Decamps, Rochet & Roger 2002), pankkien kokoon ja riskinottoon (Hakenes & Schnabel 2011) sekä pankin pääomaan ja likviditeettiin (Distinguin, Roulet & Tarazi 2013) on tehty tutkimusta. Kuitenkaan Basel-säännösten vaikutuksista pankkien pk-yritysluototukseen ei löydy kovin paljon tutkimusta³, ja tutkimusten määrä vähenee siirryttäessä Basel III -säännöstiin; aiheesta ovat kuitenkin kirjoittaneet esimerkiksi Allen ym. (2012). Aikaisemman tutkimuksen vähäisyyttä voidaan selittää osin sillä, että säännösten implementointi on vielä osin kesken eikä sen lopullista vaikuttavuutta näin ollen täysin vielä tunneta.

Koska aikaisempaa tutkimusta aiheesta on saatavilla vain vähän, on keskustelua aihepiirin ympärillä käyty pääasiassa julkisten toimijoiden ja valvontaviranomaisten sekä pankkien välillä. Valvontaviranomaiset ovat tuoneet esiin omissa julkaisuissaan pääosin säännösten aiheuttamia pienempiä negatiivisia vaikutuksia (muun muassa Bridges, Gregory, Nielsen, Pezzini, Radia & Spaltro 2014; Vauhkonen 2010), kun taas

---

³ Tutkimusta kuitenkin löytyy, esimerkiksi Basel II -säännösten vaikutuksia ovat tutkineet Saurina & Trucharte 2004.

esimerkiksi finanssialan etujärjestöt näkevät sääntelyn vaikuttavuuden eri tavalla (muun muassa Finanssialan Keskusliitto 2012).

1.4 Aihepiirin merkitys

Oma kiinnostukseni tutkimuksen aihepiiriä kohtaan heräsi seurattessani viime vuosina eri suomalaisia talousmedioita ja niiden varsin yksipuolista uutisointia, jonka mukaan Basel III -sääntely tulee kiristämään ja hankaloittamaan erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia saada luottoa pankista. Tämä talousmedioissa käyty julkinen keskustelu on vaikuttanut kuitenkin varsin yksioikoiselta, sillä samaan aikaan korkojen ollessa epätavallisen alhaisella tasolla ja talouskasvun jatkuessa vaatimattomana voisi olettaa, että pankit myöntäisivät mielellään luottoa myös pk-yrityksille. Tilanne ei muutu merkittävästi, vaikka julkinen keskustelu painottuu osin tulevaisuuteen, sillä esimerkiksi Suomen Pankin ennusteiden mukaan kokonaistuotannon kehitys jatkuu vaatimattomana myös tulevina vuosina.⁴

Tutkimusaihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä suomalaisten yritysten 393 miljardin euron liikevaihdosta 55 prosenttia syntyy pk-yrityksissä, ja pk-sektorin tuottama osuus koko bruttokansatuotteesta on hieman yli 40 prosenttia. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat merkittäviä työnantajia Suomessa ja ne luovat pääosan uusista työpaikoista; vuosina 2001-2012 pienten ja keskisuurten yritysten työntekijämäärä kasvoi yli 100 000:lla työntekijällä, kun vastaavasti suuryritysten, jollaisiksi lasketaan tässä yli 250 henkilöä työllistävät yritykset, väkimäärä kasvoi saman ajanjakson aikana hieman yli 7000:lla hengellä. Myös määrällisesti pk-yrityksiä on paljon, sillä Suomen yrityksistä 99,8 prosenttia on alle 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä ja alle kymmenen hengen yrityksiä 93,4 prosenttia koko yrityskannasta. (Suomen Yrittäjät 2015.) Näin ollen pk-yritysten elinvoimaisuus on koko yhteiskunnan etu ja pk-yritysten mahdollinen rahoituksen saatavuuden vaikeutuminen heijastuu eittämättä koko kansantalouteen. Toinen näkökulma on kuitenkin se, että vakaa yhteiskunta tarvitsee myös vakaan pankkisektorin, joka luo edellytyksen varojen

---

⁴ Esim. Euro & Talous 5/2012.

http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/talouden_nakymat/Documents/ET514.pdf.
(Lähdeviite: Talouden näkymät)

tehokkaaseen allokointiin. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen pankkisääntelyä on kiristetty ja keskustelua onkin käyty siitä onko kiristyksissä menty jo liian pitkälle.

1.5 Rajaukset ja keskeiset käsitteet

Tässä tutkimuksessa keskitytään Suomessa toimivien pankkien pk-yritysluototukseen. Pk-yrityksillä on myös muita mahdollisuuksia ulkoisen rahoituksensa hankkimiseen kuin pankkilaina, mutta nämä muut ulkoisen rahoituksen mahdollisuudet eivät ole tämän tutkimusongelman kannalta keskeisessä asemassa eikä niitä näin ollen tutkimuksessa sen tarkemmin käsitellä.

Basel III -säännösten implementointi on vielä osin kesken eikä säännösten lopullista vaikuttavuutta voida näin ollen vielä täysin arvioida. Tästä johtuen tässä tutkimuksessa tullaan käsittelemään yksityiskohtaisesti myös aikaisempi Basel II -sääntelykehikko, johon uusi Basel III -säännöstö pitkälti perustuu. Yleisesti Basel-säännöstö tullaan käsittelemään siltä osin, kun tämän tutkimuksen kannalta on oleellista; koko Basel-sääntelykehikko on niin laaja kokonaisuus, ettei sitä voida Pro Gradu -laajuudessa tutkielmassa tyhjentävästi käydä läpi eikä se tämän tutkielman tutkimusongelman kannalta ole mielekästä.

Puhuttaessa pienistä ja keskisuurista yrityksistä, tutkimuksessa käytetään Tilastokeskuksen antamaa määritelmää. Tilastokeskuksen mukaan pienet ja keskisuuret yritykset ovat yrityksiä, joiden palveluksessa on vähemmän kuin 250 työntekijää ja joiden vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoonaa ja taseen loppusumma enintään 43 miljoonaa. (Tilastokeskus.)

1.6 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja tutkimuksessa käytetty empiirinen aineisto on kerätty rahoitusalan asiantuntijoiden haastatteluista joulukuun 2014 ja maaliskuun 2015 välisenä aikana. Koskisen, Alasuutarin ja Peltosen (2005, 31) mukaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus operoi viime kädessä aina erittelemällä yksittäisiä tapauksia. Tapaukset on kuvattu päiväkirjahavaintona, haastattelulausuntana tai esimerkiksi tekstikatkelmana. Myös Kasanen, Lukan ja Siitosen (1991, 313) mukaan

kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista aineiston kerääminen välittömästi kentältä haastatteluin ja/tai havainnoin. Oleellista kuitenkin on tutkijan vuorovaikutus yksittäisen havainnon kanssa. Koskisen ym. (2005, 31-32) mukaan laadullinen tutkimus erittelee yksittäistapauksia niihin osallistuvien ihmisten näkökulmasta tai niihin osallistuvien ihmisten niille antamien merkitysten kautta. Lisäksi laadullinen tutkimus etenee yleensä induktiivisesti. Kun laadullista tutkimusta tekevät tutkijat tarkentavat tutkimuskysymyksiään, he eivät yleensä johda etukäteen hypoteeseja jostakin teoriasta ja pyri testaamaan näitä saadakseen selville, kuvaako teoria tutkitun ilmiön ja sen dynamiikan. Sen sijaan laadullinen tutkimus on hypoteesien testaamista, mutta nämä hypoteesit tuotetaan tutkimuksen mittaan, aineistoa kerätessä ja analysoitaessa.

Glesnen ja Peshkinin (1992) mukaan kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistettävyyteen, ennustettavuuteen ja kausaaliselityksiin, kun taas kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulmien ymmärtämiseen. Tästä johtuen tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena, sillä tutkijan mielestä tällä menetelmällä on mahdollista vastata paremmin tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin kuin kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä hyväksikäyttäen.

Tämän tutkimuksen tutkimusote on toiminta-analyyttinen, joka on yksi viidestä laskentatoimen tutkimukseen vakiintuneesta tutkimusotteesta (taulukko 1) (Kasanen ym. 1991, 317; Neilimo & Näsi 1980, 31). Tutkimusotteella viitataan tutkijan metodologisiin perusratkaisuihin, jotka liittyvät filosofisiin sitoumuksiin ja tutkimuksessa käytettyihin metodeihin (Kasanen ym. 1991, 313).

	Teoreettinen	Empiirinen
Deskriptiivinen	Käsiteanalyyttinen tutkimusote	Nomoteettinen tutkimusote
		Toiminta-analyyttinen tutkimusote
Normatiivinen	Päätöksentekometodologinen tutkimusote	Konstruktiivinen tutkimusote

Taulukko 1 Liiketaloustieteen tutkimusotteet (mukailen Kasanen ym. 1991, 317).

Lukan (1991, 167) mukaan deskriptiivisenä pidetään tutkimusta, joka pyrkii vastaamaan ”miten on?”- ja ”miksi on?”-kysymyksiin. Toisin sanoen deskriptiivisenä pidetään tutkimusta, joka on kuvailevaa, selittävää tai ennustavaa. Vastaavasti normatiivisuudella tarkoitetaan tutkimuksen eksplisiittisesti tavoitehakuista luonnetta. Toisin sanoen normatiivinen tutkimus pyrkii nimenomaisesti vastaamaan kysymykseen ”miten pitäisi toimia?”. Toiminta-analyttinen tutkimus sijoittuu näiden kahden välimaastoon.

Teoreettisen tutkimuksen kontribuutio puolestaan perustuu olennaisesti ajattelun (päättelyn) metodin käyttöön, vaikka empiirinen aineisto voikin olla tutkimuksessa välillisesti mukana, esimerkiksi aikaisempien tutkimusten hyväksikäytön kautta. Empiiriseksi luokitellaan tässä tutkimus, jossa perusaineisto hankitaan tavalla tai toisella, joko kentältä tai laboratoriosta. (Lukka 1991, 167.) Toiminta-analyttinen tutkimus on perusluonteeltaan empiiriseen aineistoon nojaavaa (Lukka 1991, 170).

Vaikka myös nomoteettinen tutkimusote korostaa Lukan (1991, 171) mukaan empirististä epistemologiaa ja molempien tutkimusotteiden (toiminta-analyttinen ja nomoteettinen) tutkimusten kontribuutio perustuu olennaiselta osin välittömästi tutkimusta varten hankittuun empiiriseen aineistoon, eroavat nämä kaksi tutkimusotetta laadullisesti toisistaan merkittäväällä tavalla, minkä vuoksi tämän tutkimuksen tutkimusotteeksi on valittu nimenomaan toiminta-analyttinen tutkimusote. Nomoteettisen tutkimusotteen pyrkiessä löytämään empiirisestä todellisuudesta objektiivisesti yleisiä piirteitä, struktuureja ja lakeja, ja käyttää näiden tavoitteiden suhteen johdonmukaisia, todenmukaisuutta usein mekanisoivia metodeja, pyrkii subjektivistinen toiminta-analyttinen tutkimusote analysoimaan yksittäistapauksia mahdollisimman syvällisesti ja kokonaisvaltaisesti (Lukka 1991, 171).

Toiminta-analyttisen tutkimusotteen vaikeimmiksi ongelmiksi on Lukan (1991, 176) mukaan katsottu tutkimuksen validoimisvaikeudet sekä objektiivisuuden että yleistettävyyden näkökulmasta. Toiminta-analyttisessä tutkimuksessa korostuu se seikka, että subjekti eli tutkija tutkii subjektia eli tutkittavaa. Toisaalta myös tutkimustulosten yleistettävyyteen, toisin sanoen ulkoisen validiteetin ongelmaan toiminta-analyttinen tutkimus törmää varsinkin sen vuoksi, ettei siinä yleensä koskaan voi olla kyse tilastollisesta otoksesta. Toiminta-analyttinen tutkimus ei voi – eikä sen tarkoituksena edes ole – tuottaa tilastollisia yleistyksiä. (Lukka 1991, 177.)

1.7 Tutkimuksen kulku

Johdannon jälkeiset luvut kaksi ja kolme muodostavat tämän tutkimuksen teoreettisen osion. Toisen luvun tarkoituksena on antaa teoreettinen viitekehys tutkimuksen ensimmäiselle tutkimuskysymykselle ja sen tarkoituksena onkin teoreettisesti tarkastella niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat pienten ja keskisuurten yritysten luotonantoon nimenomaan pankkien näkökulmasta. Osa tekijöistä on pysyvämpiä ja osassa taas on tapahtunut enemmän muutoksia, niin kuin tulemme myöhemmin tutkimuksen empiirisessä osuudessa havaitsemaan. Tutkimuksen kolmas luku puolestaan muodostaa teoreettisen viitekehysten tutkimuksen toiselle tutkimuskysymykselle, ja tässä luvussa siirrytään toisen luvun mikrotason luotonantotekijöistä enemmän makrotason tekijöiden suuntaan. Luvun kolme aluksi tarkastellaan lyhyesti pankkisääntelyä ja sääntelyä yleisesti sekä sen oikeutusta. Tämän jälkeen pankkisääntelyn yleiseltä tasolta siirrytään Baselin pankkikomitean julkistamaan Basel-säännöstöön. Tässä luvussa käydään läpi myös Baselin komitean perustaminen sekä komitean aiemmin julkistamat säännöt, sillä Basel III -säännösten ja sen luotonantoon liittyvien vaikutusten sekä syy-seuraussuhteiden ymmärtämiseksi tutkielman tekijä pitää näitä edellä mainittuja asioita oleellisina.

Luvussa neljä käydään läpi tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmä ja sen valintaan vaikuttaneet päätökset. Edellisten lisäksi luvussa neljä esitellään myös tämän tutkimuksen tutkimusaineisto. Luvussa viisi tarkastellaan teoreettisen viitekehysten ja luvussa neljä esiteltyyn tutkimukseen asiantuntijahaastatteluin kerätyn aineiston avulla tutkimuksen keskeisimmät tulokset. Viimeinen eli kuudes luku on varattu tutkimuksen yhteenvetoon ja johtopäätöksiä varten.

2 PK-YRITYSTEN RAHOITUS

2.1 Pk-yritysten rahoitus yleisesti

Kasvava pk-yritys rahoittaa toimintaansa ulkoisella rahoituksella lukuisista syistä. Usein yritys tarvitsee rahoitusta uuteen koneeseen tai laitteeseen, uusintainvestointiin tai uuden projektin käynnistämiseen enemmän kuin yrityksellä on vakavaraisuuttaan vaarantamatta kohteeseen mahdollista sijoittaa. Aikaisempien tutkimusten mukaan pienten ja keskisuurten yritysten tärkein ulkopuolinen rahoituksen lähde on pankilta haettu laina (Robb ja Robinsson 2010). Pankkilainan lisäksi yritys voi Suomessa saada ulkoista rahoitusta esimerkiksi Tekesiltä, Finnveralta tai erilaisilta ELY-keskuksilta (Suomen Yrittäjät). Tämän lisäksi rahoitusta voi hakea pääomasijoittajilta tai viime vuosina voimakkaassa kasvussa olevan joukkorahoitusilmiön kautta.

Edellä mainituista tekijöistä huolimatta pk-yritysten rahoitusmahdollisuudet ovat kuitenkin rajatumpia kuin suurempien yritysten eikä niillä ole mahdollisuutta kerätä rahoitusta esimerkiksi julkisen osakeannin kautta. Monet pk-yritysten rahoitustarpeet ovat myös suhteellisen pieniä eivätkä näin ollen – varsinaisia startup-yrityksiä lukuun ottamatta – täytä pääomasijoittajien asettamia kriteereitä. Pk-yrittäjät eivät myöskään välttämättä halua luovuttaa edes osaa päätösvallasta pääomasijoittajille; pankkilainan johdosta yrityksen omistusrakenne ei muutu. Ulkopuolisten sijoittajien vaatima sijoitetun pääoman tuotto on usein myös huomattavasti suurempi kuin ulkopuolisen, ei-omistavan rahoittajan vaatima tuotto eli pankin tapauksessa korko. (Bruns 2004, 13-15.)

Pienten ja keskisuurten yritysten ulkopuolisen rahoituksen saatavuus onkin merkittävä aihe sekä tutkijoille että poliittisille päätöksentekijöille (Berger & Udel 2006, 2946). Beckin ja Demirguc-Kuntin (2006, 2932) mukaan pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksesta puhuttaessa taustaoletuksena toimii usein premissi, jonka mukaan pk-yritykset ovat tärkeä talouskasvun lähde⁵, mutta markkinoiden epätäydellisyys ja institutionaaliset heikkoudet hankaloittavat näiden yritysten kasvua.

---

⁵ Esimerkiksi Beck, Demirguc-Kunt ja Levine (2005, 199) löysivät omassa tutkimuksessaan vahvan ja positiivisen yhteyden pk-yritysten tärkeyden ja bruttokansantuotteen per henkilö kasvun välillä.

Akateemisessa kirjallisuudessa on kuitenkin erimielisyyttä siitä, kuinka tehokkaita pk-yrityksille suunnatut kehittymisen tukitoiminnot ovat; erityisesti monet kriittisesti näihin käytäntöihin suhtautuvat painottavat positiivisen liiketoimintaympäristön merkitystä, mikä palvelee niin suuria kuin pieniäkin yrityksiä. Tähän liiketoimintaympäristöön vaikuttavat esimerkiksi yritystoiminnan aloittamiseen liittyvät haasteet ja toisaalta lopettamiseen liittyvät kysymykset, hyvin määritellyt omistusoikeudet sekä tehokas sopimusten toimeenpano. (Beck & Demirguc-Kunt 2006, 2932.)

2.1.1 Pankit pk-yritysten rahoittajina

Yritysomistajilla on lähtökohtaisesti kannustin sijoittaa hankkeisiin, joissa tuotot ovat varmoja ja vastaavasti lainata rahaa hankkeisiin, joiden riskiprofiili on suurempi. Riskiprofiililtaan suuremman hankkeen onnistuessa yrityksen omistaja hyötyy tuotosta, kun taas ulkoisen rahoittajan eli tässä tapauksessa pankin tuotoksi jää sopimuksen mukainen korko eikä se hyödy riskisen projektin ”ylimääräisistä” tuotoista. Vastaavasti, korkeariskisen hankkeen epäonnistuminen voi johtaa yrityksen konkurssiin, mikä taas johtaa pankin saamisten alaskirjaukseen. (Bruns 2004, 37 ks. Lind 1994.)

Brunsin (2004, 37) mukaan esimerkiksi ruotsalaiset pankit eivät perinteisesti osallistu yritysten rahoitukseen omistajan ominaisuudessa vaan pysyttelevät ulkopuolisen rahoittajan asemassa jättäen oman pääoman rahoituksen pääomasijoittajien ja bisnesenkeliä harteille. Tämän perusteella pankit ovat riskinkarttaji (risk-aversion) halutessaan varmistaa, että lainan saaja maksaa lainan korkoineen takaisin. Tämä johtaa siihen, että pankit suosivat luottoituksessaan vähäriskisiä hankkeita.

Suomessa luottolaitoslaki (Laki luottolaitostoiminnasta 9:1) asettaa raamit pankin toiminnalle. Sen mukaan luottolaitos ei saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa luottolaitoksen vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Luottolaitoslaki koskee kaikkea sellaista liiketoimintaa, jossa yleisöltä vastaanotetaan takaisinmaksettavia varoja sekä tarjotaan omaan lukuun luottoja tai muuta rahoitusta, taikka lasketaan liikkeeseen sähköistä rahaa. Luottolaitosten toiminnalle on tunnusomaista takaisinmaksettavien varojen hankkiminen yleisöltä ja rahoituksen myöntäminen oman taseen kautta. (Kontkanen 2011, 26.)

Pankkitoiminnan ytimen muodostaa rahoituksen välitys (Kontkanen 2011, 12) ja näin ollen luottojen myöntäminen on keskeistä pankin liiketoiminnalle ja sen onnistuminen keskeistä liiketoiminnan jatkuvuudelle ja kannattavuudelle. Pankin tulee parhaansa mukaan varmistua siitä, että luotto tulee myönnettyä taholle, joka pystyy maksamaan sen korkoineen takaisin ja vastaavasti evätä toimijalta, jonka takaisinmaksukyky on epävarmaa. Näin ollen pankkien toiminnan kannalta niiden on välttämätöntä kehittää menetelmiä, joilla pienennetään pk-yritysten luotonantoon liittyvää epävarmuutta ja riskiä. (Bruns & Fletcher 2008, 173.) Seuraavassa osiossa tarkastellaan näitä pk-yritysrahoituksen erityispiirteitä ja niitä tekijöitä, joilla luotonantoon liittyvää epävarmuutta voidaan vähentää.

2.2 Pk-yritysten rahoituksen erityispiirteet

2.2.1 Informaation epäsymmetria

Kun pankit laativat lainasopimuksia, ne ovat kiinnostuneita luotosta saatavasta korosta sekä myönnetyn lainan riskisyydestä. Kuitenkin korko, jonka pankki vaatii luotonmyönnöstä voi vaikuttaa lainojen riskisyyteen kahdella tavalla: toisaalta se erottelee potentiaalisia luotontarvitsijoita ja toisaalta se vaikuttaa lainan saajan tekemiin ratkaisuihin. Nämä molemmat vaikutukset johtuvat luottomarkkinoilla vallitsevasta epätäydellisestä informaatiosta. Koska pankkien tulevaisuuden tuotot riippuvat muun muassa luottojen takaisinmaksuista, suosii pankki luotonannossaan luonnollisesti niitä tahoja, joiden se olettaa kykenevän maksaa luottonsa korkojen kanssa takaisin. (Stiglitz & Weiss 1981, 393.) Hyvien ja huonojen asiakkaiden tunnistaminen on kuitenkin hankalaa ja näin ollen pankit ovat pakotettuja osittain informaation epäsymmetriasta ja osittain lisääntyneestä sääntelystä johtuen kehittämään erilaisia seulontatekniikoita. Stiglitzin ja Weissin (1981, 393) mukaan yksi keino tunnistaa hyvä tai huono asiakas, on selvittää se korkotaso, jonka asiakas on valmis maksamaan. Ne asiakkaat, jotka ovat valmiita maksamaan lainastaan korkeaa korkoa, saattavat korkeista tulevaisuuden kassavirtaodotuksista huolimatta olla pankille huonoja asiakkaita; kenties he ovat valmiita ottamaan luottoa korkeallakin korolla, sillä he kokevat oman takaisinmaksukykynsä jo valmiiksi varsin heikoksi.

Luotonantoprosessissa informaation epäsymmetrialla tarkoitetaan tilannetta, jossa toisella osapuolella on enemmän tietoa esimerkiksi odotetuista tuotoista tai toimintaan sisältyvistä riskeistä kuin toisella osapuolella (Bruns. 2004, 33). Lähtökohtaisesti voidaankin ajatella, että pk-yrityksen omistajalla on ulkopuolista rahoittajaa parempi näkemys oman yrityksensä liiketoimintaympäristöstä ja tulevaisuuden näkymistä. Bruns (2004, 33) kuitenkin huomauttaa, että informaation epäsymmetria voi ilmetä myös toisinpäin, jolloin esimerkiksi luotosta vastaavan instituution rahoituspäälliköllä voi olla hallussaan pitkään kokemukseen perustuva asiantuntemus ja näin ollen parempi ymmärrys esimerkiksi tietyn toimialan liiketoimintaympäristöstä kuin aloittavalla yrittäjällä.

Informaation epäsymmetria liittyy läheisesti päämies-agenttiongelmiaan, jonka käsitteen Jensen ja Meckling esittelivät vuonna 1976 ilmestyneessä artikkelissaan (Jensen & Meckling 1976). Vastaavasti Brunsin (2004, 34) mukaan päämies-agenttiongelmia ja informaation epäsymmetria ovat ongelmana kaikissa luottosuhteissa, mutta erityisen ilmeinen se on pankkien ja yksityisesti omistettujen pk-yritysten välillä. Tavallisesti pk-yrityksen johto on yhden omistajan käsissä, joka on samalla yrityksensä päärahoittaja. Tällaisessa kaksoisroolissa – yhtäältä yrityksen merkittävänä omistajana ja toisaalta päätöksentekijänä – yrittäjän omalla persoonalla ja kyvyllä johtaa yritystä on valtava merkitys yrityksen suoriutumisen kannalta. Omistaja-päätöksentekijä ei myöskään ole vastuussa mahdollisista huonoista päätöksistä esimerkiksi osakkeenomistajille vaan hänen oma kompetenssinsa on keskeistä liiketoiminnan kehittämisessä. (Bruns 2004, 34.) Näin ollen pankin näkökulmasta yritys menestyy tai kaatuu yhden tai muutaman henkilön toimesta ja tällaisen yrityksen rahoittaminen on riskipitoisempaa kuin esimerkiksi yrityksen, jossa omistus ja johto on eriytetty tai päätöksentekoa on hajautettu useamman henkilön välillä.

Pk-yrityksistä on myös suurempia yrityksiä hankalampaa saada tietoa, esimerkiksi dokumentointi on tavallisesti vähäisempää kuin suurissa yrityksissä (Bruns 2004, 35). Myös sisäinen valvonta tai dokumenttien kontrollointi on yritysten pienemmästä koosta johtuen mahdollista hallita ilman muodollisia kontrollijärjestelmiä (Brytting 1991). Koska tätä tietoa on vähemmän olemassa, myös ulkopuolisella rahoittajalla, tässä tapauksessa pankilla, on heikommat mahdollisuudet tutustua siihen kuin suurempien yritysten kohdalla. Framen (1995) mukaan tätä informaation epäsymmetriaa luottolaitos

ja luotonhakija ovat perinteisesti pyrkineet pienentämään pyrkimällä pitkäaikaiseen pankkisuhteeseen tai tiiviiseen vuorovaikutukseen, joka luo hyödyllistä informaatiota velallisen tilinpäätöksestä.

2.2.2 Luotonantoon vaikuttavat ulkoiset tekijät

Monet yhteiskunnalliset ilmiöt vaikuttavat niin pankkien kykyyn luotottaa pieniä ja keskisuuria yrityksiä kuin myös siihen, miten luotonanto teknisesti toteutetaan. Luonnollisesti verotus ja sääntely-ympäristö vaikuttavat pankin luotonantoon, mutta myös kansallinen informaatioilmapiiri, esimerkiksi laskentatoimen välittämän tiedon oikeellisuus sekä luotettavuus sekä tilintarkastusyhtiöiden riippumattomuus vaikuttavat luotonantoon. (Berger & Udell 2006, 2956-2960.) Esimerkiksi kovenanttipohjaisten sopimusehtojen käyttäminen ei ole mahdollista, jos tilinpäätöksessä esitetyt luvut eivät ole luotettavia. Myös itse lainanmyöntöprosessin aikana lainapäätöksestä vastaava toimija käyttää päätöksenteossa paljon informaatiota, joka on lähtöisin lainaa hakevalta taholta, esimerkiksi tilinpäätöstietoja (Bruns 2004, 33). Toinen tekijä on informaation jakaminen. Esimerkiksi erilaisten luottotietotoimistojen tietojen käyttämisen on havaittu vähentävän luototusprosessin kustannuksia sekä vähentävän luottotappioiden määrää. (Berger & Udell 2006, 2956.) Myös Love ja Mylenko (2003) löysivät tutkimuksessaan viitteitä siitä, että yksityisten luottorekisterien olemassaololla ja rahoituksen esteillä on negatiivinen yhteys ja toimivat luottorekisterit lisäävät pankkirahoituksen määrää. Julkisten luottorekisterien ja pankkirahoituksen välillä merkittävää yhteyttä ei kuitenkaan ollut. Tutkimuksessa löytyi kuitenkin viitteitä siitä, että julkisten rekisterien olemassaolo hyödyttää uusia yrityksiä vanhoja yrityksiä enemmän. Tämä tuli myös esiin haastatteluja tehdessäni, ja empiirisen tutkimuksen mukaan pankit käyttävätkin erityisesti uusissa antolainauksissa hyväkseen erilaisten asiakastietorekisterien julkisia rekistereitä.

Veroilla ja sääntely-ympäristöllä on merkittävä rooli pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuteen saada luottoa. Esimerkiksi Basel II:n pääomavaatimuksilla oli mahdollisesti vaikutuksia pk-yritysten lainansaantimahdollisuuksiin, sillä isoilla pankkikonserneilla saattoi olla intressi kerätä pk-yritysten lainoja isoiksi lainasalkuiksi, jolloin luotonmyöntöpäätöksissä korostuivat kvantitatiiviset tekijät kvalitatiivisten tekijöiden kustannuksella. (Berger & Udell 2006, 2960.) Toisaalta Beck ja Demirguc-

Kunt (2006, 2940) toteavat, että teknologian kehittyminen ja edellä mainitut skaalaedut ovat mahdollistaneet pk-yritysten rahoittamisen myös suuremmille instituutioille, eikä pk-yritysten rahoitus ole enää yksinoikeus pienille paikallispankeille, jotka tuntevat asiakkaansa henkilökohtaisesti. Sääntely-ympäristö saattaa myös vaikuttaa pk-yritysten luoton saatavuuteen rajoittamalla finanssi-instituutioiden rakennetta, kuten markkinaosuutta tai kilpailumahdollisuuksia. (Berger & Udell 2006, 2960.)

2.2.3 Pk-yritysten luotonsaantiin vaikuttavat tekijät

Huomattava yleistys vallitsevassa käsitteellisessä viitekehyksessä on näkemys, jonka mukaan luotonanto teknisenä toimenpiteenä voidaan jakaa kahtia: liiketoimintapohjaiseen luotonmyöntämiseen, joka perustuu ”kovaan” kvantitatiiviseen aineistoon sekä suhddepohjaiseen luotonantoon, jonka perustana on ”pehmeä” kvalitatiivinen data. Tämän viitekehysten mukaan kvantitatiiviseen dataan perustuva luotonanto nähdään läpinäkyvämpänä prosessina kuin kvalitatiiviseen aineistoon perustuva luotonanto. (Berger & Udell 2006, 2946.) Tämä näkemys on kuitenkin puutteellinen Bergerin ja Udellin (2006, 2946) mukaan, sillä esimerkiksi liiketoimintapohjaisen luotonmyöntämisen tekniikan ei voida nähdä olevan homogeeninen vaan vaihtoehtoja on useita, kuten esimerkiksi tilinpäätöstietoihin perustuva luotonanto tai eri instituutioiden sisäiset luottoluokitusjärjestelmät, joiden pohjalta luotonmyöntämispäätökset tehdään.

Koska ulkopuolisen henkilön tai tahon on hankalampi saada tietoa pk-yrityksestä kuin suuremmasta yrityksestä, voidaan olettaa, että pienten ja keskisuurten yritysten luototuksella on omat erityispiirteensä, joita tarkastellaan tässä seuraavaksi. Samalla pyritään myös löytämään vastaus siihen, voidaanko pk-yritysten luotonanto jakaa tällaiseen liiketoimintapohjaiseen tai suhddepohjaiseen luotonantoon, kuten Berger ja Udell (2006) edellä ehdottavat.

Pk-yrityksen johtajan ja omistajan henkilökohtaiset ominaisuudet

Johtajan aikaisempi kokemus ja työhistoria antavat vahvan merkin siitä, kuinka kyvykäs henkilö on johtamaan yritystä ja mitkä ovat hänen mahdollisuutensa viedä uusia projekteja onnistuneesti päätökseen (Wright, Robbie & Ennew 1997). Tutkimukset

myös osoittavat, että pitkän kokemuksen omaavat johtajat mieluummin karttavat riskiä (risk-averse) kuin toteuttavat tietoisesti riskisiä hankkeita. Näin ollen johtajat suosivat vähäriskisiä hankkeita, joiden investointiperiodi on mieluummin lyhyt kuin pitkä. (Scherr, Sugrue & Ward 1993, Wiklund 1998.) On siis mahdollista, että pk-yrityksen, jolla on pitkän kokemuksen kartuttanut johtaja, on helpompi saada pankilta luottoa kuin yrityksen, jonka johtohenkilöllä on vasta vähän työkokemusta takana eikä hänen kyvykkyydestään ole näin ollen historiaa (Bruns & Fletcher 2008, 177).

Yrityksen aikaisempi taloudellinen suoriutuminen

Yrityksen aiempi taloudellinen suoriutuminen on tärkeä tekijä pankin arvioidessa yrityksen kyvykkyyttä maksaa saatu laina takaisin (Gibson 1993). Yrityksen tuottama taloudellinen tieto on vuosittain ulkopuolisen tilintarkastajan arvioimaa, joten sitä voidaan pitää luotettavana tietona yrityksen taloudellisesta tilasta ja menestyksestä (Kam 1990). Tutkimuksissa on löydetty yhteys taloudellisten tunnuslukujen ja konkurssien välillä, ja esimerkiksi Altmanin z-luku pyrkii ennustamaan yritysten mahdollisia konkursseja⁶.

Pk-yrityksen osuus luoton kohteena olevan investoinnin rahoituksesta

Voitaneen väittää, että yrityksen halukkuus rahoittaa suuri osa investoinnista omalla pääomalla nähdään luotonmyöntäjän puolella positiivisena signaalina. Yrityksen omistajan suuri oman pääoman panostus investointiin nähdään luottamusta herättävänä eleenä, jossa omistaja antaa vahvan signaalin investoinnin onnistumisen ja oman sitoutumisensa puolesta. Toisaalta omistajan suuri oman pääoman ehtoinen osallistuminen investointiin pienentää myös pankin riskiä, koska myönnettävä ulkopuolinen rahoitus voi näin ollen olla pienempi. (Bruns & Fletcher 2008, 178-179.) Yleistyksenä voidaan sanoa, että mitä riskisempi hanke on, sitä suurempaa oman pääoman osuutta pankki edellyttää. Tällainen tilanne on esimerkiksi aloittavan yrityksen monissa erilaisissa hankkeissa.

---

⁶ Katso lisää Altman, E. I. 1983. *Corporate Finance Distress: A Complete Guide to Predicting, Avoiding, and Dealing with Bankruptcy*.

Tulevaisuuden odotukset ja strateginen ketteryys

Arvioidessaan luotonhakijan luottokelpoisuutta luotonmyönnöstä vastaavan henkilön on otettava kantaa myös yrityksen kykyyn vastata ja sopeutua muuttuviin olosuhteisiin sekä kykyyn kehittää ja implementoida tehokkaita strategisia toimenpiteitä (Bruns & Fletcher 2008, 177). Tähän tarkoitukseen voidaan hyödyntää yrityksen liiketoimintasuunnitelmaa osana strategista suunnittelua kahdella tavalla. Ensinnäkin, se toimii johdon mittarina sille, kuinka hyvin se on onnistunut viestimään yrityksen strategiaa ulkopuolisille kumppaneille. Onnistunut viestintä parantaa ulkopuolisten rahoittajien ymmärrystä yrityksen liiketoiminnasta ja parantaa näin yrityksen mahdollisuuksia saada ulkopuolista rahoitusta. (Sargent & Young 1991.) Toiseksi, kokonaisvaltainen strategiasuunnitelma toimii signaalina yrityksen johdon strategisesta kyvykkyydestä. Informaation johdonmukaisuus ja laajuus, ymmärrys tekijöistä, jotka vaikuttavat taloudelliseen suoriutumiseen sekä valmistettujen tuotteiden tai palvelun laatu ovat epäsuoria indikaattoreita yrityksen johtamisen laadulle (Sinkey 1992.) ja näin ollen indikaattoreita yrityksen liiketoiminnalliselle menestykselle. Näin ollen yritykset, jotka kykenevät tuottamaan kokonaisvaltaisia liiketoimintasuunnitelmia, ovat vahvoilla myös luottoneuvotteluissa. (Bruns & Fletcher 2008, 177.)

Vakuudet

Yksi keino pankille suojautua luottotappioita vastaan ja pienentää riskiä luotonantajan opportunistista käyttäytymistä vastaan on vaatia velalliselta vakuuksia. Vakuudet edustavat vaihtoehtoista takaisinmaksumuotoa ja ne siirtyvät pankin hallintaan, jos velallinen laiminlyö luoton takaisinmaksun. Vakuudet ovat usein liiketoimintaan liittymätöntä omaisuutta, joiden arvo ei ole riippuvainen yrityksen menestyksestä. (Bruns & Fletcher 2008, 179.) Tavallisimpia vakuuksia ovat esimerkiksi yrityksen omistajan henkilökohtaisessa omistuksessa olevat kiinteistöt.

Vakuuksien käyttöön liittyy myös laina-ajan pituus eli maturiteetti. Luoton maturiteetin pidentyessä myös vakuuksien määrä kasvaa, sillä vaikka yritys olisi luotonmyöntämishetkellä vakavarainen tai riski pankin luottotappiolle olisi pieni, niin näin ei välttämättä ole tulevaisuudessa. Näin ollen vakuudet ovatkin luottotajalle hyvä vakuutus tulevaisuuden varalle, sillä yrityksen arvo voi vuosien aikana vaihdella, mutta

pankki kelpuuttaa vakuuksiksi tavallisesti vain sellaisia instrumentteja, joiden mahdollinen arvonmuutos on vähäistä. (Mann 1997.)

Luottoluokitus

Pankin sisäinen luottoluokitus on prosessi, jossa potentiaaliselle luotonsaajalle annetaan numeerinen arvo sen mukaan, minkälaiseksi pankki arvioi luotonsaajan kyvyn selviytyä tulevista velvoitteistaan (Feldman 1997). Pankki voi esimerkiksi pisteyttää luotonhakijan asteikolla 1-10, jossa 10 tarkoittaa esimerkiksi Saksaa tai muuta AAA-luottoluokituksen omaavaa valtiota ja 1 tarkoittaa konkurssiyritystä. Luottoluokitus perustuu pääasiassa pk-yrittäjän ja hänen yrityksensä aikaisempaan numeeriseen historiaan (Berger & Udell 2006, 2948).

Vaikka luottoluokituksia käytetäänkin muun muassa pienten yritysten, joiden taloudellinen asema ei useinkaan ole yhtä läpinäkyvä kuin suurempien yritysten, luottokelpoisuuden arvioimiseen, ovat luottoluokitusjärjestelmät myös pienentäneet pankkien yksittäiseen luottoon kohdistuvia kustannuksia (Berger & Frame 2007, 6). Luottoluokitusjärjestelmät myös tarjoavat aikaisempaa enemmän informaatiota pankille luottopäätöksensä tueksi ja tästä johtuen esimerkiksi Frame, Srinivasan & Woosley (2001, 821) löysivät omassa tutkimuksessaan luottoluokituksen ja pk-yritysten luotonsaantimahdollisuuksien välillä positiivisen ja tilastollisesti merkitsevän yhteyden.

Pankin koko

Cole, Goldberg ja White (1999, 31) löysivät tutkimuksessaan viitteitä siitä, että isot pankit käyttävät pk-yritysten luotonannossa hyväkseen enemmän taloudellisia lukuja ja dataa kuin pienemmät pankit, jotka luottavat luotonannossaan enemmän pitkäaikaisten asiakassuhteiden tuomaan asiakkaiden tuntemiseen. Myös Stein (2002) löysi omassa tutkimuksessaan viitteitä siitä, että pienemmillä pankeilla on parempi kyky lievittää pk-yritysten rajoituksia saada luottoa, sillä ne kykenevät käsittelemään tehokkaammin pk-yrityksistä saatavilla olevaa pehmeää dataa. Tämän näkemyksen mukaan pk-yritysten luotonannolle on tyypillistä, että se nojaa paljon informaatioon, joka on hankalasti muiden kuin luottopäätöksessä mukana olleiden verifioitavissa (Canales & Nanda 2012, 355). Tämä tilanne kuitenkin muuttunut viime vuosina EU:n rahanpesudirektiivin

myötä, sillä se velvoittaa pankin tuntemaan ja tunnistamaan asiakkaansa (Finanssivalvonta 2014a). Näin ollen pienenpien pankkien ”kilpailuetu” on pienenemässä, sillä suurempienkin pankkien pitää kerätä asiakkaistaan aiempaa enemmän tietoa ennen perustellun luottopäätöksen tekemistä.

Lopuksi Fletcher (1995, 37-38) kuitenkin huomauttaa, että vaikka pankilla ohjeet, jotka sääntelevät luotonantoa, yksittäiset luotoista päättävät henkilöt tekevät silti luottopäätöksiä vastoin ohjeita ja pääkonttorin menettelytapoja. Luottopäätös tulisikin nähdä ohjeiden ja luottopäätöksen tekijän kokemuksen välisenä prosessina, johon vaikuttavat niin kannustinjärjestelmät kuin sisäinen koulutuskin.

2.3 Yhteenveto

Edellä tuotiin esiin niitä aiemmassa kirjallisuudessa esiintyneitä näkemyksiä siitä, mitkä tekijät ovat erityisen keskeisiä pienten ja keskisuurten yritysten luottopäätöstä tehtäessä. Vaikuttaa myös siltä, että pk-yritysten luotonantoa ei voi jakaa selvästi liiketoimintapohjaiseen luotonantoon tai suhddepohjaiseen luotonantoon, kuten Berger ja Udell (2006) luvun alussa vallitsevasta käsitteellisestä viitekehyksestä esittivät, vaan pk-yritysten luottopäätös syntyy näitä molempia tekniikoita yhdistellen.

Tämän luvun tarkoituksena oli aiempaa kirjallisuutta hyväksikäyttäen muodostaa teoreettinen viitekehys tutkimuksen ensimmäiselle tutkimuskysymykselle. Seuraavassa luvussa siirrytään teoreettisen viitekehyksen osalta tutkimuksen toiseen tutkimuskysymykseen ja samalla mikrotason luotonantoon liittyvistä tekijöistä siirrytään kohti makrotason tekijöitä, joista tämän tutkimuksen puitteissa keskitytään pankkeja koskevaan kansainväliseen Basel-sääntelyyn. Seuraavan luvun aluksi pohditaan lyhyesti sääntelyä yleisellä tasolla sekä niitä tekijöitä, joilla sääntelyviranomaisten pankkisääntelyä on oikeutettu. Tämän jälkeen siirrytään varsinaiseen Basel-sääntelyyn.

3 SÄÄNTELY JA BASELIN PANKKISÄÄNTELY

3.1 Mitä sääntely on?

Sääntelylle on lukuisia erilaisia määritelmiä, jotka vaihtelevat sisällöltään: ymmärretäänkö termin sisältävän sääntelyä ei-valtiollisten tahojen puolelta vai ei, sisältääkö se hallitsemista, mutta ei sääntöjä; sisältääkö se ainoastaan sisäisiä yrityksiä vaikuttaa käyttäytymiseen vai sisältääkö se kaikki toimet, joilla on sääntelyllisiä vaikutuksia (Parker, Scott, Lacey & Braithwaite 2004, 1). Esimerkiksi Baldwin ja Cave (1999, 2) jakavat sääntelyn kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat erityiset määräykset, tarkoituksellinen valtion vaikuttaminen sekä erilaiset sosiaalisen kontrollin muodot. Erityisillä määräyksillä tarkoitetaan tiettyyn tarkoitukseen kehitettyä sääntelyä, kuten esimerkiksi työlainsäädännön työturvallisuuteen liittyvät säännökset. Tarkoituksellisella valtion vaikuttamisella tarkoitetaan laajempaa sääntelyä, jolla valtio vaikuttaa yhteiskunnan taloudelliseen ja sosiaaliseen käyttäytymiseen, esimerkiksi verotus yleisesti. Erilaisilla sosiaalisen kontrollin sääntelyllä taas tarkoitetaan kaikkia niitä mekanismeja, joilla on tarkoitus vaikuttaa käyttäytymiseen. Tällainen sääntely sisältää sekä valtiosta sekä muista tahoista lähtevän sääntelyn. Näin ollen sääntely nähdään tavallisesti toimintana, jonka tarkoituksena on ehkäistä tiettyntyyppistä käyttäytymistä, mutta myös mahdollistaa tai helpottaa toivottua käyttäytymistä.

Akateemisessa keskustelussa sääntelyllä tarkoitetaan tavanomaisesti tarkoituksellista toimintaa, jonka tarkoituksena on hallita, määrätä tai vaikuttaa muiden toimijoiden käyttäytymiseen. Tämä määritelmä on varsin laaja ja sen mukaan sääntelyä ei ole rajattu tiettyjen sääntöjen alaisuuteen, jotka toimeenpanevat tai valvovat sääntelyä. Määritelmä ei myöskään rajaa sääntelyn koskevan vain taloutta, vaan se ymmärtää sääntelyn koskevan yhteiskunnan eri toimintoja laajemminkin. Tällainen sääntelyn merkitys sisältää kuitenkin kolme sääntelyjärjestelmän vaatimusta: standardien asettaminen, standardien noudattamisen valvonta sekä mekanismin sille, kuinka standardeja pannaan täytäntöön. (Parker ym. 2004, 1.)

Talan mukaan (1999, 27) lainlaatija pyrkii oikeussääntelyn avulla suuntaamaan talouden kehitystä, lähinnä ehkäisemään erilaisia kielteisiä piirteitä ja ennen kaikkea torjumaan riskejä. Sääntelyn tavoitteenasettelu ei kuitenkaan ole ongelmaton, koska lainlaatijan

edellytetään samalla edistävän talouden kehitystä. Sääntely onkin pakosta paljon päivänpoliittisesti sävyttyä jälkikäteistä reaktiota. (Tala 1999, 27-28.)

Sääntelytarpeesta on vaikea kertoa ilman johonkin mittaahan hahmottunutta käsitystä sääntelyn sisällöstä ja keinoista (Tala 2005, 102), ja Parker ym. (2004, 2) huomauttaakin, että sääntely on vahvasti kontekstisidonnaista eikä sitä voi tutkia irrallisena siihen vaikuttavista ilmiöistä. Sääntelytarve koskeekin tavallisesti kahta asiaa: mitä pitäisi tehdä ja mikä on mahdollista tehdä. Edellisestä jokaisella asiaa tuntevalla on tavallisesti yleispiirteinen käsitys, kun taas jälkimmäinen vaatii harkintaa siitä, mikä on mahdollista lainsäädännön avulla. Tämä harkinta edellyttää tavallisesti tutkimukseen ja kokemukseen perustuvaa asiantuntemusta. (Tala 2005, 102.) Esimerkiksi vuonna 2007 Yhdysvalloista lähtöisin oleva finanssikriisi aiheutti tarpeen arvioida uudestaan vallitsevaa kansainvälistä pankkisääntelyä. Ihmiset luovat sääntelyn, joten edellisten lisäksi sääntelyllä on ainakin parlamentaarisen demokratian maissa oltava jonkinlainen poliittinen tuki, ja lainsäädäntö ja sääntelyn muuttuminen tuleekin kytkeä kansalaisten, poliittisten ja muiden ryhmien tavoitteisiin ja odotuksiin (Tala 2005, 220-221). Finanssikriisin jälkimainingeissa sääntelyä edistävillä hankkeilla oli laaja julkinen tuki ja suuri yleisö vaati julkiselta vallalta toimia, joilla suitsia pankkien riskinottohalukkuutta (niin sanotut pelastuspaketit olivat edelleen sekä yhdysvaltalaisien että eurooppalaisten veronmaksajien lähimuistissa). Tietty paradoksi on, että yhtäältä esimerkiksi finanssisektorille vaaditaan enemmän ja tiukempia sääntöjä, mutta Suomessakin julkisen keskustelun kohteena olevat ”normitalkoot” saavat paljon kannatusta ja muilla yhteiskunnan aloilla sääntelyä pyritään pikemminkin vähentämään kuin entisestään lisäämään.

Klami (1979, 76) huomauttaakin, ettei oikeudellisella säätelyllä ei kuitenkaan voida toteuttaa mitä tahansa, vaan yhteiskunnallisten asioiden väliset suhteet asettavat sille omat rajansa. Ilmastointilaitteella voidaan säädellä lämpötilaa tietyissä puitteissa, mutta sillä ei pystytä muuttamaan ilmastollisia oloja. Vastaavasti oikeudellinen säätelymekanismi tehoaa vain tietyissä yhteiskunnallisissa rahoissa. (Klami 1979, 78.)

3.2 Miksi pankkisääntelyä tarvitaan?

Uusklassiseen taloustieteeseen pohjautuvien näkemysten mukaan elinkeinotoimintojen sääntelyä perustellaan tarpeella korjata tai vaimentaa markkinoiden epätäydellisyyksistä johtuvia ongelmia (Halme 1999, 71 ks. Tresch 1981, 4-16). Näkemyksen mukaan markkinat ilman sääntelyä eivät johtaisi yhteiskunnan ja rahoitusmarkkinoiden kannalta parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Halmeen (1997, 71-73) mukaan yksi perustelu pankkisääntelyn ja -valvonnan teoreettiseen perustaan onkin johdettavissa jo aiemmassa luvussa sivutusta Jensenin ja Mecklinin (1976) esittelemästä päämies-agentti-ongelmasta. Tämän teorian mukaan pankkien sääntelyn ja valvonnan talousteoreettinen peruste liittyy tallettajien (päämiehet) etujen valvomiseen, ja tätä tehtävää hoitaa julkinen valta lainsäädännön ja pankkien toiminnan valvonnan muodossa. Näin ollen päämies-agenttiteorian mukaan julkinen valta toimii tallettajapäämiehen agenttina. (Halme 1997, 73.)

Pankkeja on perinteisesti säännelty voimakkaasti ja yhtenä varsin vahvana argumenttina sääntelyn puolesta nähdään valtion tarve suojata tallettajia ja turvata pankkijärjestelmän vakautta (Halme 1999, 74). Pankit ja niiden toiminnan vakaus ovat yhteiskunnan ja talouden peruspilari, ja talouden tehokkaan toimivuuden kannalta kansalaisten on voitava luottaa siihen, että heidän pankkiin tallettamansa rahat ovat turvassa ja muutettavissa likvideiksi varoiksi viipymättä asiakkaan niin halutessa. Tällainen luottamus on pankkitoiminnan elinehto ja toimivien rahoitusmarkkinoiden edellytys. Myös Kontkasen (2011, 26) mukaan sääntelyllä pyritään ennen kaikkea turvaamaan sijoittajien, erityisesti tallettajien, saamia. Sääntelyn ja valvonnan keskeinen päämäärä on edistää ja ylläpitää taloudellisen järjestelmän vakautta sekä ehkäistä koko talousjärjestelmää uhkaavia kriisejä. Valvontaviranomaisten ensisijainen tavoite ei ole ehkäistä yksittäisten rahoitusinstituutioiden kokemia kriisejä vaan ehkäistä koko järjestelmää uhkaavia kriisejä. Jossain tapauksissa yksittäisen rahoitusinstituution kriisin ehkäiseminen voi kuitenkin olla elintärkeää koko järjestelmän kannalta (”too big to fail”), eli yksittäisen rahoituslaitoksen merkitys on kasvanut koko rahoitusjärjestelmän kannalta niin merkittäväksi, että sen kaatuminen uhkaisi koko rahoitusjärjestelmää. Maailman valtioiden talouksien ollessa vahvasti linkittyneinä toisiinsa kansalliset viranomaiset ovat päätyneet siihen, että sääntelyarbitraasien

vähentäminen onnistuu vain viranomaisten välisellä yhteistyöllä, mistä G10-maiden perustama Baselin pankkivalvontakomitea on esimerkki. (Wood 2005, 5-9.)

Pankkisääntelystä puhuttaessa on tärkeää erottaa sääntely ja valvonta. Sääntelyllä viitataan lain mukaiseen viitekehukseen, jolla hallitaan niin markkinoille tuloa kuin siellä toimimista, kun taas valvonnalla viitataan viranomaisten suorittamaan pankkien toimintaa koskevaan valvontaan. Tavallisesti eri maissa nämä toiminnot ovat eri viranomaisen vastuulla. (Wood 2005, 6.) Esimerkiksi Baselin säännöstö implementoidaan EU-tasolla niin kutsutulla CDR IV⁷ -paketilla, ja direktiivien myötä se tulee voimaan kansalliseen lainsäädäntöön. Suositusten noudattamista valvoo Suomessa Finanssivalvonta. (Finanssivalvonta 2014b.)

Edellä käsiteltiin aluksi sääntelyä yleisesti, minkä jälkeen siirryttiin pankkisääntelyyn ja sen oikeutukseen. Seuraavassa alaluvussa siirrytään yleisestä pankkisääntelystä Baselin komitean pankkisääntelyyn, jonka pankkeja koskevat vakavaraisuus- ja likviditeettivaatimukset ovat muuttaneet pankkitoiminnan luonnetta pysyvästi ja vaikuttaneet pankin luotonantoon. Baselin pankkisäännöstö käsitellään kronologisessa järjestyksessä alkaen Baselin komitean perustamisesta Basel I-, II- ja III-säännöstöjen julkistamiseen. Tulevat alaluvut muodostavat teoreettisen viitekehksen tämän tutkimuksen toiselle tutkimuskysymykselle.

3.3 Baselin pankkikomitean perustaminen

Baselin pankkikomitean historia voidaan jäljittää Yhdysvaltojen osakemarkkinoiden romahdukseen vuonna 1929, jonka jälkipyykissä perustettiin kansainvälinen talousorganisaatio, The Bank for International Settlements (Wood 2005, 22). Woodin (2005, 22) mukaan myöhemmin The Bank for International Settlementsin myötä perustetun Baselin komitean kohdalla tulee ymmärtää, että komitea perustettiin kesken ajanjakson, jolloin yksityispankkien ja rahoituksen kansainvälistyminen aiheuttivat perustavanlaatuisia haasteita kansallisille sääntely- ja valvontaviranomaisille. Komitean perustaminen voidaankin nähdä vastaiskuna markkinoiden muuttumiselle, mitkä oli

---

⁷ Capital Requirements Directive IV -paketti, joka sisältää luottolaitosdirektiivin (CRD IV) sekä EU:n vakavaraisuusasetuksen (CCR Capital Requirements Regulation) (Bank of England, Finanssivalvonta 2014b).

totuttu näkemään toisen maailmansodan jälkeen tiukasti kansallisesti säänneltyinä (Wood 2005, 22).

Varsinaisen Baselin pankkivalvontakomitean perustaminen ajoittuu 1970-luvun alkuun ja sen perustamiseen voidaan nähdä vaikuttaneen Bretton Woods -järjestelmästä luopuminen, mutta myös 1974 tapahtuneet pankkien kaatumiset. Toisen maailmansodan jälkeen käyttöön otetun, kultakantaan sidotun Bretton Woods -järjestelmän käyttö lopetettiin yksipuolisesti Yhdysvaltojen hallituksen päätöksellä vuonna 1971 ja samalla tämä päätös merkitsi perustavanlaatuisia muutoksia kansainvälisen talouden hoitamisessa (Wood 2005, 1). Bretton Woodsin järjestelmän periaatteet oli luotu vuonna 1944 ja sen tarkoituksena oli estää paluu 1930-luvulla vallinneeseen tilanteeseen, jossa kansainvälisten maksujen säännöstely ja kilpailevat devalvaatiot häiritsivät kansainvälistä kauppaa. Järjestelmä oli sikäli historiallinen, että ensimmäistä kertaa valuuttojen suhteista sovittiin laajasti, ylikansallisella ja maiden itsenäistä määräysvaltaa rajoittavalla sopimuksella. Samassa yhteydessä perustettiin myös Kansainvälinen Valuuttarahasto, International Monetary Fund eli IMF, jonka tehtävä oli hoitaa ja valvoa uutta valuuttajärjestelmää. Bretton Woods -järjestelmä oli periaatteessa kiinteiden mutta korjattavissa olevien valuuttakurssien järjestelmä, ja sen perustana oli Yhdysvaltain dollari, jolle oli määrätty kiinteä kulta-arvo. (Tarkka 1993, 80.)

Suomeen Bretton Woods -järjestelmän hajoaminen vaikutti siten, että markan arvo sidottiin hetkeksi dollariin, mutta dollarin arvon heikentyessä muihin tärkeisiin valuuttoihin nähden siirtyi Suomi valuuttaindeksijärjestelmään, jossa olivat mukana Suomen tärkeimpien kauppakumppanien valuutat painoin, jotka vastasivat näiden maiden osuuksia Suomen ulkomaankaupassa. Valuuttaindeksijärjestelmästä luovuttiin vuonna 1991 ja rahalakia muutettiin niin, että markan arvo määriteltiin indeksin sijaan Euroopan Yhteisöjen valuuttayksikön ECU:n perusteella. (Tarkka 1993, 82-83.)

Bretton Woods -järjestelmästä luopumista enemmän Baselin komitean perustamiseen vaikutti vuosi 1974, jolloin yhdysvaltalainen Franklin National Bank ja saksalainen Herstatt Bank ajautuivat vaikeuksiin tekemiensä valuuttakauppojen vuoksi ja ne kaatuivat (The Economist 2001; Wood 2005, 43). Nämä eri mantereilla tapahtuneet pankkien kaatumiset aiheuttivat huolen siitä, että kansainvälisessä järjestelmässä pankkien ollessa linkittyneinä toisiinsa, yhden pankin vaikeudet saattaisivat heijastua

myös maailman muihin pankkeihin, jolloin ketjureaktio olisi valmis (Wood 2005, 43). Näiden tapahtumien johdosta silloisten G10-maiden keskuspankit päättivät perustaa ”Committee on Banking Regulations and Supervisory Practices”-elimen, jonka tarkoituksena oli luoda osanottajamaiden kesken yhteinen pankkisääntely parantamaan talouden tasapainoa ja pankkivalvonnan laatua (myöhemmin komitean nimi muutettiin muotoon ”Basel Committee on Banking Supervision”) (Bank for International Settlements 2014a, 1). Alle olevasta kuviosta 1 selviävät Basel-sääntelykehikon vaiheet.

Kuvio 1 Basel-sääntelykehikon vaiheet

Baselin pankkikomitean perustaminen ei kuitenkaan ollut ainoa mahdollinen vaihtoehto, vaan kansallisten toimijoiden lisääntyvän yhteistyön lisäksi keskustelussa mukana oli myös suunnitelma kansallisen pankkivalvonnan kiristämisestä tai vastaavasti olemassa olevan sääntelyn poistamisesta, missä tapauksessa sääntely olisi jäänyt sen uskon varaan, että markkinat sääntelevät tehokkaasti itseään. Vaihtoehtoista ensimmäinen olisi todennäköisesti johtanut vakavaan likviditeettikriisiin, sillä rahoitusmarkkinat olivat jo 1970-luvulla varsin kansainväliset ja tiukka kansallinen sääntely olisi tukahduttanut kansainväliset pääomamarkkinat. Toisen vaihtoehdon hylkäämiseen taas vaikutti Iso-Britanniassa vuosina 1973-1975 vallinnut toissijainen pankkikriisi, joka viimeistään aiheutti vaatimuksia finanssisektorin sääntelyn tarpeellisuudesta. (Wood 2005, 38- 39.)

Baselin komitea asettaa säännöt pankkisääntelylle ja niiden pankkien vakavaraisuudelle, jotka suorittavat rahoitustapahtumia G10-maissa⁸. G10-maissa suoritetaan 80 prosenttia globaalin pankkimaailman rahoitustapahtumista, jolloin myös G10-maiden ulkopuolisten maiden on noudatettava Baselin komitean säännöksiä päästäkseen

⁸G10-maiksi luetaan tavallisesti Alankomaat, Belgia, Iso-Britannia, Italia, Japani, Kanada, Ranska, Ruotsi, Saksa, Sveitsi ja Yhdysvallat. Ks. <http://www.bis.org/list/g10publications/index.htm>

kansainvälisille pääomamarkkinoille. (Wood 2005, vi.) Vaikka Baselin komitean säännöt ja standardit eivät ole kansainvälisen lainsäädännön valvottavissa, ovat ne silti lukuisten virallisten tahojen ja markkinoiden hyväksymiä, mikä tekee niistä käytännössä virallisesti hyväksytyjä. Esimerkiksi IMF käyttää Baselin säännöksiä lähtökohtana, johon se vertaa omia lainaohjelmiaan ja vastaavasti maailmanpankki on lausunut, että kansainvälinen yhteisö odottaa jokaisen valtion omaksuvan ja implementoivan Baselin komitean sääntelysuositukset. Painetta säännösten noudattamiseen tulee myös markkinoilta, jotka odottavat Baselin säännösten noudattamista; noudattamatta jättäminen nostaa riskipreemiota ja näin ollen lainattavan rahan hintaa. Edellisistä johtuen ei olekaan yllättävää, että yli sata maata on hyväksynyt Baselin komitean suositukset osaksi omaa kansallista lainsäädäntöään. (Alexander, Dhumale & Eatwell 2006, 143.)

3.4 Basel I

Basel I:n syntymisen syinä voidaan Tarullon (2008, 45-46) mukaan pitää kahta vuorovaikutuksellista huolenaihetta: maailman talousjärjestelmän vakaudelle aiheutuva riski, jonka aiheuttivat alhaisella pääoma-asteella kansainvälisesti toimivat pankit sekä osalle pankeista alhaisista pääomavaatimuksista kertyvä kilpailuetu. Vaikutusta lienee ollut myös yhdysvaltaisten ja britannialaisten pankkien lobbauksella, jonka lähtökohtana oli huoli japanilaisista pankeista, jotka olivat kasvattaneet kokoaan kokonaispääomalla mitattuna (vuonna 1974 yksi maailman kymmenestä suurimmasta pankista oli japanilainen, mutta vuonna 1988 yhdeksän maailman kymmenestä suurimmasta pankista oli japanilaisia) pyrkien nyt laajentumaan markkinoilla alhaisempien pääomavaatimustensa turvin, mikä mahdollisti suuremman velkavivun käytön. (Tarullo 2008, 46; Wood 2005, 76-77.) Yhteisten pelisääntöjen muodostumiseen vaikutusta oli myös Latinalaisen Amerikan velkakriisillä⁹ (Wood 2005, 69-71), jonka seurauksena Baselin komitea alkoi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että pankkien pääomavaatimukset olivat liian pienet suhteessa kansainvälisen rahoituksen aiheuttamiin riskeihin (Basel Committee on Banking Supervision 2014a, 2).

---

⁹ Lyhyesti kerrottuna Latinalaisen Amerikan velkakriisi johtui pankkien liiallisesta luotonannosta, jossa ilman IMF:n väliintuloa yhdysvaltalaispankit olisivat kärsineet merkittäviä luottotappioita (Wood 2005, 69-71).

Kun neuvottelut oli saatu käyntiin, Baselin komitean ensimmäinen vakavaraisuussuositus eli International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, toisin sanoen Basel I, valmistui varsin nopeasti. Joulukuussa 1987 komitea julkaisi alustavan ehdotuksensa kansainvälisestä sopimuksesta ja jo kesäkuussa 1988 Basel I:sta saatiin lopullinen versio. (Bank for International Settlements 1988, Tarullo 2008, 54-55.) Suositukselle oli siis tarpeeksi poliittista tahtotilaa, jotta ensimmäinen kansainvälinen pankkien vakavaraisuuden laskentaa koskeva säännös saatiin aikaiseksi.

Vuoden 1988 säädöksellä oli Baselin komitean mukaan kaksi tavoitetta. Toisaalta säädöksen tarkoituksena oli tarjota uusi viitekehys, jonka tarkoitus oli parantaa kansainvälisen pankkijärjestelmän luotettavuutta ja vakautta. Yhtäältä viitekehysten tarkoituksena oli myös olla oikeudenmukainen ja johdonmukainen tarjoten näin tasapuoliset kilpailuolosuhteet eri maissa sijaitseville pankeille. (Bank for International Settlements 1988, 1.) Basel I:n tuoma merkittävin muutos oli, että sen myötä pankilla tuli olla vuoteen 1992 mennessä olla omia varoja vähintään 8 prosenttia suhteessa riskipainotettuihin saamisiin. Säännös vaatii pankkia jakamaan pääomansa ensisijaisiin (tier 1) ja toissijaisiin varoihin (tier 2)¹⁰. Ensisijainen pääoma sisältää osakepääoman sekä jakamattomat voittovarot ja vähintään puolet pankin omien varojen kokonaismäärästä on oltava ensisijaisia varoja (tier 1). Toissijaiset varat (tier 2) taas koostuvat heikompilaatuisesta pääomasta, joka voidaan kuitenkin laskea osaksi pankin kokonaispääomaa; tästä esimerkkinä ovat erilaiset pääomalainainstrumentit sekä tietynlaiset toissijaiset velat. (Tarullo 2008, 55-57; Wood 2005, 80-82.)

Riskipainotetut saamiset jaetaan viiteen eri kategoriaan: 0 %, 10 %, 20 %, 50 % ja 100 %. Tämän kategorisoinnin tarkoituksena on antaa suuremman riskin sisältäville saamisille suurempi painoarvo kuin lähtökohtaisesti pienemmän riskin omaaville saamisille. Näin ollen esimerkiksi käteinen ja saamiset valtiolta tai keskuspankilta saavat painotuksen 0 %, asuntolainat saavat painotuksen 50 % ja saamiset yksityiseltä sektorilta painotuksen 100 %. (Bank for International Settlements 1988, 21-22; Wood 2005, 82) Näin ollen riskipainotettujen saamisten määrä voidaan laskea kertomalla jokaisen kategorian saamisten summa painokertoimella ja laskea eri kategorioiden

---

¹⁰ Esimerkiksi Vauhkonen (2010, 23) käyttää tier-pääomasta suomennosta ensisijainen, toissijainen jne.

summat yhteen muodostaen näin koko riskipainotettujen saamisten osuuden. Tätä saatua lukua verrataan pankin omiin varoihin sekä 8 prosentin vakavaraisuussuhteeseen. Tämä Basel I -säännöstössä esitelty pankkien vakavaraisuussuhde toimii edelleen pohjana pankkien vakavaraisuusvaatimuksille myös komitean myöhemmin esitetyissä säädöksissä.

3.4.1 Basel I:n merkitys ja kritiikki

Basel I toimi Baselin komitean ensimmäisenä pankkisäännöksenä ja se onkin luonut viitekehyksen myöhemmille säännöksille. Vaikka jälkeempään tarkasteluna Basel I:een sisältyy aukkoja ja epäkohtia, sen merkitys nykyiseen pankkisääntelyyn on kiistaton. Keskustelua on käyty esimerkiksi siitä vaikuttiko Basel I negatiivisesti pankkien tuottavuuteen. Varman syy-seuraussuhteen laatiminen on kuitenkin vaikeaa ja näin ollen sekä Tarullo (2008, 75) että Jackson (1999, 44) toteavat, että säännökselle ei ole ollut ainakaan merkittävää vaikutusta pankkien tuottavuuteen.

Basel I:tä on kritisoitu aiheellisesti myös siitä, että se ottaa yritysluotot huomioon samanlaisella vakavaraisuusvaatimuksella riippumatta siitä, onko kyseessä hyvän luottoluokituksen kansainvälisiltä luottoluokituslaitoksilta saanut yritys vai luokittelematon, mahdollisesti vaikeuksissa oleva yritys. Näin ollen pankeilla oli kannustin valita korkeamman tuoton ja näin ollen myös korkeamman riskin luottoja, sillä molemmat luotot sitovat pääomia samassa suhteessa. Tällaisella toiminnalla oli väistämättä vaikutusta pankin saamisten laatuun. (Jokivuolle & Launiainen 2003, 16; Tarullo 2008, 80.) Basel I:stä löytyy myös säännös, jonka mukaan vakavaraisuussäännökset koskevat vain lainoja, joiden maturiteetti on vuoden tai yli. Näin ollen maturiteetiltaan 364 päivän mittaisista lainoista tuli tavanomaisia. (Tarullo 2008, 80.)

Basel I:een kohdistuva terävin kritiikki ei kuitenkaan koske sitä, että vakavaraisuusvaatimukset olisivat liian alhaisia, vaan sitä, että mittaus on vain epäsuorasti kytketty pankin kokemaan riskiin. Näin ollen Basel I voi vaatia minimipääomia, jotka ovat suurempia tai pienempiä kuin mihin pankin kokema luottoriski oikeuttaisi, vaikka suuri osa pankin liiketoiminnasta liittyy arvopaperistamiseen, asuntolainavakuudellisiin arvopapereihin (collateralized debt

obligations) sekä erilaisiin luottoriskin sisältämiin johdannaisinstrumentteihin. Tämä Baselin perusongelma korostuikin subprime-finanssikriisin lauettua. Basel I ei myöskään kannustanut pankkeja kehittämään riskienhallintajärjestelmiään. (Tarullo 2008, 83.) Tämä Basel I:n saama kritiikki johtikin lopulta siihen, että Basel II:ta kehitellessä kiinnitettiin erityistä huomiota kehittyneemmän sisäisen luottoluokitusmallin luomiseen (Jokivuolle & Launiainen 2003, 2; Tarullo 2008, 65-80).

Kiristyneellä vakavaraisuussäntelyllä saattaa olla negatiivinen yhteys pankin luotonantokykyyn, erityisesti taloudellisen laskusuhdanteen aikana, jolloin pankin on kutistuvasta kassavirrasta huolimatta pidettävä huoli oman pääoman riittävydestä. Jos pankin omavaraisuus luottotappioiden johdosta pienenee laskukaudella, on sen lisättävä oman pääoman määrää tai pienennettävä varojen määrää. Oman pääoman määrän lisääminen saattaa olla vaikeata, jos pankki kärsii jo valmiiksi pienenevästä omasta pääomasta lähentyen näin sääntelyn tuoman vakavaraisuusvaatimusten minimirajaa. Näin ollen vaihtoehdoksi jää vastaavaa-puolen pienentäminen, mikä tässä tapauksessa usein tarkoittaa antolainauksen vähentämistä. Antolainauksen vähenemisen seurauksena esimerkiksi pienet yritykset saattavat jäädä vaille tarvitsemaansa rahoitusta, vaikka rahoituksen ehdot muuten olisivat kunnossa. Tällä seikalla on taas negatiivinen vaikutus koko kansantalouden talouskasvuun. (Tarullo 2008, 77-78.) Tähän kysymykseen pureudutaan tarkemmin tutkielman empiirisessä osuudessa.

3.4.2 Kohti Basel II:ta

1990-luvun puoliväliin tultaessa sääntelyarbitraasi lisääntyneiden ei-perinteisten rahoitusinstrumenttien ja Basel I:n sääntelykehikon välillä alkoi olla niin suuri, että Baselin komitea oli melkein pakotettu etsimään uusia ratkaisuja, joilla paikata Basel I:ssä ilmenneitä puutteita (Tarullo 2008, 87-88). Ensimmäinen suurempi muutos Basel I-säännöstöön kirjattiinkin vuonna 1996, jolloin tehdyn uudistuksen myötä riskipainotuksiin otettiin luottoriskin lisäksi mukaan myös markkinariski. Uudistuksen myötä pankkien sallittiin käyttää omia todennäköisen tappioluvun (Value at Risk, VaR) mallejaan markkinariskin mittaamiseen pääomavaatimuksen määrittämisen yhteydessä. (Jokivuolle & Vauhkonen 2010, 9; Wood 2005, 125.) Komitea kuitenkin vaati, että pankkien tuli kolminkertaistaa käyttämänsä pääomavaatimukset mallinnukseen liittyvien epävarmuustekijöiden vähentämiseksi sekä myös varatoimenpiteenä pankkien

mahdollista järjestelmän hyväksikäyttöä vastaan. Niiden pankkien, jotka eivät läpäise kansallisten viranomaisten testejä, on jatkossakin käytettävä komitean hyväksymiä pääomalaskennan standardimenetelmiä. (Wood 2005, 126.)

Pankkivalvojat olivat tietoisia Basel I:n heikkouksista ja erityisesti, huolimatta vuoden 1996 markkinariskiuudistuksesta, vakavaraisuuskehikko oli kytketty edelleen varsin väljästi pankin liiketoiminnallisiin riskeihin (Tarullo 2008, 88). 2000-luvulle tultaessa alkoikin näyttää siltä, ettei Basel I vastannut päivitystenkään jälkeen enää uusiin haasteisiin ja lopulta Basel II julkaistiin vuonna 2004 vastaamaan globaalien finanssimarkkinoiden haasteisiin.

3.5 Basel II

Basel II julkaistiin virallisesti kesäkuun 26. päivänä vuonna 2004 nimellä ”International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework”. Komitean mukaan uuden säännöksen perimmäisenä tarkoituksena on parannella vuoden 1988 säännöstä ja näin ollen luoda viitekehys, joka vahvistaa kansainvälisen pankkijärjestelmän luotettavuutta ja vakautta. Sen tarkoituksena on olla johdonmukainen, jotta vakavaraisuussäätely ei aiheuta merkittävää kilpailullista epätasa-arvoa kansainvälisesti toimiville pankeille. (Bank for International Settlements 2004, 7; Tarullo 2008, 122.) Komitea lisää, että uudistetun viitekehyyksen tarkoituksena on edistää vahvempien riskienhallintamekanismien implementointia pankkitoimialalle ja se nostaa tämän riskienhallintamekanismien käytäntöjen kehittämisen yhdeksi Basel II:n suurimmista hyödyistä (Tarullo 2008, 122). Nykytiedon valossa voidaan tosin arvioida kriittisesti, kuinka hyvin Basel II ja Baselin komitea onnistuivat lopulta tässä riskienhallintamekanismien kehittämisessä.

Basel II jakautuu kolmeen pilariin, joista tarkimmin käsitellään tässä ensimmäistä pilaria, jota Basel III:n tähän mennessä implementoidut uudistukset koskettavat pääasiallisesti. Nämä kolme pilaria ovat vähimmäispääomavaatimuksen laskentaa koskevat säännökset, omien varojen riittävyyden kokonaisvaltainen arvio sekä markkinakurin toimivuuden parantaminen julkistamisvaatimuksia lisäämällä (Bank for International Settlements 2006, 6; Jokivuolle & Launiainen 2003, 16).

3.5.1 I-pilari

Basel II:n ensimmäinen pilari koostuu kolmesta komponentista: luottoriskistä, markkinariskistä sekä toimintariskistä. Keskitytään tässä ensin luottorisktiin ja sen laskentatapaan. Basel II:n vakavaraisuusvaatimus määrittellään ensimmäisen pilarin komponenttien mukaan, jossa luottoriskipainotetut, markkinariskipainotetut ja toimintariskipainotetut saamiset lasketaan yhteen ja niitä verrataan pankin omiin varoihin. Tämän pankin vakavaraisuussuhteen on oltava vähintään 8 %. (Bank for International Settlements 2004, 12; Vauhkonen 2010, 22.) Vakavaraisuussuhteen laskenta käy ilmi kaavasta 1.

$$\begin{aligned} &omat\ varat \div \\ &(luottoriskipainotetut\ saamiset\ +\ markkinariskipainotetut\ saamiset \\ &\quad +\ toimintariskipainotetut\ saamiset) \geq 8\ \% \end{aligned}$$

Kaava 1 Pankin vakavaraisuussuhde (Vauhkonen 2010, 22)

Basel II -säännösten mukaan pankin luottoriskin laskentaan on kaksi vaihtoehtoista tapaa: standardimenetelmä tai sisäisten luokitusten menetelmä (internal ratings based approach, IRBA). Standardimenetelmässä pankit käyttävät ulkopuolisten luottoluokituslaitosten antamia arvioita yrityksen luottoriskistä asteikolla 0 %, 20 %, 50 %, 100 % sekä 150 %, jolloin suurempi prosenttiluku vastaa suurempaa luottoriskiä. (Bank for International Settlements 2004, 12.) Lähestymistapa on siis samankaltainen kuin vuoden 1988 säännöksessä, mutta tällä kertaa luottoriski perustuu ulkopuolisten luottoluokituslaitosten arvioihin eikä Bank for International Settlementsin määrittämiin. Kuitenkaan erityisesti pienillä yrityksillä ei useinkaan ole ulkopuolista luottoluokitusta, joten näissä tapauksissa käytetään riskipainoa 100 %, jos pankki ei ole saanut lupaa käyttää omaa IRBA-menetelmää (Bank for International Settlements 2004, 17).

Sisäisten luokitusten menetelmässä tarkoituksena on, että pankki itse arvioi asiakkaidensa keskimääräisen tappiotodennäköisyyden sisäisen luokitusjärjestelmänsä kussakin luottokelpoisuusluokassa. Sisäisen luokituksen menetelmäkin jaetaan vielä sisäisten luokitusten perusmenetelmään F-IRBA (foundation internal-based approach) sekä sisäisten luokitusten kehittyneeseen menetelmään A-IRBA (advanced internal-

based approach). Sisäisen luokituksen menetelmän tuottaman pääomavaatimuksen oli tarkoitus olla keskimäärin pienempi kuin ulkoisiin luokituksiin perustuvassa standardimenetelmässä ja näin ollen sen tarkoitus oli muodostaa pankeille kannustin kehittää omia sisäisiä laskentajärjestelmiään. Perusmenetelmässä (F-IRBA) saamisen vakavaraisuusvaatimus saadaan syöttämällä asiakkaan luottokelpoisuusluokkaan liitetty tappiotodennäköisyys PD (probability of default) Baselin komitean kehittämään laskentakaavaan. Kehittyneessä menetelmässä (A-IRBA) pankki voi itse määrittää myös tappion määrän eli LGD:n (loss given default) maksukyvyttömyyden toteutuessa, vastuun määrän maksukyvyttömyyshetkellä¹¹ eli EAD:n (exposure at default) sekä saamisen maturiteetin. Perusmenetelmässä pankin on noudatettava edellisten kohdalla komitean ennalta määrättyjä prosentteja. (Jokivuolle & Launiainen 2003, 17-18; Tarullo 2008, 124.)

Sekä standardi- että IRBA-menetelmässä laajennetaan ja tarkennetaan luottoriskin vähentämistekniikoiden käyttöä vakavaraisuuslaskennassa. Näitä tekniikoita ovat esimerkiksi vakuudet, takaukset, luottojohdannaiset sekä nettoutus. Standardimenetelmässä hyväksyttäviä vakuuksia olivat finanssivakuudet sekä reaalivakuuksista asunnot. IRBA-menetelmän perusvaihtoehdossa hyväksytään edellisten lisäksi muun muassa liikekiinteistövakuuksia ja erilaisia fyysisiä vakuuksia. (Jokivuolle & Launiainen 2003, 18.)

Ensimmäisen pilarin toinen osuus on toimintariski tai operatiivinen riski (Vauhkonen 2010, 22). Toimintariskillä tarkoitetaan riskiä, joka johtuu puutteellisesta tai epäonnistuneesta sisäisestä prosessista, henkilöstöstä, järjestelmistä tai muista ulkopuolisista tapahtumista. Määritelmä sisältää oikeusriskit, mutta jättää ulkopuolelle riskit strategiassa sekä maineriskit. Toimintariskin laskemiseen voidaan käyttää kolmea laskentatapaa: perusindikaattorimenetelmää, standardimenetelmää tai kehittynyttä mittaumenetelmää. (Bank for International Settlements 2006, 144; Jokivuolle & Launiainen 2003, 18.) Perusindikaattorimenetelmässä pääomavaatimus lasketaan kiinteänä prosenttiosuutena pankin bruttotuloista. Standardimenetelmässä lähtökohtana ovat myös pankin bruttotulot, mutta tässä lähestymistavassa ne jaetaan kahdeksaan eri liiketoiminta-alueeseen ja lopullinen pääomavaatimus lasketaan näiden liiketoiminta-

---

¹¹ Esimerkiksi Matti Tienari käyttää omassa esityksessään termistä EAD suomennosta vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä. Ks. http://www.actuary.fi/fi/liitteet/SHV_tyot/SHV105_Tienari_Matti.pdf

alueiden pääomavaatimusten summana. Kolmannessa eli kehittyneessä mittausjärjestelmässä pääomavaatimus asetetaan pankin oman sisäisen pääoman laskentaa koskevan järjestelmän avulla. Jotta tätä järjestelmää voi käyttää vakavaraisuusvaatimuksen laskemisessa, tulee pankilla olla riippumaton toimintariskien valvontatoiminto ja tämän menetelmän tulee olla kytketty päivittäiseen riskienhallintaan. Näin ollen kehittyneen mittausjärjestelmän käyttö edellyttää lupaa pankkivalvojalta, jonka tulee arvioida valvontatoiminto asianmukaiseksi. (Bank for International Settlements 2006, 149; Jokivuolle & Launiainen 2003, 18.)

Ensimmäisen pilarin viimeinen riskiluokka on markkinariski. Markkinariskillä tarkoitetaan niitä tappioriskejä, jotka johtuvat korkoinstrumenttien ja valuuttariskien markkinahintojen muutoksista. Myös markkinariskejä voidaan laskea joko standardimenetelmällä tai erilaisilla sisäisillä malleilla, joista jälkimmäisen käyttäminen vaatii pankkivalvojan luvan. (Bank for International Settlements 2006, 157-162.)

3.5.2 II-pilari

Basel II -säännösten toinen pilari kantaa nimeä omien varojen riittävyyden kokonaisvaltainen arvio. Toisen pilarin tarkoituksena ei ole pelkästään varmistaa, että pankilla on riittävästi omia varoja kattamaan toimintansa riskit vaan myös rohkaista pankkeja kehittämään yhä parempia riskienhallintamenetelmiä seurataksaan ja hallitaksaan liiketoimintansa riskejä. Pilari II edellyttää pankin johdon huolehtivan siitä, että pankilla on toimiva riskien raportointi- ja arviojärjestelmä, toimiva pääoman riittävyyden arviointiprosessi sekä arvio näiden järjestelmien ja prosessien laadunvalvonnasta. (Bank for International Settlements 2006, 204; Jokivuolle & Launiainen 2003, 19.) Vakavaraisuuden kokonaisarvio kattaa valvottavan koko riskiprofiilin, riskinkantokyvyn eri tekijät ja vakavaraisuuden hallinnan sekä asetettujen vähittäisvaatimusten noudattamisen. Pilari II edellyttää kaikilta valvottavilta makrotaloudellisen toimintaympäristön riskien tunnistamista ja näin varmistaa, ettei vakavaraisuus alita toimintaympäristön heikentyessäkään pilarin I vähimmäisvaatimuksia. (Finanssivalvonta 2005, 14-15.)

Pankkivalvojien odotetaan tekevän tiivistä yhteistyötä pankkien kanssa ja jos puutteita havaitaan, valvojat edellyttävät pankeilta riskitason pienentämistä tai oman pääoman

vahvistamista. Komitea tunnistaa säännöstyössä pankin hallussa olevan pääoman, riskienhallinnan ja sisäisten prosessien voimakkuuden välisen suhteen, mutta huomauttaa, että oman pääomatason nostoa ei tulisi kuitenkaan nähdä ainoana vastauksena pankkien kokemaan riskiin. Muita vaihtoehtoja riskien osoittamiseen ovat muun muassa riskienhallintatoimenpiteiden vahvistaminen, sisäisten rajoitusten ja kontrollien lisääminen sekä erilaisten reservien vahvistaminen. (Bank for International Settlements 2004, 158.) Pankkien myös odotetaan laativan ja dokumentoivan sisäisiä prosessejaan arvioidessaan pääomiensa soveltuvuutta suhteessa portfolioriskisiin (Gordy & Howells 2006, 396).

3.5.3 III-pilari

Basel II -säännöstyön kolmannen ja viimeisen pilarin tavoitteena on täydentää ensimmäisen (vähimmäispääomavaatimukset) ja toisen (omien varojen riittävyden kokonaisvaltainen arvio) pilarin vaatimuksia. Komitean tarkoitus oli edistää markkinakurin toimintaedellytyksiä lisäämällä pankkien julkistamisedellytyksiä ja parantaa näin sijoittajien ja muiden markkinoilla toimivien osapuolien mahdollisuuksia arvioida pankkien toimintaa ja niiden omien varojen riittävyttä. (Bank for International Settlements 2006, 226; Jokivuolle & Launiainen 2003, 19.) Pankkien raportointivelvollisuus koskee niin jokaista pankin luottoportfolion segmenttiä, joille on laskettava pääomavaatimus IRB-menetelmiä hyväksikäyttäen, kuin pankkia kokonaisuutenakin (Gordy & Howells 2006, 397). Vauhkonen (2009, 4) mukaan valtaosa Basel II:n taloudellisia vaikutuksia koskevista tutkimuksista keskittyy pilarin I vähittäispääomavaatimukseen ja Basel III -säännöstyön uudistukset keskittyvät pääasiassa ensimmäiseen pilariin (Vauhkonen 2010, 22). Näin ollen tässä tutkimuksessa ei käsitellä pilareita II ja III tämän enempää, vaan siirrytään vähitellen kohti Basel III -vakavaraisuussääntelyä.

3.6 Kohti Basel III:ta

On lähes globaalisti hyväksytty totuus, että vuonna 2007 alkaneen finanssikriisin taustatekijät ovat Yhdysvalloissa, jossa luottojen nopea kasvu ja kiinteistökupla aiheuttivat talouskriisin, joka levisi nopeasti ympäri maailmaa (Acharya & Richardson 2009, 195) johtaen maailmanlaajuiseen talouskriisiin. Kriisi levisi maailmantaloudessa

samanlaisella ketjureaktiolla kuin mitä vastaan Baselin pankkivalvontakomitea oli alunperin perustettu vuonna 1974. Komitea ja sen pankkisäännökset joutuivat kenties yli kolmikymmenvuotisen historiansa kovimpaan kokeeseen ja näin jälkiviisaana voitaneen todeta, etteivät säännökset selvinneet tästä koetuksesta kovinkaan hyvin.

Kriisi sai alkunsa, kun yhdysvaltalaisilla kuluttajille myönnettiin asuntolainaa liian löyhin perustein tai vailla perusteita eli kuluttajalla ei ollut todellisuudessa maksukykyä lainan takaisinmaksuun. Vuosien 2002 ja 2007 aikana asuntojen hinnat nousivat Yhdysvalloissa 11 prosentin vuosivauhtia, jolloin pankit olettivat kattavansa mahdolliset luottotappiot haltuun saamallaan kiinteistöillä. Kriisi levisi globaaliksi kun näitä heikon luottoluokituksen omaavia asuntolainoja niputettiin yhteen ja myytiin eteenpäin AAA-luokan lainoina, esimerkiksi instituutioille, joiden säännöt kielsivät ostamasta muita kuin vähäriskisiä AAA-luokan velkakirjoja. Näin ollen asuntojen arvojen romahdettua, luottotappiot kertaantuivat maailmantaloudessa ja aiheuttivat vakavia seurauksia reaalitaloudelle. (Acharya & Richardson 2009, 196.)

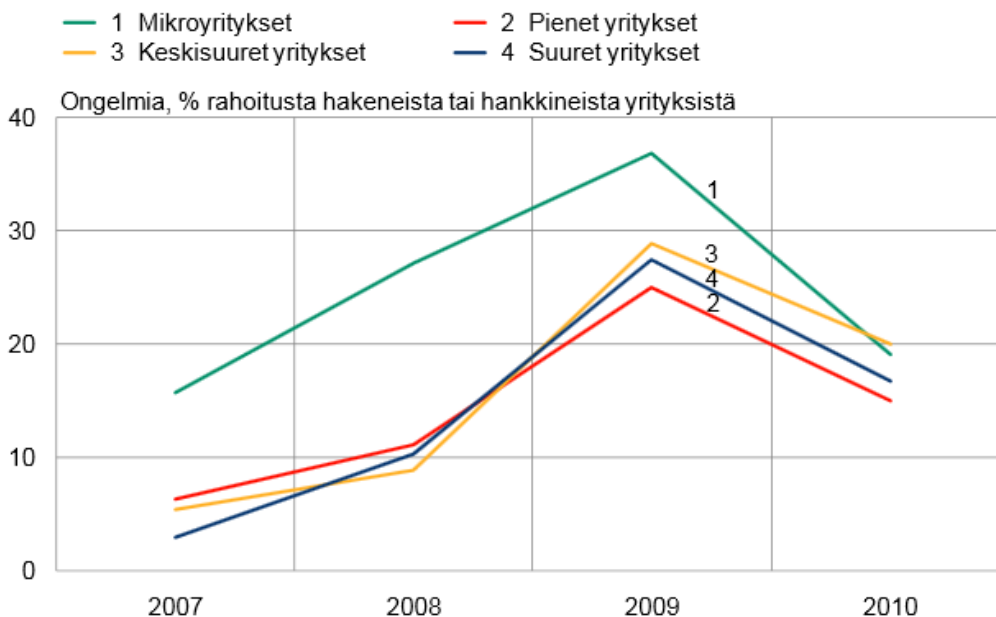
Basel-säännösten vaatiman 8 prosentin vakavaraisuussuhteen ylläpitäminen on pankille kallista eikä tätä pääomaa voida lainata ulos korkoa vastaan. Jos pankki taas haluaa kasvattaa vakavaraisuuttaan osakeannilla, se antaa signaalin osakkeenomistajille, että sen voittovarot eivät riitä kattamaan pääomavaatimuksia. Toisaalta ilman etuosto-oikeuksia toteutetut annit eivät myöskään ole osakkeenomistajien mieleen, koska ne laimentavat jo olemassa olevien osakkeiden arvoa. Ratkaisu tähän oli arvopaperistaminen. Arvopaperistamisessa pankki omisti edelleen lainat, mutta myymällä ne eteenpäin pankit kevensivät tasettaan ja vakavaraisuusvaatimuksia. (Acharya & Richardson 2009, 198.) Vauhkonen (2010, 1) kuitenkin huomauttaa, että tosiasiallisesti riskit säilyivät kuitenkin pankeilla. Vähäisten omien varojen ja aliarvioitujen riskien vuoksi useiden pankkien tappionkattamiskyky oli huono, mikä paljastui viimeistään syksyllä 2008 (Vauhkonen 2010, 1).

Ennen finanssikriisiä markkinoilla oli tarjolla runsaasti likviditeettiä, jonka seurauksena odotetut tuotot olivat varsin alhaisia. Sijoittajat etsivät kohteita, joista olisi odotettavissa suurempia tuottoja, joka johti yhä monimutkaisempien sijoitusinstrumenttien kehittymiseen. Näiden tuotteiden riskit aliarvioitiin. (de Larosière 2009, 7.) De Larosièren (2009, 8) mukaan sekä luottoluokituslaitokset että valvontaviranomaiset

tekivät riskienhallinnassa perustavanlaatuisia virheitä, kuten likviditeetin ja luoton välinen väärinymmärrys sekä tärkeimpänä epäonnistuminen instituutioiden todellisen velkaantumisen arvioinnissa. Tämä läpinäkyvyyden puute johti eräänlaiseen ”varjopankkijärjestelmän” syntymiseen, jonka luottoriskit eivät olleen täysin kenenkään tiedossa. Tällaisen järjestelmän syntymisen taustalla de Larosière (2009, 9) näkee Baselin säännösten roolin, joista ensimmäinen eli Basel I pikemminkin rohkaisi kuin ehkäisi pankkeja siirtämään riskejään taseen ulkopuolisiin eriin. Basel II pyrki korjaamaan tätä epäsuhtaa, mutta onnistui siinä vain osittain.

3.6.1 Finanssikriisin vaikutukset Suomessa

Suomen bruttokansantuote kasvoi voimakkaasti vuosina 2004-2007, keskimäärin 4 prosenttia vuosittain (Freystätter & Mattila 2011, 7). Kuitenkin Yhdysvalloista alkanut finanssikriisi iski kovaa myös Suomen talouteen ja vuonna 2009 Suomen bruttokansantuote supistui 8 prosenttia (Freystätter & Mattila 2011, 4). Suomessa rahoituksen saatavuus vaikeutui ja sen ehdot kiristyivät, mikä taas vaikutti monien yritysten toimintaan. Vaikka finanssikriisin alkuperä oli Suomen talouden ulkopuolella, kriisin aiheuttama rahoitusmarkkinoiden toiminnan häiriintyminen välittyi nopeasti myös Suomeen kansainvälisen rahoitusjärjestelmän kautta. Pankkien välinen luottamus ja markkinoiden toiminta järkkäyi, mikä taas näkyi erilaisten riskilisten voimakkaana kasvuna. Yritysten ja kotitalouksien luotonsaanti vaikeutui monissa maissa (kuvio 2) ja siltä osin, kun pankkirahoitusta oli tarjolla, sen korkomarginaalit ja vakuusvaatimukset tiukentuivat selvästi. (Freystätter & Mattila 2011, 12.) Talouden epävarmuuden ohella rahoituksen vaikeutunut saanti heikensi investointeja ja voimisti näin laskusuhdannetta (Freystätter & Mattila 2011, 24).

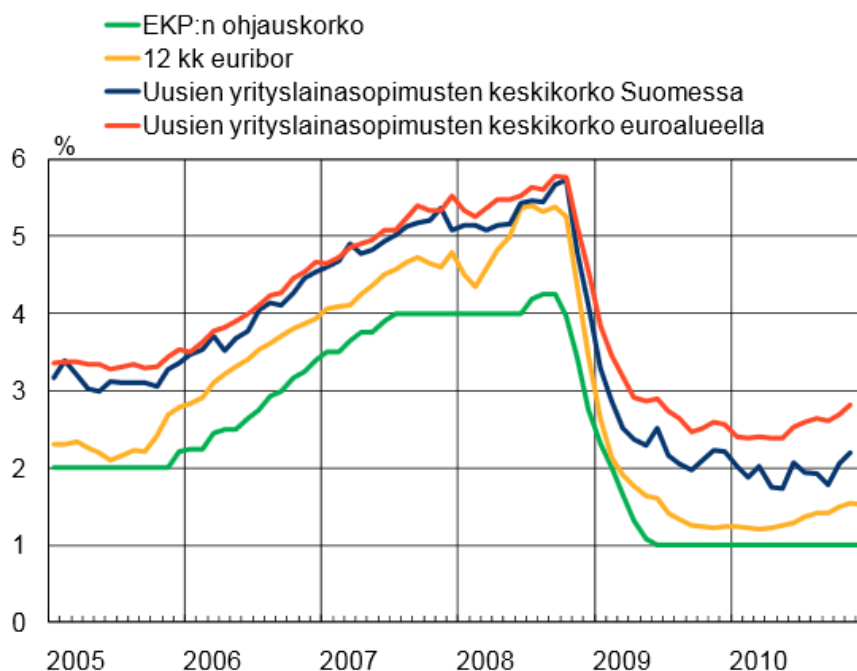

Kuvio 2 Yritysten raportoimat ongelmat uuden ulkoisen rahoituksen hankinnassa (mukaillen Freystätter & Mattila 2011, 25).

Rahoitusmarkkinoiden häiriötilan muututtua syksyllä 2008 finanssikriisiksi, alkoi Euroopan Keskuspankki EKP alentaa ohjauskorkoaan. Kun se vielä syyskuussa 2008 oli 4,25 prosenttia, oli se laskettu kevääseen 2009 mennessä 1 prosenttiin. Tämä nopea rahamarkkinakorkojen lasku välittyi nopeasti myös pankkien korkoihin Suomessa, sillä valtaosa kotitalouksien ja yritysten luotoista on sidottu lyhytaikaisiin viitekorkoihin tai näitä korkoja läheisesti seuraaviin prime-korkoihin. (Freystätter & Mattila 2011, 35.)

Euroopan keskuspankin ja EU-maiden hallitusten merkittävien toimenpiteiden myötä euroalueiden rahoitusmarkkinoiden toimintakyky alkoi vähitellen palautua ja markkinakorot alentuivat (kuviot 3). Pankkien oman varainhankinnan helpottuminen paransi yritysluottojen saatavuutta ja lievensi niiden ehtoja. Lievennyksestä huolimatta luottojen ehdot ja saatavuus ovat säilyneet monelta osin kireämpänä kuin ennen kriisiä. Ehtojen kiristymisestä huolimatta pienten ja keskisuurten yritysten rahoitus on sen sijaan pysynyt kriisinkin jälkeen varsin pankkikeskeisenä ja niiden rahoituksen saanti riippuu erityisesti suomalaisten pankkien luottopolitiikasta. (Freystätter & Mattila 2011, 25-27.)

Kuvio 3 Uusien yrityslainasopimusten keskikorot Suomessa ja euroalueella (mukailien Freystätter & Mattila 2011, 37).

3.6.2 Mikä oli Basel II:n rooli finanssikriisissä?

Danielsson, Jorgensen ja de Vries (2002, 1408) totesivat jo vuonna 2002, että voimaantuleva Basel II -sääntely ja siihen liittyvä riskienhallintaprosessi saattaa tarjota pankille kannustimen vähentää sääntelyn valvonnan tasoa. Tämä johtuu siitä, että säännösten vuoksi pankit saattavat joutua mittaamaan riskiä eri tavalla kuin ilman sääntelyä tai muuttamaan omia sisäisiä prosessejaan niin, etteivät uudet toimintatavat ole optimaalisia vaan pikemminkin suboptimaalisia. Näin ollen pankit pelailevat säännellyllä riskienhallintaprosessilla, vaikka tällainen pelailu ei välttämättä vaikuta pankkien kokonaispääomaan ja saattaa päinvastoin johtaa huonompaan laatujärjestelmään tarkkailun vuoksi. Danielsson ym. (2002, 1423) varoittaakin, että epäasianmukaisesti valitut säännökset voivat vastoin tarkoitustaan kannustaa pankkeja vähentämään panostustaan riskienhallintaan. Tämän lisäksi Lall (2009, 3) toteaa suoraan, että isot kansainväliset pankit kykenivät systemaattisesti manipuloimaan Basel II -säännöksiä pienempien kilpailijoidensa ja taloudellisen vakauden kustannuksella.

De Larosièren (2009, 15-16) mukaan olisi kuitenkin väärin pitää Basel II -säännöstöä finanssikriisin pääsyyllisenä, sillä se implementoitiin lopullisesti EU-alueella vasta

tammikuussa 2008. Näin ollen Basel II olisi saattanut vähentää kriisin laajuutta, jos se olisi saatu implementoitua aikaisemmin. Tästä huolimatta on kuitenkin de Larosièren (2009) raportin mukaan todettava, että Basel II aliarvioi riskejä ja toisaalta yliarvioi pankkien kykyä hallita niitä. Pankkien käyttämä arvopaperistaminen ei todellisuudessa poistanut alkuperäistä riskiä pankilta ja näin ollen pankkien todelliset pääomavarat paljastuivatkin kriisin aikana liian pieniksi.

Myös pilarin I mukaisessa luottoriskin arvioinnissa epäonnistuttiin niin ulkoisesti kuin sisäisesti. Standardimenetelmässä pankit luottivat liiaksi ulkoisten luottoluokituslaitosten tarjoamiin luottoriskiarvioihin, mutta toisaalta myös ne pankit, joiden käytössä oli sisäisten luokitusten menetelmä, epäonnistuivat omassa tehtävässään, sillä mallien tilastollinen ajanjakso paljastui liian lyhyeksi. (de Larosière 2009, 16.)

Kriisi paljasti myös sääntelykehikon taipumuksen voimistaa suhdannevaihteluita, jolloin laskusuhdanteessa todennäköiset pankille koituvat luottotappiot kiristävät pankin luotonantoa, sillä jo olemassa olevien velallisten riskiluokitusten alentuessa pankin sääntelykehikon mukaiset vakavaraisuusvaatimukset kiristyvät. Tämä luotonannon kiristyminen taas jyrkentää laskusuhdannetta entisestään. (de Larosière 2009, 17; Kashyap & Stein 2004, 18.)

3.7 Basel III

Joulukuussa 2010 Baselin komitea julkaisi viimeisimmän standardin nimeltä ”Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system”, joka yhdessä maksuvalmiusvaatimuksia koskevan standardin ”Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring” kanssa muodostaa uuden Basel III -säännöksen viitekehyksen. Uudistuksen tarkoituksena on parantaa pankkisektorin kykyä vaimentaa taloudessa ilmeneviä sokkeja sekä vähentää sitä todennäköisyyttä, että nämä häiriöt finanssisektorilla leviäisivät reaalitalouden puolelle. (Bank for International Settlements 2010a, 1) Basel III implementoidaan EU-tasolla CRD IV -paketilla (Bank of England, Finanssivalvonta 2014b). Basel III -uudistukset kohdistuvat pääasiassa Basel II -säännösten ensimmäiseen pilariin eli vähimmäispääomavaatimuksen laskentaa koskeviin säännöksiin (Vauhkonen 2010, 22).

3.7.1 Vähimmäispääomavaatimukset

Basel III -uudistuksen erityinen tavoite on parantaa pankkien kriisinsietokykyä siten, että pankeilta vaaditaan nykyistä enemmän ja laadukkaampia omia varoja ja maksuvalmiuspuskureita (Vauhkonen 2010, 23). Pankkien omat varat jaetaan Basel III:n mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa kolmeen ryhmään: rajoituksettomat ensisijaiset omat varat (common equity tier 1), rajoituksenalaiset omat varat (additional tier 1) sekä toissijaiset omat varat (tier 2 capital) (Bank for International Settlements 2010a, 12; Vauhkonen 2010, 23).

Rajoituksettomat omat varat ovat parhaita ja pysyvimpiä omia varoja, ja niiden tulee olla vapaasti ja välittömästi käytettävissä odottamattomien tappioiden kattamiseen. Rajoituksettomat ensisijaiset omat varat ovat luonteeltaan pysyvimmät omien varojen erät, ja valvottavalla on täysi päätäntävalta niiden takaisinmaksusta ja niille jaettavasta voitosta. Pankilla on aina oltava rajoituksettomien ensisijaisia varoja vähintään 4,5 prosenttia suhteessa riskipainotettuihin saataviin eli vähimmäismäärä kasvaa 2,5 prosenttiyksiköllä verrattuna Basel II -kehikkoon. (Finanssivalvonta 2011a, 20; Vauhkonen 2010, 23-24.)

Rajoituksenalaiset omat varat eivät ole yhtä pysyviä kuin rajoituksettomat omat varat ja niihin kuuluukin ennenaikaisen takaisinmaksumahdollisuuden ja usein lainamuotoisen instrumentin sisältäviä varoja. Myös näiden varojen tulee olla jatkuvasti käytettävissä tappioiden kattamiseen. Kaikkinensa rajoituksettomien ja rajoituksenalaisten omien varojen määrän on oltava Basel II -säännösten edellyttämän 4 prosentin sijaan vähintään 6 prosenttia suhteessa pankin riskipainotettuihin saataviin kaikkina hetkinä. (Finanssivalvonta 2011a, 22; Vauhkonen 2010, 24.)

Viimeisenä olevat toissijaiset omat varat ovat pysyvyydeltään ja tappioiden kattamiskyvyltään heikompileatuisia omia varoja ja niiden tehtävä onkin kattaa pankin tappioita mahdollisessa konkurssitilanteessa. Toissijaisia omia varoja voivat olla esimerkiksi debentuurilainat sekä käyvän arvon rahasto. Toissijaisille omille varoille ei ole määritelty erityistä minimiarvoa vaan pankin ensisijaisten ja toissijaisten varojen tulee olla jo Basel II -säännöksessä määritelty vähintään 8 prosenttia suhteessa pankin riskipainotettuihin saataviin. (Vauhkonen 2010, 24.) Vauhkonen (2010, 24) lisää vielä,

että pankkien tulee tehdä omista varoistaan tiettyjä vähennyksiä, joiden tarkoituksena on taata se, että nämä ovat varat ovat aidosti käytettävissä tappioiden kattamiseen. Pankin omien varojen vähimmäismäärä suhteessa riskipainotettuihin saataviin ei siis ole Basel III -säännöstössä muuttunut, mutta omien varojen sisällä painotukset ovat muuttuneet yhä enemmän rajoituksettomien ensisijaisten varojen suuntaan.

Edellä mainittujen vähimmäisvakavaraisuusvaatimusten lisäksi pankeilta edellytetään yleisen pääomapuskurin (capital conservation buffer) vaatimusta, jonka on oltava 2,5 prosenttia suhteessa riskipainotettuihin saataviin. Yleinen pääomapuskuri koostuu ainoastaan rajoituksettomista ensisijaisista omista varoista. (Bank for International Settlements 2010a, 55; Vauhkonen 2010, 24.) Pääomapuskuri ei siis sisälly 8 prosentin omien varojen vähimmäismäärään vaan se tulee tämän pääomavaatimuksen päälle. Jos pankki ei täytä tätä 2,5 prosentin tavoitetasoa, sen tulee rajoittaa esimerkiksi osingonmaksua ja työntekijöiden palkitsemista siihen saakka, kunnes tavoitetaso saavutetaan. (Bank for International Settlements 2010a, 54; Vauhkonen 2010, 25.) Yleinen pääomapuskuri tulee voimaan vaiheittain alkaen vuodesta 2016 ja päättyen vuoden 2019 alussa (Finanssivalvonta 2011b, 41). Tämän siirtymäajan tarkoituksena on antaa pankeille aikaa sopeutua uuteen säädökseen ja kerätä vuoteen 2019 mennessä tarvittava pääomapuskuri.

Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio)

Riskipainotetut pääomavaatimukset antoivat Vauhkonen (2010, 25) mukaan liian suotuisan kuvan pankkien riskeistä. Monissa tapauksissa pankit rakensivat liiallisen velkaantuneisuusasteen näyttäen kuitenkin vahvoja riskipainotettuja pääomatasoja. Finanssikriisin ollessa syvimmillään pankit olivat markkinoiden toimesta pakotettuja pienentämään velkaisuusastettaan tavalla, joka laski niiden arvostusta, vähensi pankin pääomia ja supisti pankin luotonantoa. Tästä johtuen Baselin komitea esitti säännöksessään ei-riskiperusteisen vähimmäisomavaraisuusasteen luomista, jonka tarkoituksena on täydentää riskiperusteisia pääomavaatimuksia luomalla yksinkertainen katto taseen ja ulkopuolisten sitoumusten määrälle. Saatavat suhteutetaan pankin rajoituksettomiin omiin varoihin (tier 1) ja sen määräksi on suunniteltu 3 prosenttia eli pankilla on oltava vähintään mainittu 3 prosenttia tier 1 -varoja suhteessa sen kaikkiin saataviin riskipainotuksesta huolimatta. Pankeilla täytyy vastaisuudessa olla siis

riittävästi omia varoja täyttämään sekä riskiperusteinen vakavaraisuusvaatimus että vähimmäisomavaraisuusvaatimus. Jälkimmäisen implementointi on kuitenkin vielä kesken ja se tultaneen integroimaan pilariin I vuodesta 2018 lähtien. (Bank for International Settlements 2010a, 61; Finanssivalvonta 2011b: 49; Vauhkonen 2010, 25.)

3.7.2 Määrälliset maksuvalmiusvaatimukset

Maksuvalmiusvaatimus (liquidity coverage ratio, LCR)

Maksuvalmiusvaatimuksen tarkoituksena on edistää joustavuutta mahdollisissa maksuvalmiuteen kohdistuvissa häiriötilanteissa. Sen tarkoituksena on varmistaa, että pankeilla on taseissaan riittävästi laadukkaita ja nopeasti käteiseksi muunnettavia varoja. Näiden likvidien varojen määrän tulee olla riittävä kattamaan pankin lyhytaikaisten velkaerien voimakas ulosvirtaus 30 päivän pituisessa likviditeettikriisissä, jollainen koettiin esimerkiksi 2007 alkaneen finanssikriisin aikana. Likvideiksi varoiksi lasketaan esimerkiksi käteinen, keskuspankkireservit sekä valtion, keskuspankin tai muun julkisen hallinnon liikkeelle laskemat arvopaperit, joilla on vähintään 20 prosentin riskipaino Basel II -sääntelykehikon standardimenetelmässä. Viimeksi mainittujen painoarvo likvideissä varoissa saa olla enintään 40 prosenttia. Maksuvalmiusvaatimus otettiin käyttöön vuoden 2015 alusta. (Bank for International Settlements 2010a, 9; Finanssivalvonta 2011b, 10; Vauhkonen 2010, 27.)

Pysyvän varainhankinnan vaatimus (net stable funding ratio, NSFR)

Pankkien yksi tärkeimmistä tehtävistä on niin sanottu maturiteettitransformaatio eli lyhytaikaisten talletusten ja muun lyhytaikaisen velkarahoituksen muuttaminen pitkäaikaisiksi lainoiksi. Liiallinen ja liian nopeasti kasvava maturiteettitransformaatio voi kuitenkin johtaa liialliseen luotonantoon ja varallisuushintojen kestäättömän nopeaan kasvuun. (Vauhkonen 2010, 27.) Pysyvän varainhankinnan vaatimuksella tarkoituksena on edistää pankkien rakenteellista riskiprofiilin muutosta lyhytaikaisen rahoituksen ja pitkäaikaisen luotonannon yhteensopimattomuudesta kohti pitkäaikaista rahoitusta ja pitkäaikaista luotonantoa (King 2013, 4145). Mitä enemmän pankin taseessa on esimerkiksi epälikvidejä kotitalousluottoja, sitä suuremman osan pankin rahoituksesta tulee olla pitkäaikaista, yli vuoden pituista rahoitusta.

Kingin (2013, 4144-4145) mukaan kustannustehokkain strategia varautua pysyvän varainhankinnan mukaisiin vaatimuksiin on lisätä vähäriskisiä likvidejä varoja ja lisätä kokonaisvaltaisesti ottolainauksen maturiteettia sekä käyttää rahoituksen lähteinä vakaita rahoituslähteitä kuten talletuksia ja pitkän maturiteetin omaavia velkakirjoja. Yksi vaihtoehto on esimerkiksi vähentää BBB-luokituksen omaavia joukkovelkakirjoja ja vastaavasti lisätä käteisvaroja tai AAA-luokituksen omaavia velkakirjoja (King 2013, 4148). Dietrich, Hess ja Wanzenried (2014, 24) taas toteavat, että pankeilla on pysyvän varainhankinnan vaatimusten täyttämiseksi kaksi vaihtoehtoa. Pankit voivat pyrkiä pidentämään rahoitusmaturiteettiaan, joka saattaa johtaa esimerkiksi kilpailuun pidempiaikaisista talletuksista ja näkyä sitä kautta talletusasiakkaille maksettujen korkojen nousuna. Toinen vaihtoehto on, että pankit pienentävät varallisuuttaan, mikä vaikuttaa talouskasvuun hidastuneena luotonantona. Luotonannon vähentäminen merkitsee kuitenkin menetettyjä tuloksenteikomahdollisuuksia, menetettyjä markkinaosuuksia ja heikentyvää kannattavuutta. Näin ollen Dietrich ym. (2014, 24) epäilevät, että pankit tulevat käyttämään näitä molempien keinojen yhdistelmiä täyttääkseen pysyvän varainhankinnan vaatimukset.

Pysyvän varainhankinnan vaatimus tulee lopullisesti voimaan vasta vuonna 2018 (Finanssivalvonta 2011b, 3), ja sitä ennen muutokset säännökseen ovat vielä mahdollisia. Tämänhetkisillä tiedoilla pysyvän varainhankinnan vaatimus ei kuitenkaan voi olla vaikuttamatta pitkällä aikavälillä pankin halukkuuteen myöntää luottoja pienille ja keskisuurille yrityksille, sillä pk-yritykselle myönnettävät lainat ovat usein lyhyen maturiteetin ja korkean riskin lainoja, jollaisiin pysyvän varainhankinnan vaatimus ei pankkia varsinaisesti kannusta.

Edellisten lisäksi kansalliset viranomaiset voivat vastaisuudessa asettaa korkeintaan 2,5 prosentin suuruisen hankinnanvaraisen kansallisen pääomapuskurivaatimuksen, toisin sanoen vastasyklisen pääomapuskurivaatimuksen, jonka tarkoituksena on suojata kansallista pankkijärjestelmää liialliselta kokonaisluotonannolta (Vauhkonen 2010, 28). Nykyisessä taloustilanteessa, jossa talouskasvu on hidasta ja luottojen kysyntä vähäistä, vastasyklisellä pääomapuskurivaatimuksella ei kuitenkaan ole juurikaan merkitystä pankin toiminnan kannalta.

3.8 Basel-säännösten vaikutus pankin luotonantoon

Tässä luvussa on tuotu esiin Baselin komitean perustaminen ja siihen johtaneet tekijät sekä Basel-säännösten keskeisimmät piirteet, joiden avulla voimme ymmärtää niitä makrotason tekijöiden muutoksia, joita pankit ovat kohdanneet ja joilla on eittämättä vaikutusta myös pankin liiketoimintaan. Seuraavien alalukujen tarkoituksena on puolestaan tuoda esiin aiempaa tutkimusta Basel II- ja III-säännösten vaikutuksista pankkien halukkuuteen siirtyä omissa laskelmissaan standardipohjaisesta menettelytavasta sisäisen luottoluokituksen menetelmiin sekä siihen, millaisia vaikutuksia säännöillä on ollut ja tulee olemaan pankkien halukkuuteen luotottaa pk-yrityksiä.

3.8.1 Basel-säännösten vaikutus pankin luottoriskien laskentaan

Kun Basel II -säännösten toinen luonnospaperi julkaistiin tammikuussa 2001, alkoi teollisuuden ja kansallisten sääntelyviranomaisten huoli siitä, mikä on julkaistujen minimipääomavaatimusten vaikutus pankkien luotonantoon pienille ja keskisuurille yrityksille. Kriitikot toivat esiin, että uudet pk-yritysten luotonantoon liittyvät pääomavaatimukset saattaisivat olla liian tiukkoja, koska huomioimatta jätettiin sekä pk-yritysten herkkyys tietyille kokonaisriskiä kohtuullistaville tekijöille että pankin lainakannan sisältämien pk-yritysten erilaisuus. Liiallinen pankilta vaadittu pääomataso saattaa vaikuttaa haitallisesti pankkien halukkuuteen myöntää luottoja pienille ja keskisuurille yrityksille. Kriitikoiden huolena oli erityisesti se, että epäsuhta pk-yrityksille myönnettävien luottojen edellyttämien pankin vakavaraisuusvaatimusten ja isoille yrityksille myönnettävien luottojen vaatima pankin vakavaraisuusaste muuttuu merkittävästi ja hankaloittaa edellä mainittujen rahoituksen saatavuutta tulevaisuudessa. (Saurina & Trucharte 2004, 121.)

Kritiikki tuotti tulosta ja Baselin komitea päättikin sallia IRB-menetelmää käyttävien pankkien erotteluvan pk-yritysten ja suurempien yritysten luotot toisistaan. Pankin pk-yritysten pääomavaatimusten osalta tehtiin helpotus, jonka mukaan pankki saa enintään 20 prosentin helpotuksen niihin pääomavaatimuksiin, jotka koskevat tietyn kokoluokan pk-yritysten luottoja. Helpotuksen lopullinen suuruus riippui muun muassa yrityksen koosta ja sen tarkoitus olikin, että luoton myöntävä pankki saisi keskimäärin 10

prosentin helpotuksen pk-yrityksen luottoon kohdistetuista pääomavaateista. (Bank for International Settlements 2002.)

Saurina ja Trucharte (2004) tutkivat artikkelissaan Basel II -säännösten vaikutuksia pk-yritysten luotonantoon espanjalaisella datalla ja erityisesti luottoriskin huomioon ottavien standardimenetelmän ja IRB-menetelmien vaikutusta pääomavaatimuksiin. Tutkimuksessa otettiin kantaa yksittäisten pankkien osalta myös siihen, kannustaako säännöstö pankkeja siirtymään standardimenetelmästä sisäisten luokitusten menetelmään. Saurina ja Trucharte (2004) eivät löytäneet tutkimuksessaan viitteitä siitä, että Basel II -säännöstö tarjoaisi pankeille kannustimia siirtyä standardimenetelmästä sisäisten luokitusten menetelmään arvioidessaan pk-yritysten luottoriskiä. He myös huomauttavat, etteivät uudet pääomavaatimukset poikkea juurikaan vanhoista, jo voimassa olevista vaatimuksista, eikä näillä vaatimuksilla näin ollen ole juurikaan vaikutusta pankin luotonantoon. Saurina ja Trucharte (2004) kuitenkin huomauttavat, ettei saaduista tuloksista voi vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä analyysissä ei ole otettu huomioon esimerkiksi pankin muita tekniikoita, joilla luottoriskejä voidaan pienentää.

Vastaavasti Altman ja Sabato (2005) löysivät omassa Yhdysvallat, Italian ja Australian kattavalla aineistolla viitteitä siitä, että pankit hyötyivät merkittävästi muun muassa pienempien pääomavaatimusten johdosta siitä, että ne käsittelivät pk-yrityksiä vähittäisasiakkaina. Tällainen menettely edellytti niiltä kuitenkin siirtymistä sisäisten luottoriskin menetelmään kohdentaen kaikki pk-yrityksen saman salkun alle. Kuitenkin Altmanin ja Sabaton (2005, 33) löydökset viittaavat siihen, että jos pankki käsittää koko pk-yrityssalkkunsaa nimenomaan yrityksenä eikä vähittäisasiakkaina käyttäen samalla kehittyneitä IRBA-menetelmää, pankin pk-yritysluottoja vastaavat pääomavaateet nousivat verrattuna Basel I -säännösten. Toisin kuin Saurina ja Trucharte (2004), Altman ja Sabato (2005) tulivat siihen lopputulokseen, että Basel II-säännöstö kannustaa pankkeja siirtymään sisäisten luokitusten menetelmiin, sillä tällainen menetelmä tarjoaa pankille merkittäviä etuja standardimenetelmään verrattuna, kuten mahdollisuuden pienempiin pääomavaatimuksiin sekä pk-yrityskannan luottojen tehokkaamman ja tuottavamman hallinnoinnin. Lopuksi Altman ja Sabato (2005, 31) toteavat, että IRB-menetelmään siirtyminen saattaa hetkellisesti nostaa pk-yritysten rahoituksen hintaa, mutta pidemmällä tähtäimellä hyvien yritysten luottojen hinnat

tulevat laskemaan, sillä kehittyneemmät luokitusmenetelmät tarjoavat pankeille aiempaa enemmän tietoa yritysten luottoihin liittyvistä riskeistä.

Näistä kahdesta tutkimuksesta ei voi luonnollisesti vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta aiemmin esitetyn Jokivuolteen & Launianen (2003, 3-4) ja Tarullon (2008, 124) mukaan sisäisen luokituksen menetelmän tuottaman pääomavaatimuksen oli tarkoitus olla keskimäärin pienempi kuin ulkoisiin luokituksiin perustuvassa standardimenetelmässä ja näin ollen sen tarkoitus oli muodostaa pankeille kannustin kehittää omia sisäisiä laskentajärjestelmiään. Näin ollen edellä esitetyt tutkimukset eivät varauksella tue tätä kannustinnäkökulmaa.

3.8.2 Basel-säännösten vaikutus pankin luotonantoon pk-yrityksille

Koska Basel III -säännösten implementointi on aloitettu vuoden 2013 alussa ja se on tarkoitus saattaa vaiheittain voimaan vuoden 2019 alkuun mennessä, ei säännösten vaikutusta pankkien toimintaan vielä kaikilta osin tunneta. Bank for International Settlements (2014b, 17) on omassa kansainvälisessä tutkimuksessaan ennustanut, että kiristyneet pääomavaatimukset vaikuttavat pankkien korkokatteisiin leventäen niitä, joskin korkokatteiden leveneminen oli otannan mukaan varsin vähäistä. Tutkimuksessa olleiden pankkien korkokate nousi keskimäärin 1,37:stä 1,67:ään prosenttiin. Vaikuttaakin siltä, että pankit kokonaisuudessaan eivät ole vähentäneet varojensa tai luotonantonsa kasvua jyrkempien pääomavaatimusten johdosta. (Bank for International Settlements 2014b, 24) Myös Elliot, Salloy ja Santos (2012) ovat omassa International Monetary Fundin tutkimuksessaan arvioineet sääntelystä johtuvan pankkien yrityksille tarjoamien marginaalien nousun pienemmäksi kuin esimerkiksi Institute of International Finance, jonka omat laskelmat arvioivat vaikutukset suuremmiksi (Elliot ym. 2012). Näihin molempiin arvioihin tulee kuitenkin suhtautua tietyllä varauksella ja ymmärtää molempien instituutioiden taustalla vaikuttavat tekijät.

Allen, Chan, Milne ja Thomas (2012) tutkivat Basel III -sääntelyn taloudellisia vaikutuksia. Heidän mukaansa säännösten taloudelliset vaikutukset tulevat todennäköisesti olemaan pitkällä aikavälillä paljon pienemmät kuin mitä eri teollisuuden alojen edustajat pelkäävät, ja heidän mukaansa kiristyneet vaatimukset voivat joissain tapauksissa jopa pienentää joidenkin luotonsaajien ulkoisen rahoituksen

kustannuksia. Heidän mukaansa huoli siitä, että Basel III -säännöstö vähentäisi sekä luottojen saatavuutta että taloudellista toimeliaisuutta on kuitenkin aiheellinen, joskin tämä vaara on laajalti väärinymmärretty. Allenin ym. (2012) mukaan ongelmana eivät niinkään ole kireämmät pääoma- tai likviditeettivaatimukset, sillä näillä on vain vähäinen vaikutus pankkitoiminnan kustannuksiin, vaan rakenteellinen muutos ja siitä seuraavat muutokset, jotka ovat tarpeellisia koko finanssipalvelualalla ja uhkaavat tukahduttaa luottotalouden sen muutoksen ollessa yhä kesken.

Allenin ym. (2012, 163) mukaan on kaksi syytä, miksi riskipitoisten asiakkaiden luoton saatavuus saattaa supistua eikä näiden suhteellista tärkeyttä ole helppo erottaa. Ensinnäkin Basel III -säännösten likviditeettivaateet pakottavat pankkeja sekä pienentämään taseidensa kokoa että kasvattamaan likvidien varojensa määrää; tämä tarkoittaa että niiden pitää vähentää ei-likvidien varojen määrää sekä asettaa rajoituksia luotonannolleen. Tällaiseen johtopäätökseen ovat päätyneet omassa tutkimuksessaan myös Dietrich, Hess ja Wanzenried (2014, 24) joskin heidän mukaan tällaiseen kehitykseen pankkeja saattaa ajaa erityisesti Basel III -säännöstyön sisältyvä pysyvän varainhankinnan vaatimus. Isoille yrityksille tämä ei tuota ongelmia, sillä niiden on helppo löytää rahoitusta vaihtoehtoisten kanavien kautta, mutta pk-yrityksille tämä voi asettaa haasteita, sillä niiden rahoituskanavat ovat rajoitetumpia. Toinen syy on yksinkertaisesti se, että pankkien muistissa on edelleen niin finanssikriisi kuin myös se, millaisia tappioita ja alaskirjauksia luottoriskien realisoitumisesta voi pahimmillaan seurata. Kriisin myötä pankkien riskinottohalu on pienentynyt ja suhtautuminen riskiin on muuttunut. (Allen ym. 2012, 163.) Jälkimmäinen syy johtuu pikemminkin finanssikriisistä ja markkinoiden reaktioista kuin niinkään erityisesti sääntelyn kiristymisestä.

Jos kiristyneen sääntelyn johdosta tietyistä yritysluotoista tulee pankeille liian riskisiä sijoituskohteita, tulisi Allenin ym. (2012, 163) mukaan kehittää sellaisia menetelmiä ja tahoja, joilla tällaisiakin kohteita voitaisiin rahoittaa (esimerkiksi pääomasijoittajat sekä Suomessa Finnvera ja Tekes). Muussa tapauksessa vaarana on samankaltainen arvopaperistamiskehitys, jolla pahimmassa tapauksessa toistetaan vuosien 2004-2007 välisenä aikana tehdyt virheet eli taseen ulkopuoliset vastuut kasvaisivat jälleen hallitsemattomiksi. Ratkaisuksi tämän kehityksen pysäyttämiseksi Allen ym. (2012, 163) näkevätkin läpinäkyvän yhteistyön liike-elämän ja viranomaisten välillä. Tämän

lisäksi pankin roolia tulisi miettiä ja mahdollisesti luoda pankista riippumattomat markkinat myös pk-yrityksille, jolloin erilaiset meklarit saattaisivat välittää pk-yritysten lainoja. Näin ollen pk-yrityslainoille luotaisiin ikään kuin omat joukkovelkakirjamarkkinat.

3.8.3 Yhteenveto

Tässä tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä pyrittiin muodostamaan aiemman kirjallisuuden perusteella käsitys niistä tekijöistä, jotka ovat keskeisiä pk-yritysten luototuksessa sekä tuomaan esiin se, miten ulkopuolelta tuleva Basel-sääntely on muuttanut pankin toimintaa ja mahdollisuuksia tarjota pk-yrityksille ulkoista rahoitusta. Johdannon jälkeen tutkimuksen toisessa luvussa keskityttiin pk-yritysten rahoitukseen ja pk-yritysluototuksen erityispiirteisiin. Pk-yritysten rahoituksesta ja mikrotason tekijöistä siirryttiin tutkimuksen kolmannessa luvussa kohti makrotason tekijöitä ja kolmannen luvun aluksi tuotiinkin esiin niitä tekijöitä, joiden johdosta pankeja ja niiden toimintaa ylipäätään säännellään. Tämän jälkeen luvussa luotiin teoreettinen viitekehys Basel-pankkisääntelylle, joka on vaikuttanut merkittävästi pankkien liiketoimintaan. Luvun loppuosassa keskityttiin erityisesti Basel III -säännöstöön ja sen vaikutuksiin pk-yritysten luototuksessa. Seuraavassa eli neljännessä luvussa siirrytään tutkimuksen empiiriseen osuuteen, jonka ensimmäisessä vaiheessa käydään läpi tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä sekä esitellään tutkimusaineisto. Tämän jälkeen luvussa viisi esitellään tutkimuksen tulokset ja luku kuusi pyrkii johtopäätösten myötä vastaamaan tutkimuksen alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Erityisesti jälkimmäisen tutkimuskysymyksen taustalla vaikuttaa ja tulee ymmärtää se julkinen keskustelu, joka Basel III -sääntelyn ympärillä on viime vuosina käyty eli Basel III -sääntelyn negatiivinen vaikutus pankkien pk-yritysluototukseen. Varsinaista media-analyysiä tämän tutkimuksen puitteissa ei ole tehty, vaan Basel III -säännöstöstä käytyä tyyppillistä julkista keskustelua tuotiin esiin johdannossa esitettyjen otsikoiden myötä.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO

4.1 Tutkimusmenetelmä

Empiirinen aineisto tähän tutkimukseen on kerätty rahoitusalan asiantuntijoilta puolistrukturoitua haastattelumenetelmää hyväksikäyttäen. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa strukturoidusta haastattelusta siinä, että strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys ovat kaikille haastateltaville samat, kun taas puolistrukturoidussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta menetelmässä ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja vaan haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin (Eskola & Suoranta 2008, 86). Toisin kuin Eskola ja Suoranta (2008), Hirsjärvi ja Hurme (2004, 47) eivät erottele puolistrukturoitua haastattelua teemahaastattelusta vaan käyttävät näitä termejä toistensa synonyymeinä, vaikkakin Hirsjärvi ja Hurme (2004, 48) antavat ymmärtää, että on olemassa myös muita puolistrukturoituja haastattelumenetelmiä kuin teemahaastattelu. Tässä tutkimuksessa käytetäänkin jatkossa Hirsjärven ja Hurmeen (2004, 48) määritelmää, jonka mukaan teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole täysin vapaa niin kuin syvähaastattelu.

Tutkimuksessa on päädytty käyttämään teemahaastattelua siitä syystä, että tutkijan ennako-oletuksen mukaan tutkittavasta ilmiöstä saadaan tällä menetelmällä enemmän tietoa kuin esimerkiksi lomakehaastattelulla tai strukturoidulla haastattelulla, joka Eskolan ja Suorannan (2008, 86) mukaan vastaa kyselylomakkeen täyttämistä ohjatusti. Tutkimuksessa ei myöskään haluttu käyttää avointa haastattelua, joka Eskolan ja Suorannan (2008, 86) mukaan muistuttaa kaikkein eniten tavallista keskustelua, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei välttämättä käydä kaikkia teema-alueita läpi. Avoimen haastattelun hylkääminen johtui tutkijan kokemattomuudesta haastattelijana; teemahaastattelussa tutkijan on helpompi pysytellä halutuissa teemoissa ja vaara haastattelun ajautumisesta sivuraiteille tai epäolennaisiin asioihin on pienempi kuin avoimessa haastattelussa saattaisi olla.

4.2 Aineiston esittely

Asiantuntijahaastattelut suoritettiin joulukuun 2014 ja maaliskuun 2015 välisenä aikana. Haastatteluja tehtiin tutkimuksen aikana kahdeksan kappaletta neljässä eri Suomessa toimivassa pankissa sekä yhdessä julkishallinnon organisaatiossa. Kolmessa pankeista tehtiin siis jokaisessa kaksi haastattelua ja yhdessä yksi. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina lukuun ottamatta yhtä haastattelua, jossa haastateltavana oli kaksi henkilöä, jotka vastasivat kysymyksiin oman asiantuntijuutensa puitteissa: toinen luotonannon asiantuntijana ja toinen Basel-säännösten parissa työskentelevän henkilön ominaisuudessa. Tutkimuksessa päädyttiin kahdeksaan haastatteluun, sillä viimeisien haastattelujen kohdalla kävi selväksi, että tutkimuksen saturaatiopiste on saavutettu eikä lisähaastattelujen avulla saada enää lisää tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Kaikkia haastateltavia lähestyttiin haastattelun tiimoilta sähköpostitse. Lähetetyssä sähköpostissa tuotiin esiin ne kriteerit, jotka mahdollisen haastateltavan tuli täyttää: henkilöllä tuli olla usean vuoden kokemus pankkitoimialalta, henkilön työtehtäviin kuului valtuus myöntää yritysluottoja ja Basel-sääntökehikon tuli olla haastateltavalle tuttu. Potentiaalisille haastateltaville lähetetyssä sähköpostissa ei annettu etukäteen tarkkoja haastattelukysymyksiä, mutta sähköpostin loppuun lisättiin muutama esimerkkikysymys, jollaisia varsinaiset haastattelukysymykset saattaisivat olla. Näiden esimerkkikysymysten lisäämisellä haluttiin varmistaa se, että haastateltavaksi valikoitui nimenomaan asiantuntijoita, joilla oli työkokemuksensa puolesta kyvykkyys vastata tutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin.

Haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi tarkkoja työnimikkeitä ei voida tässä antaa, sillä on mahdollista, että tietyn nimikkeen omaavia henkilöitä työskentelee vain tietyssä pankissa, jolloin haastateltavan tai pankin tunnistaminen saattaa olla mahdollista. Tästä johtuen tutkimuksessa haastateltavista käytetään yleisnimitystä H, identifioiden haastateltavat kirjaimen jälkeisellä numerolla, esimerkiksi H1. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että tavallisimpia nimikkeitä haastateltavien joukossa olivat erilaiset pankin ja -luottojohtajat. Yhteenveto haastattelujen ajankohdista ja haastattelupaikkakunnista löytyy taulukosta 2.

AIKA	PAIKKA	HAASTATELTAVA	HAASTATTELUN KESTO
17.12.2014	Helsinki	H1	35 min
9.1.2015	Tampere	H1	65 min
14.1.2015	Helsinki	H3	55 min
26.1.2015	Helsinki	H4	45 min
27.1.2015	Helsinki	H5	40 min
17.2.2015	Helsinki	H6 & H7	50 min
9.3.2015	Tampere	H8	40 min

Taulukko 2 Haastattelujen ajankohdat ja paikat

Asiantuntijoiden kokemus pankkitoimialalta vaihteli melko suurten raamien sisällä; lyhyimmän ajan toimialalla ollut oli työskennellyt alalla 12 vuotta ja pisimpään toimineet olivat saapuneet pankkitoimialalle yli kolmekymmentä vuotta sitten. Tämä erilaisten työurien kirjo toi tutkimukseeni uutta syvyyttä, sillä osa haastatelluista kykeni peilaamaan esimerkiksi vuonna 2007 alkanutta maailmanlaajuista finanssikriisiä Suomessa 90-luvulla koettuun lamaan. Osan työura pankissa taas alkoi vuosikymmen laman jälkeen, joten heidän vastauksiinsa eivät heijastuneet lama-aikana koetut vaikeudet. Asiantuntijat myös toimivat omassa organisaatiossaan eri tasoilla. Osa haastateltavista oli selvästi sijoitettavissa oman alueensa tai koko organisaation johtoryhmään, kun taas osa edusti koko pankin organisaatiossa keskijohtoa, jolloin kosketus asiakasrajapintaan oli käytännönläheisempi. Suurimmalla osalla haastateltavista oli työssään myös esimiesvastuu, mutta muutaman toimi puhtaasti asiantuntijaroolissa eikä esimiesvastuuta näin ollen ollut.

Kahdeksasta haastateltavasta kuudella oli haastatteluhetkellä tai vielä muutama kuukausi takaperin työnkuvansa puolesta valtuudet myöntää luottoja. Loput kaksi haastateltavaa taas omasivat erittäin vahvan osaamisen Basel-sääntelykehikosta ja sen vaikuttavuudesta päätyen näin osaksi haastateltua asiantuntijajoukkoa. Toinen edellä mainituista toimi samalla julkisen puolen edustajana ja hänet otettiin mukaan tuomaan

tutkimukseen viranomaisnäkökulmaa ja ennakko-oletuksena aiheen tarkastelemista hieman erilaisesta näkökulmasta. Haastattelut tehtyänä selväksi kuitenkin kävi, että pankkien ja viranomaistahon näkemykset poikkeavat toisistaan vain hieman. Kaikille haastatelluille oli Basel-säännöstö tuttu tutkimuksen vaatimalla tavalla ja he osasivat arvioida sen vaikuttavuutta niin oman työnsä kuin koko pankkitoiminnan näkökulmasta.

Haastattelujen tarkoituksena oli tutkia rahoitusalan asiantuntijoiden näkemyksiä pienten ja keskisuurten yritysten luototuksesta ja siinä tapahtuneista muutoksista sekä tutkia Basel-pankkisääntelyn vaikutuksia yritysten luototukseen. Aikaperiodina toimi viimeinen kymmenen vuotta, sillä tähän ajanjaksoon mahtui niin finanssikriisiä edeltänyt vahvan talouskasvun ajanjakso, vuoden 2008 finanssikriisi kuin nykyinen hitaan talouskasvun aikakausikin. Valittu ajanjakso ei ollut vuosien suhteen ehdottoman tiukka, vaan sen tarkoituksena oli pikemminkin antaa haastateltaville sekä tutkijalle itselleen suuntaa antavat raamit siitä ajanjaksosta, jonka sisällä tutkimuksen tutkimuskysymyksiä oli tarkoitus hahmottaa. Teemahaastattelun mukaisesti haastateltaville esitetyt teemat olivat kaikille samat, mutta varsinaiset haastattelukysymykset kehittyivät hieman haastattelujen edetessä, sillä tutkijan kokemus haastattelijana sekä tietotaito tutkittavasta asiasta kasvoivat haastattelujen myötä. Vaikutusta oli luonnollisesti myös haastateltavalla itsellään, ja haastateltavien työkokemuksen ja organisatorisen aseman perusteella haastattelujen painopisteet hieman vaihtelivat. Haastatteluissa käytetty haastattelurunko löytyy liitteenä tämän tutkimuksen lopusta.

Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin varsinaista analysointia varten. Haastattelut litteroitiin sanatarkasti, mutta haastateltavan äänenpainoja tai taukoja ei erikseen korostettu, sillä tällaisella ei nähty olevan tämän tutkimuksen kannalta merkitystä. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien asiantuntijoiden toimitiloissa ja haastattelut kestivät tavallisesti 45-60 minuuttia. Kahdeksasta haastattelusta koostui litteroitua aineistoa yhteensä 66 sivua.

4.3 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto

kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota; päinvastoin analyysillä pyritään aineiston informaatioarvon kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta selkeä ja mielekäs kokonaisuus (Eskola & Suoranta 2008, 137.) Edelleen Eskolan ja Suorannan (2008, 160) mukaan kvalitatiivisten aineistojen analyysitapoja on olemassa melkoisesti ja niitä kehitellään jatkuvasti. Näitä analyysimenetelmiä ovat muun muassa kvantitatiiviset analyysitekniikat, teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssiset analyysitavat sekä keskusteluanalyysi. Keskeistä kvalitatiivisen aineiston analyysissa on kuitenkin huomata, että usein käytännössä eri analyysitavat kietoutuvat toisiinsa eivätkä suinkaan ole mitenkään selvärajaisia (Eskola & Suoranta 2008, 160-161).

Tässä tutkimuksen aineiston analyysimuotona on käytetty teemoittelua. Hirsjärven ja Hurmeen (2004, 173) mukaan teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että aineiston analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja heidän mukaansa odotettavaa onkin, että ainakin lähtökohtateemat nousevat esiin, mutta tavallisesti analyysissa nousee esiin myös muita teemoja. Vastaavasti Kortteiselle (1992) teemoittelu tarkoittaa tiukkaa aineiston ja teorian yhteyttä. Tätä näkökulmaa vasten tutkimuksen tuloksia pyritäänkin peilaamaan kiinteästi myös aiemmin käsiteltyyn teoreettiseen viitekehukseen.

Toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa tutkimuksen reliabiliteettia mitataan joskus arvioimalla saavutetaanko samoin aineistoin ilmiötä uudelleen lähestyttäessä samat tulokset, kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkkojen instrumenttien sijaan korostuvat analyysin systemaattisuuden ja tulkinnan luotettavuuden kriteerit. Luotettavuuden lisäämiseksi lukijalle näytetään, mistä aineiston kokonaisuus koostuu ja kuvataan ne aineiston osat, joille päähavainnot rakentuvat. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27.) Tutkimuksen seuraavassa luvussa tarkoitetaan onkin tuoda esiin tutkimuksen tulokset ja haastattelusitaattien avulla tuoda esiin niitä aineiston osia, joille tutkimuksen päähavainnot rakentuvat.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tässä kappaleessa tarkoituksena on asiantuntijahaastatteluja hyödyntäen etsiä vastauksia tutkimuksen ensimmäisessä luvussa esitettyihin kahteen tutkimuskysymykseen. Tutkimustulosten ensimmäisessä osiossa keskitytään finanssikriisin aiheuttamiin toimintamuutoksiin, sillä haastatteluissa kävi ilmi, että yksittäisistä tekijöistä finanssikriisi on vaikuttanut merkittävästi pankin luotonantoon, myös pk-yrityksille.

5.1 Pk-yritysten rahoituksen muutos

5.1.1 Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset

Haastatteluista kävi ilmi, että varsinkin vuosien 2002-2008 välinen ajanjakso oli markkinoilla jatkuvan kasvun aikaa. Jatkuva kasvu johti siihen, että suomalaiset pankit myönsivät luottoa ja luotonannosta koitui pankeille vain vähän luottotappioita. Asiakkailla meni hyvin, pankeilla meni hyvin ja taloudella ylipäättään meni hyvin. Finanssikriisiä edeltävinä vuosina pankit kilpailivat voimakkaasti marginaaleilla, ja kilpailu johti marginaalien alenemiseen. Kokonaiskorkotaso pysyi euriborista johtuen silti korkealla verrattuna nykyiseen korkotasoon.

”Sinä ajanjaksona markkinoilla, erityisesti loppupuolella tuntui, että on hirvittävästi likviditeettiä, mikä taas tarkoittaa, että kaikilla rahoituslaitoksille oli ihan törkeesti rahaa tuupata markkinoille. Tällä on sellainen taipumus, että kun rahaa on paljon eli kysyntää on vähemmän kun tarjontaa, niin hinnat tulee alas ihan perusteorian mukaan. Sit kun hinnat tulee alas, se johtaa siihen, että kun korkotaso tippuu, niin sitä kautta aina vaan huonommat hankkeet näyttää jonkun kannalta kiinnostavilta, koska se yield jonka saat, riittää. Suomessakin yrityskauppojen velkakertoimet nousi aika lailla varsinkin siinä loppuvaiheessa.” H1

Haastatellun asiantuntijan arvio on yhtenevä esimerkiksi de Larosièren (2009, 7) arvion kanssa ja huomattavaa onkin, että rahoitusasiantuntija tunnistaa kansainvälisen ilmiön pankkien riskien kasvamisesta yritysluotoksessa tapahtuneen myös Suomen

markkinoilla. Vaikka jokaisen maan rahoitusmarkkinoilla onkin kansalliset erityispiirteensä, rahoitusmarkkinoiden vuosikymmeniä jatkuneen kansainvälistymisen johdosta globaalit häiriöt rahoitusmarkkinoilla heijastuvat hyvin nopeasti myös Suomen rahoitusmarkkinoihin ja pankkisektoriin. Kaikissa asiantuntijahaastatteluuissa esiin nousikin se hyvin tunnettu asia, että vuosi 2008 katkaisi tämän hyvän talouden kehityksen ja vaikutti rahalaitosten käyttäytymiseen hyvin nopeasti. Pankkien toimintaympäristö muuttui yhtäkkiä epävarmaksi, rahoituksen saatavuus heikkeni ja pankit lähestulkoon lopettivat rahan lainaamisen toisilleen ja asiakkailleen. Koska pankkien oma varainhankinta oli epävarmaa, ne supistivat myös omaa luotonantoaan sekä lyhensivät myöntämiensä luottojen maturiteettia. Monessa pankissa mietittiin niitä tapoja ja ehtoja, joilla rahaa kyettäisiin jatkossakin lainaamaan ulos asiakkaille, sillä toimintaympäristö oli muuttunut nopeasti huomattavasti epävarmemmaksi mihin aikaisemmin oli totuttu.

”Siinä oli semmoinen hetki, kuukauden kahden ajanjakso, kun varmaan asiakkaat koki aikalailla niukkuutta luotonannosta.” H1

”2008-2009 oltiin hyvin varpaillaan ja mietittiin, että mitä tästä tulee ja mihin se johtaa, kaatuuko koko euro? Silloin oltiin varovaisia ja jossain vaiheessa rahoituksen saatavuuskin oli kysymysmerkki.” H3

Pankkien strategioissa reagoida ulkoisen toimintaympäristön muutoksiin paljastui kuitenkin eroja eivätkä kaikki haastateltavat allekirjoittaneet oman pankkinsa muuttaneen luotonantoaan merkittävästi.

”Osa meidän kilpailijoista ilmoitti silloin 2008, että yritysrahoitusta ei tehdä ollenkaan. Meillehän tuli yhdessä tällaisessa aallossa niin järkyttävästi niitä uusia asiakkaita, että me ei edes pystytty oikein kunnolla palvelemaan näitä kaikkia. Että vaikka kilpailutilanteessa on tapahtunut muutoksia, niin me ollaan pyritty rahoittamaan yrityksiä aika lailla tasaisesti.” H8

Eräs haastatelluista näki, että Basel III -säännösten ensimmäisten versioiden julkistaminen samanaikaisesti finanssikriisin kanssa kiristi entisestään pankkien luotonantopolitiikkaa. Version julkaisemisella lienee kuitenkin ollut enemmän

psykologinen ja epävarmuutta lisäävä vaikutus, sillä ensimmäiset varsinaiset säännökset astuivat voimaan vasta vuosien päästä.

”Silloin kun se finanssikriisi iski päälle, niin rahoituksen saatavuus heikkeni merkittävästi, hinta pomppasi taivaisiin ja pankit oli sitoutunut niissä lainasopimuksissa marginaaleihin, jotka oli jotain ihan muuta, mitä pankit ite joutu maksamaan siitä rahoituksesta. Sit samaan aikaan tuli nää Basel III -säännöksen ensimmäiset versiot, jotka oli aika tiukkoja et sieltä ehkä tuli pelästyminen, että jos tää sääntely tulee voimaan tämmöisenä, niin se veti ikään kuin entistä enemmän jarrua monen pankin johdolle.” H7

Yhtä kaikki, asiantuntijat olivat samaa mieltä siitä, että finanssikriisi muutti pankin tapaa toimia ja rahoittaa asiakkaitaan. Useissa haastatteluissa tuli ilmi, että kriisi toimi pankeille eräänlaisena herätyksenä, joka pakotti pankit arvioimaan uudelleen omia prosessejaan ja niiden toimivuutta.

5.1.2 Finanssikriisin jälkeen

Markkinoilla eli ulkoisella toimintaympäristöllä on hyvin suuri vaikutus pankin toimintaan ja ansaintakykyyn. Moni pankki on tällä hetkellä haasteiden edessä alhaisen korkotason takia, sillä pankin perusliiketoiminnan kulmakivi eli korkokate, jolla tarkoitetaan pankin saamien ja maksamien korkojen välistä erotusta, on kaventunut olemattomiin. Monet haastatellut asiantuntijat ottivatkin kantaa rahoituksen saatavuuteen sekä koko euroalueen tilanteeseen, jonka nähtiin vaikuttavan myös suomalaisten pankkien kykyyn tarjota luottoja asiakkailleen. Esiin tuli selvästi myös se, että Euroopan Keskuspankin nykyiset toimet on kohdistettu pääasiallisesti Etelä-Eurooppaan ja suomalaisilla pankeilla olisi kyllä kykyä ja halua luotottaa niin henkilöasiakkaita kuin yrityksiäkin, mutta rahoituksen kysyntä on huolestuttavan vähäistä.

”Täällä pohjoisessa ongelma ei ole se, etteikö meillä olisi kyky luotottaa, kaikilla on likviditeetti ja kaikilla on tasetta; on kyky luotottaa, mutta kysyntä on vähäistä. Se on sitten johtanut siihen, että rahan tarjontaa, vähän niin kuin 2006 ja 2007, on paljon enemmän kuin kysyntää, mikä taas osaltaan johtaa siihen, että ehdot taas pankin

kannalta heikkenee ja hinnat laskee ja mä en oikeen nää, että sille kehitykselle olis kauheen äkkinäistä käännoä.” H1

”Fundingin saatavuus on vaihdellut hyvin paljon ja se on ohjannut hyvin paljon sitä, mitä on pystytty tekemään. Sekä fundingin saatavuus, että hinta. Tällä hetkellähän fundingia on saatavilla oikeastaan rajattomasti ja suhteellisen edulliseen hintaan. Että se ei ole missään suhteessa rajoittava tekijä.” H6

Pankin oman rahoituksen saatavuudella on vaikutusta myös niihin marginaaleihin, joita pankki omassa luotonannossaan asiakkailleen tarjoaa. Vaikka pankin perimät marginaalit ovat kasvaneet vuosien 2006-2008 tasosta, jolloin suuret yritykset saattoivat saada lainaa 0,1 tai 0,15 prosentin marginaalilla, on kokonaiskorkotasoa alhaisesta euriborista johtuen huomattavasti alhaisemmalla tasolla kuin finanssikriisiä edeltäneinä vuosina. Eräs haastateltava kiteytti asian näin:

*”Jos ei pysty löytämään kannattavaa investointia tällä kokonaiskorkotasolla, niin sit investointi on oikeesti tosi huono.”*H1

Haastateltavilla asiantuntijoilla oli näkemuseroja sen suhteen, mistä kohonneet marginaalit johtuvat eivätkä kaikki allekirjoittaneet väitettä, että marginaalit olisivat juurikaan nousseet viime vuosina; pankkien perimät marginaalit ovat kuitenkin nousseet finanssikriisiä edeltäneestä ajasta. Osan mielestä marginaalit olivat puhtaasti riippuvaisia markkinoista, mutta osa näki taustalla myös uudet Basel III -säännösten pitkän tähtäimen vaatimukset, jotka ikään kuin hillitsevät kaikkien pankkien toimintaa.

”Jos sä aattelet ennen kriisiä, sä saatoit saada 0,3-0,4 asuntolainaa, no etpä saa enää, mut ei siihen syynä oo mikään erityinen sääntely tai mikään muu. Ihan sama ilmiöhän on kaikissa segmenteissä, suuret yritykset sai rahaa ennen kriisiä jollain 0,1-0,15 prosentilla, kukaan saa enää semmoisella hinnalla. Se on vaan tää markkina, joka on johtanut siihen, että marginaalit on kasvanut.” H1

”Kun mä puhuin tästä, että markkina on normalisoitunut ja kilpailu on lisääntynyt, niin asiakkaalla on jälleen kerran mahdollisuus löytää erityyppisiä vaihtoehtoja eri pankeilta eli jos mentiin aika jyrkästi ylös niin nyt tullaan ehkä loivasti alas

kilpailutilanteen vuoksi. Mutta sanotaanko, että semmoisiin älyttömyyksiin, et asuntolainan hinta oli 0,2 prosenttia, niin ehkä semmoisiin ei voida mennä ja siinä taustalla vaikuttaa ne pitkän tähtäimen vaatimukset.” H3

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että finanssikriisi, mutta myös osin Basel III -sääntely oli tuonut uusia elementtejä pankkien hinnoitteluun. Asiantuntijoiden mukaan pankki pystyy tällä hetkellä viemään yritysluottoon sisältyvää riskiä paremmin asiakkailta perimäänsä marginaaliin kuin ennen. Näin ollen hyvät ja huonot asiakkaat erotellaan nykyään aiempaa tarkemmin ja hyvän luottohistorian ja hyvät vakuudet omaava yritys saa nykyisin luottoa halvemmalla kuin huonompi yritys. Yksi haastateltava kuitenkin toivoi, että marginaalien raja-arvot levenisivät vielä huomattavasti nykyisestä, jolloin huono asiakas joutuisi maksamaan luotostaan entistä enemmän ja pankin kokema riski näkyisi yrittäjälle tarjotussa marginaalissa vielä entistä selvemmin.

Haastatteluista ei kuitenkaan käynyt yksiselitteisesti ilmi se tekijä, joka mahdollisti tämän pk-yritysluottojen marginaalien leventymisen. Toisaalta sääntelyn koettiin vaikuttavan luottojen marginaaleihin ja sen johdosta yritysluotot tuli luokitella entistä tarkemmin riskipitoisuutensa mukaan, aivan kuten teoreettisessa viitekehyksessä todettiin Basel III -säännösten riskipainoista. Toisaalta ainakin yksi haastateltu asiantuntija koki, että finanssikriisi aiheutti hänen edustamalleen pankille varsin merkittäviä luottotappioita, joka taas pakotti pankin miettimään omien prosessiensa toimivuutta ja tätä kautta kiinnittämään erityistä huomiota huonompien yritysluottojen hinnoitteluun. Asiantuntijahaastattelut antoivat kuitenkin tukea sille Elliotin ym. (2012) esittämälle arviolle, jonka mukaan Basel III -säännösto saattaa leventää pankkien tarjoamien luottojen marginaaleja. Asiantuntijahaastatteluissa saadut vastaukset ovat kuitenkin yhtä pitäviä myös Elliotin ym. (2012) ja Bank for International Settlements (2010b) esittämän arvion mukaan, jonka mukaan sääntelystä johtuvat pk-yritysluottojen marginaalien leventymiset eivät ole merkittäviä.

5.2 Pk-yritysten luototuskriteerit

5.2.1 Informaation epäsymmetria

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä esiin noussut informaation epäsymmetria (esimerkiksi Stiglitz & Weiss 1981, 393) ja sen merkitys pk-yritysten luototuksessa nousi yhdeksi keskeiseksi tekijäksi myös rahoitusasiantuntijoiden haastatteluissa.

”Mitä enemmän on epätietoisuutta pöydän ympärillä, mitä heikommin tuntee toisen osapuolen, niin sitä enemmän haluaa varautua. Kun mä en tunne sua yhtään, mulla ei ole hajuakaan minkälainen sä oot johtajana ja mitä sä oot tehnyt aikaisemmin ja mulla on vaan se sun tarina, niin mun on vaikeempi arvioida miten menestyvä sä olisit yrityksen vetäjänä. Se tarkoittaa, että mä varmaan haluan sulta enemmän omaa panosta kuin vaikka, joltain kollegalta, jonka kanssa mulla on ollut vaikka kymmenen vuoden ammatillinen suhde ja näin ollen mun kyky arvioida hänen menestystään on parempi.”
H1

Näin ollen haastatellun asiantuntijan mukaan informaation epäsymmetria nousee keskeiseksi luotonantoon vaikuttavaksi tekijäksi erityisesti aloittavien yritysten kohdalla, mutta myös niiden kohdalla, joita luottopäätöksen tekijä ei ennalta tunne. Informaation epäsymmetriaa pienentääkseen pankit vaativat tällaisilta yrityksiltä tai yrittäjiltä suurempaa omarahoitusosuutta tai perustavat luototuksensa pitkäaikaiseen pankkisuhteeseen, joista jälkimmäiseen johtopäätökseen oli päätyntä myös Frame (1995) omassa tutkimuksessaan. Haastateltavan näkemys on yhtenevä myös Brunsin ja Fletcherin (2008, 177) havainnon kanssa, jonka mukaan pk-yrityksen, jolla on pitkän kokemuksen kartuttanut johtaja, on helpompi saada pankilta luottoa kuin yrityksen, jonka johtohenkilöllä on vasta vähän työkokemusta takana eikä hänen kyvykkyydestään ole näin ollen historiaa.

5.2.2 Vakuudet ja yrityksen tuleva kassavirta

Vakuuksien merkitys yrityksen luottopäätöksenteossa nousi haastatteluissa esiin erityisesti aloittavien yritysten kohdalla, jolloin informaation epäsymmetria on suurin ja pankki haluaa näin ollen pienentää luotonantoon liittyvää riskiä. Yhden haastateltavan

mukaan vakuuksien arvioinnissa on kuitenkin tapahtunut muutos ja nykyisin polarisaatiota on tapahtunut paitsi marginaalien osalta, myös vakuuksien osalta. Selvimmin tämä näkyy haastateltavan mukaan asunnoissa, joihin suhtautuminen vakuutena on muuttunut alueellisen eriytymisen seurauksena. Vaikka kahden asuinrakennuksen rakennuskustannukset ovat lähtökohtaisesti eri puolella maata samat, niiden käypä arvo vakuutena riippuu pitkälti alueen vetovoimaisuudesta eikä esimerkiksi kiinteistöjä hyväksytä hänen mukaansa enää samanarvoisina vakuuksina pienillä paikkakunnilla kuin kasvukeskuksissa.

Koska Suomessa luottolaitoslaki (Laki luottolaitostoiminnasta 9:1) asettaa raamit pankin toiminnalle eikä luottolaitos näin ollen saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa luottolaitoksen vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle, puhutaan yritysluototuksessa kaikkien yritysten, myös muiden kuin aloittavien, kohdalla aina myös vakuuksista. Kaikkien haastateltujen asiantuntijoiden mukaan vakuuksien merkitys luototuksessa on kuitenkin vähentynyt ja luototuksen painopiste on siirtynyt yhä enenevässä määrin kohti kassavirtapohjaista ajattelua.

”Sanotaan, että joskus, siitä on aikaa, mutta silloin yritysluototus perustui pitkälti siihen vakuusajatteluun. Mutta enää kukaan ei tee yritysluototusta vakuusnäkökulmasta.” H6

Haastatteluissa kävikin ilmi, vakuusajattelun on syrjäyttänyt kassavirta-ajattelu ja pk-yrittäjän tullessa hakemaan luottoa pankit keskittyvät huomattavasti enemmän yrityksen tulevaan kassavirtaan kuin ennen. Finanssikriisin jälkeen taloudellinen toimintaympäristö on kuitenkin muuttunut epävarmemmaksi ja luotettavien arvioiden tekeminen on yhä vaikeampaa

”2007 vielä kaikki kuvitteli, että käyrät sojottaa suoraan ylöspäin ja meillä on viis vuotta historiaa ja sit pannaan Exceliin muutama vuosi eteenpäin x prosentin kasvu ja siinähan se on. Mut nyt oikeestaan rahoittajat ei enää samanlaiseen skenaarioon usko vaan nimenomaan se tulevien kassavirtojen arvioiminen on se, jossa se debatti rahoittajan ja asiakkaan välillä tapahtuu.” H1

Yksi haastateltava totesi, että varsinkin pienissä yrityksissä maksukykyä on etukäteen varsin hankala ennustaa, sillä yrityksen onnistuminen ja menestyminen on niin vahvasti yksittäisestä ihmisestä riippuvainen. Tällaisessa tapauksessa vakuuksilla ja aiemmilla tilinpäätöksillä onkin suuri merkitys. Toinen asiantuntija vastaavasti näki, että myös yrittäjien kyky tehdä liiketoimintasuunnitelmia ja ennustaa tulevaa kassavirtaa on parantunut viime vuosien aikana, mikä luonnollisesti parantaa heidän mahdollisuuksiaan saada luottoa. Useiden haastateltujen rahoitusasiantuntijoiden näkemykset ovat yhteneväisiä esimerkiksi Brunsin ja Fletcherin (2008) kanssa, joskin asiantuntijat antoivat omissa arvioissaan pk-yrityksen tulevalle kassavirralla suuremman painoarvon kuin teoreettisessa viitekehysessä käsitellyt tutkimukset. Vaikka Bruns ja Fletcher (2008) painottivatkin enemmän liiketoimintasuunnitelman merkitystä, voitaneen tutkimuksen jossain määrin arvioida koskettavan myös kassavirta-arvioita, sillä molemmissa tapauksissa kysymyksessä on tulevaisuuden taloudellisen menestymisen esittäminen. Tulevan kassavirran arvioinnissa pankit pyrkivät haastateltujen asiantuntijoiden mukaan luottamaan myös pk-yrittäjän omiin laskelmiin, joskin muutama haastateltava totesikin, että yrittäjän omiin laskelmiin on aina suhtauduttava tietyllä varauksella.

”Yleensä kuitenkin se yrittäjän worst case -skenaario on pankin best case -skenaario eli jollain tavalla me kuitenkin tehdään omia inhorealistisia arvioita. Jos yrittäjä on ennakoinut 10 pinnan kasvua niin me arvioidaan 5 pinnan kasvua.” H3

Yrittäjän onnistumisen aiempien vuosien kassavirtojen ennustamisessa koettiin parantavan laskelmien luotettavuutta. Laskelmien luotettavuuden lisäksi pk-yrittäjän luotonsaantimahdollisuuksia paransi luonnollisesti myös yrityksen aiempi taloudellinen suoriutuminen. Teoreettisen viitekehysen osalta samankaltaisiin päätelmiin on päätyneet esimerkiksi Gibson (1993), jonka mukaan yrityksen aiempi taloudellinen suoriutuminen on tärkeä tekijä pankin arvioidessa yrityksen kyvykkyyttä maksaa saatu laina takaisin.

5.2.3 Muut tekijät

Muita haastatteluissa esiin nousseita keskeisiä asioita olivat yrittäjän maine ja johdon ammattitaito sekä omarahoitusosuuden kasvu. Omarahoitusosuuden kasvu näkyi

haastateltavien mukaan siinä, että yrittäjältä vaaditaan omaa rahoitusta nykyään enemmän kuin ennen finanssikriisiä eivätkä pankit mielellään lähde yhtä velkavivutettuihin hankkeisiin kuin ennen kriisiä kenties saattoivat lähteä.

Kaikkien haastateltujen asiantuntijoiden mukaan pankit käyttävät nykyään luottopäätöksiä tehdessään erilaisia luottoluokitusmenetelmiä, jotka osin ovat tulleet mukaan päivittäiseen toimintaan erityisesti Basel II -säännösten myötä. Muutama haastateltava nosti luottoluokituksen erityisen keskeiseksi tekijäksi edustamansa pankin luottopäätöksiä tehtäessä, mutta esimerkiksi Framen, Srinivasan ja Woosleyn (2001, 821), jotka löysivät omassa tutkimuksessaan luottoluokituksen ja pk-yritysten luotonsaantimahdollisuuksien välillä positiivisen ja tilastollisesti merkitsevän yhteyden, kaltaisia johtopäätöksiä haastateltujen asiantuntijoiden vastauksista ei voida kuitenkaan vetää.

Haastatteluissa ei myöskään käynyt ilmi Colen, Goldbergin ja Whiten (1999, 31) tutkimuksen kaltaisia viitteitä siitä, että isot pankit käyttävät pk-yritysten luotonannossa hyväkseen enemmän taloudellisia lukuja ja dataa kuin pienemmät pankit, jotka luottavat luotonannossaan enemmän pitkäaikaisten asiakassuhteiden tuomaan asiakkaiden tuntemiseen. Syynä tähän saattaa olla se, että kaikki suomalaiset pankit ovat maailmanlaajuisessa mittakaavassa varsin pieniä eikä isoja eroja näin ollen pääse syntymään. Jos eroavaisuuksia joskus on ollut, niin EU:n rahapesudirektiivin voimaantulo on varmasti pienentänyt näitä eroja, sillä direktiivin myötä niin suuri kuin pienikin pankki velvoitetaan tuntemaan ja tunnistamaan asiakkaansa (Finanssivalvonta 2014a).

5.3 Basel III -säännösten vaikutus pk-yritysten rahoitukseen

5.3.1 Basel ja julkinen keskustelu

Kahdeksasta haastateltavasta vain yksi allekirjoitti tutkimuksen johdannossa esitettyjen otsikoiden mukaisen näkemyksen, joiden mukaan Basel III -sääntely on suoraan hankaloittanut pk-yritysten rahoitusta. Yksi haastatelluista ei ollut seurannut julkista keskustelua eikä ollut siitä kovin kiinnostunut, mutta loput kuusi haastateltua

asiantuntijaa olivat eri mieltä julkisessa keskustelussa Basel III -sääntelystä esitetystä väitteistä, eivätkä ainakaan omassa työssään tunnistaneet niitä.

”Ite nään sen niin, että se iso juttu oikeasti, mikä vaikuttaa asioihin, on markkinat, ulkoinen maailma, joka saa eri toimijat tekemään erilaisia asioita. Sit taas se sääntely sieltä Basel III:sta, se on vaan reaktio siihen, miten markkinat on muuttunut.” H1

”Se voi vaikuttaa hintatasoon, mutta rahoituksen saatavuuteen ei hirveesti, hinnoitteluun jonkin verran, mutta kilpailu pitää siitä taas huolen. En nää, että sillä [Basel-sääntelyllä] olis pienyrityksille konkreettista merkitystä vaan tällaiset poikkeustilanteet mitä oli 2008-2009 niin niillä on isompi merkitys.” H3

Edellisten lisäksi osa haastateltavista otti varsin suoraakin kantaa yleisesti pk-yritysten mahdollisuuksiin saada pankista lainaa.

”Nythän mediassa puhutaan pankeista, että rahoitus on ongelma. Sitten täälläkin alueella on kysely vuosittain, se on Finnveran ja Yrittäjäjärjestön yhteinen. Siellä yrityksen kasvun esteenä rahoitus ei oo likimainkaan kärjessä. Tää on ollut mulle aina pieni ongelma, et miks media sitten käyttää sitä ääntä sillä tavalla, että se olis oikeesti joku ongelma.” H2

”Aika vahvasti julkisessa sanomalehtikeskustelussa, nettikeskustelussa nousee esiin sellainen asia, että yritykset eivät pankeista saisi rahaa. Se on sellainen mantra, joka näkyy olevan ja on ollut jo aika pitkään. Ja jotenkin ymmärrän sen, sanotaanko tällaisenä mainospuheena kyllä ja varmaan niin on, mutta mä nään elävässä elämässä, että jokainen yritys, jolla on hyvä suunnitelma tai hyvä bisnesidea, niin se saa ihan varmasti rahaa ja hyvillä ehdoilla. Mutta ne joilla sitä bisnessuunnitelmaa ei ole ja haetaan huonoon liiketoimintaan tai huonosti menneeseen liiketoimintaan vaan lisää rahaa, niin siihen varmaan tulee kielteisiä päätöksiä.” H8

Asiantuntijoiden vastauksia voidaan tässä kohtaa pitää hieman yllättävinä ja varsinkin sitä, kuinka yksimielisiä he asiasta olivat; ainoastaan yksi haastateltu asiantuntija allekirjoitti tutkimuksen otsikoiden mukaisen näkemyksen, jonka mukaan Basel III on hankaloittanut ja tulee hankaloittamaan pk-yritysrahoitusta merkittävästi. Merkittävää

on myös huomata, että haastateltu viranomaistaho epäili, että pankeilla saattaa olla oman julkisen viestinnän taustalla omat tarkoituksensa, mutta ainakin tämän tutkimuksen puitteissa pankkien haastatellut asiantuntijat olivat pääosin yhtä mieltä, toisistaan tietämättä, haastatellun julkista tahoa edustavan asiantuntijan kanssa eikä tältä osin minkäänlaista vastakkainasettelua syntynyt.

”Mä uskon, että laskelmatasolla meidän näkemykset ja pankkien näkemykset eivät eroa juurikaan, mutta se viesti, jota pankit tonne julkisuuteen esittää sääntelyn ongelmista, se on saanut aika paljon näkyvyyttä. Varmasti yksi motiivi siinä saattaa olla se, että pankeilla on tarve sitä omaa kannattavuuttaan ylläpitää sillä, että ne kasvattaa niitä korkokatteitaan. Että se on helpompi sanoa, että nostetaan sääntelyn takia, kun että pyritään ylläpitämään omaa kannattavuuttaan.” H4

Haastatellut asiantuntijat kyllä tunnustivat Basel III -säännösten tuomia muutoksia pankin toimintaan ja pk-yritysten luotonantoon, mutta valtaosa haastatelluista ei kokenut näitä tekijöitä erityisen keskeisiksi tekijöiksi vaan pikemminkin vivahteina tai reunaehtoina, jotka pankin tulee ottaa huomioon luotonannossaan. Seuraavaksi käsitellään näitä Basel III -säännösten tuomia muutoksia, jotka nousivat useimmiten esiin asiantuntijoiden haastatteluista.

5.3.2 Dokumentointi

Monen haastatellun asiantuntijan mukaan muuttunut sääntely on lisännyt pankkien dokumentointi- ja raportointitarpeita merkittävästi. Dokumentaatiovaateet ovat lisääntyneet viime vuosina paljon ja aiheuttavat luonnollisesti pankeille lisää työtä ja kustannuksia. Dokumentointia ei sinänsä koettu pelkästään kielteiseksi asiaksi, mutta sen koettiin lisäävän painetta marginaalien nostoon tai erilaisten palvelumaksujen lisäämiseen. Tämä lisävaade ei koske vain pk-yrityksiä vaan kaikkia yritysluottoja, ja näin ollen onkin jokaisen pankin strateginen päätös mihin asiakassegmenttiin kohonneet kustannukset kohdistetaan.

”Se ei ole sinänsä kielteinen asia vaan se on tietysti ihan hyvä asia, että luottopäätökset dokumentoidaan paremmin eli millä perusteella luotto on myönnetty. Se on sinällään

ihan positiivinen asia, mutta se aiheuttaa tietysti kustannuksia enemmän mikä taas pitää pystyä hinnoittelemaan.” H5

5.3.3 Riskipainot

Basel III -sääntely on jakanut yrityksiä selkeämmin ”kahden kerroksen väkeen” kuin aikaisemmin, sillä mitä enemmän pankin luottosalkussa on riskiä, sitä enemmän näitä luottoja vastaan pankin pitää varata omaa pääomaa. Pankit käyttävät luokittelussaan joko standardimenetelmää tai sisäisen luokituksen menetelmää, ja tällä luokittelulla on vaikutusta pankin luottoratkaisuihin, mutta erityisesti hinnoitteluun. Kaikki haastatellut asiantuntijat korostivat, että hyvät yritykset ja hyvät hankkeet saavat edelleen luottoa erittäin edullisesti ja pankkien välillä käydään jopa kovaa kilpailua siitä, kuka pääsee rahoittamaan näitä yrityksiä. Moni haastateltu kuitenkin totesi, että yritykset, joiden tuloksenteekokyky on heikentynyt ja taloudellinen tilanne on heikko, joutuvat maksamaan mahdollisesta luotosta entistä enemmän.

”Siellä voi olla jopa niin, että jos tämmöinen heikon luokituksen omaava asiakas lainaa meiltä 100 euroa niin se vaatii meiltä 200 euroa omaa pääomaa pankin taseessa.” H2

Haastavaksi tilanne muodostuu näin ollen niiden yritysten kohdalla, joiden riskipainotukset ovat kaikkein suurimmat ja joiden tuloksenteekokyky ja tulevaisuuden näkymät ovat heikentyneet. Useassa tapauksessa tällaisia yrityksiä ovat juuri pienet ja keskisuuret yritykset. Näkökulma on yhtenevä myös Allenin ym. (2012) tutkimuksen tulosten kanssa, joiden mukaan riskipitoisten asiakkaiden luoton saatavuus saattaa supistua. Allen ym. (2012) kuitenkin lisäävät, että luotoanto saattaa supistua myös likviditeettivaateiden johdosta, joka edellyttää pankeilta lisää nopeasti käteiseksi muutettavia varoja, jollaisia pk-yritysluotot useinkaan eivät ole. On kuitenkin todettava, että tilanne ei johdu pelkästään sääntelystä vaan pankit saattavat talouden epävarmuudesta johtuen kokea, että luottoriskit ovat ylipäättään kasvaneet ja ottavat tämän epävarmuuden luotonannossaan huomioon.

”Sisäisesti varmaan kaikkein pääomasitovinta ja suurimpia kustannuksia aiheuttavaa on nimenomaan pk-sektorille aiheutuva luototus.” H1

Haastateltu julkisorganisaation asiantuntija kuitenkin huomautti, että Basel III -säännöstössä ei ole mitään säännöksiä, jotka kiristäisivät erityisesti pk-yritysten vakavaraisuusvaatimuksia, vaan EU-säännöstöön on lisätty myönnytyksiä, joiden johdosta pk-yritysten vakavaraisuusvaatimuksia lasketaan alennetuilla kertoimilla. Myös Bank for International Settlements (2002) huomauttaa, että pk-yritysten riskipainoja on kevennetty jo Basel II -säännösten kohdalla. Pk-yrityksille myönnetty luotot saattavat kuitenkin pankkien omissa luottoluokitusmenetelmissä sijoittua riskisempiin luokkiin kuin monet muut pankin myöntämät luotot, joten vaatimusten yleisen kiristymisen myötä heikot tulevaisuuden näkymät omaava pk-yrittäjä saattaa kokea, että nimenomaan pk-yritysten vakavaraisuusvaatimukset olisivat kiristyneet. Tosiasiassa pk-yritykselle myönnettyjen helpotusten myötä riskipainot ovat pienempiä kuin samaan riskiluokkaan kuuluvan suuren yrityksen vastaavat vaatimukset.

5.3.4 Oma pääoma

Monen haastattelun kohdalla ilmeni, että pankit kiinnittävät yhä tarkempaa huomiota oman pääomansa määrään ja laatuun ja Basel III -säännöstöön sisältyvän pysyvän varainhankinnan vaatimuksen johdosta pankkien kannattaa tulevaisuudessa suosia pitkän maturiteetin omaavia talletuksia. Basel III -säännöstö kasvatti myös rajoituksettomien ensisijaisten varojen määrän vähintään 4,5 prosenttiin suhteessa riskipainotettuihin saataviin; näin ollen vähimmäismäärä kasvoi 2,5 prosenttiyksiköllä verrattuna Basel II -kehikkoon (Vauhkonen 2010, 23-24), joten pankkien on reagoitava tähän muutokseen varaamalla taseeseensa yhä parempi laatuista varoja. Muutaman asiantuntijan puheista kävi kuitenkin ilmi, ettei asia ole aivan näin yksioikoinen, vaan monen pankin kohdalla Basel III -sääntelyn lisäksi kasvanut mielenkiinto pankin omaa pääomaa kohtaan johtuu markkinoista ja vasta finanssikriisin jälkeen siihen on alettu kiinnittää erityistä huomiota, jo ennen Basel III -säännösten implementointia.

”Vielä 2000-luvun alussa, kun sä täytit vaan ikään kuin ne viranomaisvaateet, niin ei ollut oikeastaan väliä miltä se näytti se vakavaraisuusprosentti. Et sitten vasta finanssikriisin myötä siitä alkoi tulla, et okei oman pääoman suhde pitäisi olla neljä vähintään, mutta jos sä oot alle kymmenessä, niin markkinat alkoivat pitää sua heikkona. Yhtäkkiä, pelkästään sen kriisin takia tuplaantu se todellinen vaade.” H7

Edellisen lisäksi nykyinen taloudellinen epävarmuuskin varmasti vaikuttaa pankin oman pääoman määrään ja monet pankit saattavat kokea, että vahvistamalla oman pääoman määrää ne samalla ikään kuin varautuvat tulevaisuuteen, joka vaikuttaa huomattavasti epävarmemmalta kuin kymmenen vuotta sitten. Eräs pitkän uran pankissa tehnyt asiantuntija arveli, että 90-luvun lama on opettanut suomalaisia pankkeja pitämään kiinni omavaraisuudestaan ja vaikka aikaa on jo kulunut, niin laman opetukset ovat edelleen varsinkin vanhemman pankissa toimivan asiantuntijajoukon mielessä.

5.3.5 Päätöksenteon lyhytjänteisyys

Muutama haasteltava näki, että Basel III -säännöstöä enemmän pankkien liiketoimintaa hankaloittaa epävarmuus, joka aiheutuu poliittisen päätöksenteon poukkoilevuudesta sekä siitä, että vielä ei ole täysin varmaa, mikä Basel III -säännösten lopullinen muoto tulee olemaan, sillä säännösten implementointi on vielä osin kesken. Tämä aiheuttaa pankin luototuksessa tiettyä epävarmuutta sekä vähentää pankin kiinnostusta tarjota asiakkailleen esimerkiksi kovin pitkän maturiteetin omaavia rahoitusratkaisuja.

”Sanotaan näin, että se vaikeus on ollut siinä, että kun sä et tiedä miltä ne lopulliset säännöt näyttää. Vaikee nähdä mikä on sen sääntelyn lopullinen vaikuttavuus, kun tiedetään, että jotain muutoksia näihin varmaan vielä tulee, mutta missä kohtaa ne tulee ja onko ne semmoisia, että ne vaikuttaa meihin ja mihin tuotteisiin ne vaikuttaa eniten.”
H7

”Et joo tähän sääntelyynkin liittyen, me ei tiedetä mitä pankeilta edellytetään tulevaisuudessa.” H3

5.4 Pankin rooli rahoittajana

Monien asiantuntijoiden haastatteluista kävi ilmi, että yritysten rahoituksen ongelmista puhuttaessa tulisi aina erottaa jo toiminnassa olevien pk-yritysten rahoitus ja startup-yritysten sekä aloittavien pk-yritysten rahoitus toisistaan. Yksi asiantuntija olikin sitä mieltä, että julkisessa keskustelussa tätä eroa ei aina tehdä tarpeeksi selvästi ja pankille vyörytetään sellaisia tehtäviä, jotka eivät kuulu pankin toimintakenttään. Pankkien rooli yritysrahoituksessa on toimia seniorirahoittajana eikä se voi luotoista perimiensä

marginaalien puolesta osallistua kovin riskipitoisiin hankkeisiin. Pääsääntöisesti pankit tulevatkin mukaan pk-yritysten rahoitukseen vasta siinä vaiheessa, kun liiketoiminta tuottaa todistetusti positiivista kassavirtaa.

”Se ei kuitenkaan mun näkemyksen mukaan, tai varmaankaan pankinkaan näkemyksen mukaan ole pankin asia hoitaa koko riskibisnestä. Me kuitenkin jaetaan täällä sun ja sun tuttujen rahoja täällä muille, niin meidän pitää olla siinä aika tiukkana, että me saadaan ne takaisinkin.” H2

”Jos ajatellaan pankin marginaaleja, niin puhutaan uusienkin yritysten kohdalla tommoisista muutamista prosenteista. Niin sillä muutamalla prosentilla me ei voida ottaa omistajariskiä. Että sitten on eri asia, jos muutetaan mitä kaikkea pankit voivat tehdä, muutetaan sitä logiikkaa ja pankit voi ottaa pääomasijoittajan roolia. Mutta se mitä talletuspankkilaissa sanotaan ja mikä pankin rooliksi on asetettu, niin pankit sijoittavat pääasiassa tallettajien rahoja ja me emme saa sijoittaa niitä ilman turvaavia vakuuksia.” H6

Moni asiantuntija oli aidosti huolissaan Suomessa toimivien pääomasijoittajien vähyydestä, mutta samaan hengenvetoon korosti Finnveran keskeistä roolia pk-yritysten rahoittajana, varsinkin aloittavien yritysten kohdalla. Muutama asiantuntija nosti esiin myös rahoitusmarkkinoiden roolin yleisesti ja totesi, ettei hyvin toimivienkaan rahoitusmarkkinoiden tarkoitus ole, että jokainen hanke saa tarvitsemansa rahoituksen vaan osa jää aina ilman haluamaansa rahoitusta liian riskipitoisuuden, alhaisen tuotto-odotuksen tai muun syyn johdosta.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli rahoitusalan asiantuntijahaastattelujen avulla tutkia pienten ja keskisuurten yritysten luototukseen vaikuttavia tekijöitä sekä uudistuneen Basel-säännösten vaikutuksia pk-yritysten luototukseen. Tutkimuksen johdantoluvussa tuotiin esiin kaksi tutkimuskysymystä, joihin luvut kaksi ja kolme loivat teoreettisen viitekehysten. Luvussa neljä esitettiin tässä tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä sekä esiteltiin tutkimuksen empiirinen aineisto. Edellisessä luvussa viisi pyrittiin aiemmin esitettyä teoreettista viitekehystä hyväksikäyttäen tuomaan esiin rahoitusalan asiantuntijoiden näkemyksiä tutkittavasta aiheesta. Tässä luvussa on tarkoitus käydä läpi tutkimustuloksista tehdyt johtopäätökset.

Ensinäkin pankkien ulkoisessa toimintaympäristössä on tapahtunut viime vuosina paljon muutoksia. Vuonna 2008 alkanut finanssikriisi ravisteli talouden rakenteita lähes ennen näkemättömällä tavalla ja asiantuntijahaastatteluista kävikin ilmi, että kriisi vaikutti erityisesti pankkisektoriin, joka toimialana oli monen erinomaisen vuoden jälkeen täysin uudenaikaisessa tilanteessa. Välittömästi finanssikriisin jälkeen monen pankin tarjoamat luottoehdot tiukkenivat nopeasti, johtuen pankkien oman varainhankinnan hankaloitumisesta. Nyt, vajaa seitsemän vuotta Lehman Brothersin kaatumisen jälkeen, jonka voidaan nähdä nousseen finanssikriisin symboliksi, pankkien tarjoamat luottoehdot ovat hieman keventyneet, joskin mistään kriisiä edeltäneen ajanjakson kaltaisesta ei voitane puhua. Vaikka suomalaiset pankit selvisivät finanssikriisistä moneen muuhun maahan verrattuna varsin mallikkaasti, toimi se Suomessakin monelle pankille herätyksensä ja kiinnitti pankkien huomion omien riskienhallintamenetelmien tärkeyteen. Monen haastatellun asiantuntijan näkemyksistä kävi ilmi, että edellytykset paljon pahempaan olivat todella olemassa ja oli suoranainen ihme, kuinka vähin iskuin suomalainen pankkisektori on finanssikriisistä selvinnyt.

Pankkien luotonannossa tämä on tarkoittanut sitä, että yritysluototuksen keskeiseksi kriteeriksi on entistä vahvemmin noussut yrityksen tulevaisuuden tuotot eli tuleva kassavirta. Tämä kassavirtakeskeinen ajattelu on tuonut omat haasteensa myös pk-yritysten luototukseen, joiden tulevien kassavirtojen ennustaminen on monessa tapauksessa varsin hankalaa. Kassavirtakeskeisen ajattelutavan lisäksi pankit

edellyttävät luottoa hakevilta yrityksiltä aikaisempaa enemmän oman pääoman ehtoista rahoitusta ja tämän kehityksen taustalla voidaan nähdä esimerkiksi Allenin ym. (2012, 163) esittämä näkemys, jonka mukaan finanssikriisin aikaisista tappioista ja alaskirjauksista johtuen pankkien riskinottohalukkuus on pienentynyt.

Toiseksi vuonna 2010 julkaistu Basel III -sääntelykehikko kiristää pankille asetettuja pääomavaatimuksia ja asettaa pankeille uusia pitkän tähtäimen tavoitteita, jotka kannustavat pankkeja pitkän maturiteetin varainhankintaan. Vaikka tällä hetkellä enemmistö haastatelluista rahoitusalan asiantuntijoista ei tunnistanutkaan Basel III -sääntelyn hankaloittaneen tai vähentäneen pienten ja keskisuurten yritysten luoton saatuutta, saattaa tilanne olla toinen esimerkiksi vuonna 2018, jolloin pankeille asetetun pysyvän varainhankinnan vaatimuksen on määrä astua lopullisesti voimaan. Todellisia vaikutuksia on kuitenkin mahdotonta arvioida vielä tässä vaiheessa, sillä Basel-säännösten historia osoittaa, että kolmessakin vuodessa säännöstöön voidaan tehdä vielä merkittäviä muutoksia eivätkä tämän hetkiset vaatimukset välttämättä esiinny samanlaisina enää vuonna 2018.

Tutkimuksessa ei myöskään löytynyt viitteitä sille Tarullon (2008, 77-78) esittämälle näkemykselle, jonka mukaan kiristyneellä vakavaraisuussääntelyllä saattaa olla negatiivinen yhteys pankin luotonantokykyyn, erityisesti taloudellisen laskusuhdanteen aikana, jolloin pankin on kutistuvasta kassavirrasta huolimatta pidettävä huoli oman pääoman riittävydestä. Tarullon (2008, 77-78) mukaan pankin on lisättävä oman pääoman määrää tai pienennettävä varojen määrää, jos pankin omavaraisuus luottotappioiden johdosta pienenee laskukaudella. Keskeiseksi selittäväksi tekijäksi asiantuntijahaastatteluiden pohjalta muodostui alhainen korkotaso, josta johtuen moni pankki on tähän asti säästynyt merkittävilta luottotappioilta. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan tilanne olisi täysin toisenlainen, jos kokonaiskorkotaso olisi yhtenevä esimerkiksi ennen finanssikriisiä vallinneeseen korkotasoon.

Tällä hetkellä otsikossa esitetty väite, jonka mukaan ”Basel III uhkaa pk-yritysten rahoitusta”, vaikuttaakin siis tämän tutkimuksen asiantuntijahaastattelujen pohjalta liioitellulta, varsinkin nykyisessä taloustilanteessa, jossa Euroopan Keskuspankin tavoite kiihdyttää inflaatiota tavoiteltuun kahteen prosenttiin lisää jatkuvasti rahan määrää Euroopassa ja tällä hetkellä pankit joutuvat maksamaan siitä, että ne tallettavat

rahojaan EKP:lle. Suomalaiset pankit ovat keskimäärin hyvässä kunnossa ja markkinoilla on tarjolla asiantuntijoiden mukaan lähes rajattomasti hyvin edullista rahaa, joten pankeilla olisi kyllä kykyä ja halua rahoittaa pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Kiistatonta kuitenkin on, että uusi Basel III -säännöstö on lisännyt byrokratiaa ja aiheuttanut tätä kautta pankeille lisää kustannuksia, jotka niiden tulee pystyä nyt ja tulevaisuudessa hinnoittelemaan. Sääntely on myös lisännyt polarisaatiota yritysten välillä, minkä johdosta hyvät yritykset saavat luottoa edullisesti ja hyvillä ehdoilla kun taas vastaavasti heikommin menestyville yrityksille luototuskriteerien täyttäminen on hankalampaa.

Edellisten lisäksi tutkimuksen empiirisissä haastatteluissa nousi keskeiseksi kysymykseksi se, mikä ylipäätään on pankin rooli yritysten rahoittajana. Nykyinen luottolaitoslaki ei salli pankin ottavan toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa luottolaitoksen vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Tämä on täysin ymmärrettävää, mutta yhtäältä moni korkean riskin ja korkean tuottopotentiaalinen omaava hanke jää ilman rahoitusta suurten tappiomahdollisuuksien tai puutteellisten vakuuksien johdosta. Vaikka kansantalouden talouskasvua ei voinekaan rakentaa täysin startup-yritysten varaan, olisi ehdottomasti myös yhteiskunnan etu, että nämä riskipitoiset hankkeet löytäisivät toiminnalleen rahoitusta. Tutkija jääkin mielenkiinnolla seuraamaan miten viime vuosina yleistynyt joukkorahoitusilmiö kehittyy tai päästäänkö tulevassa hallitusohjelmassa sanoista tekoihin paljon julkisuutta keränneiden kasvurahastojen kohdalla.

6.2 Jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkimuksen aikana kävi selväksi, että pienten ja keskisuurten yritysten luotto on merkittävä tutkimusaihe, joka vaatii akateemista huomiota myös tulevaisuudessa. Tässä tutkimuksessa keskeisenä tekijänä oli Baselin pankkisääntely, ja sen osalta tutkimuksen aikana mielenkiintoiseksi jatkotutkimusaiheeksi nousi tutkimuksen uusiminen esimerkiksi vuoden 2019 jälkeen, jolloin Basel III -säännösten tulisi tämän hetkisiin tietoihin perustuen olla lopullisesti implementoitu. Näin ollen esimerkiksi pankeille asetettu pysyvän varainhankinnan vaatimus olisi astunut kokonaisuudessaan voimaan, jolloin sen lopullisia vaikutuksia voitaisiin tutkia. Myös taloudellinen

ympäristö saattaa neljän vuoden päästä olla hyvin toisenlainen ja näin ollen säännösten vaikutuksetkin voisivat näyttäytyä erilaisilla.

Vaikka pankkilaina toimii edelleen tärkeimpänä pienten ja keskisuurten yritysten ulkoisen rahoituksen lähteenä (Robb ja Robinsson 2010), jatkuvasti kehittyvien rahoitusinstrumenttien myötä on mahdollista, että pankin asema pk-yrityksen luottotajana tulee tulevaisuudessa heikkenemään. Näin ollen erityisen mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita löytyy varmasti näistä uusista rahoitusinstrumenteista ja niiden vaikutuksista pk-yritysten rahoitukseen.

6.3 Tutkimuksen arviointi ja rajoitteet

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut tekijälleen opettavainen prosessi, sillä vaikka tutkijalla oli valmiiksi jonkin verran taustatietoa yrityksen luototuksesta, tiedot Baselin pankkisääntelystä olivat varsin vaatimattomat ennen tutkimukseen ryhtymistä. Näin ollen tutkijan oma tietämys Basel-sääntelystä kasvoi tutkimuksen aikana merkittävästi. Tutkimuksen tekijällä ei myöskään ollut aikaisempaa kokemusta haastattelijana toimimisesta ja niinpä varsinkin ensimmäisien haastattelujen anti olisi saattanut olla vieläkin parempi, jos teemahaastattelu olisi ollut tutkimusmenetelmänä tutkijalle entuudestaan tuttu. Varsinkin ensimmäisien haastattelujen aikana tutkijan parempi aihealueen tuntemus olisi varmasti johtanut tutkimusongelmien kannalta parempien tarkentavien kysymysten esittämiseen.

Tutkimuksen rajoitteiksi voidaan mainita haastattelupaikkakuntien vähyys ja tutkijaa jäikin mietityttämään olisivatko haastatelluilta saadut vastaukset olleet erilaisia, jos haastatteluja olisi järjestetty myös pienemmällä paikkakunnilla kuin Tampereella ja Helsingissä. Myös haastateltavat toimivat hyvin erilaisissa rooleissa omissa organisaatioissaan, ja vaikka tämä näkökulmien kirjo toi tutkimukseen uudenlaista syvyyttä, olisi haastateltujen asiantuntijoiden toimiminen samalla organisaatiossa saattanut helpottaa esimerkiksi tutkimuksen rajausten muodostamista. Toisaalta tällaisten täysin samassa organisatorisessa asemassa toimivien asiantuntijoiden löytäminen olisi ollut käytännössä hyvin hankalaa. Lopuksi tutkija haluaa vielä esittää lämpimän kiitoksen kaikille haastatteluihin osallistuneille asiantuntijoille, jotka omalla panoksellaan edesauttoivat tämän tutkimuksen valmistumista.

LÄHDELUETTELO

A brief history of Basel Committee. Bank for International Settlements WWW -sivu. <<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>> luettu 19.1.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlement 2014a)

Acharya, V. V. & Richardson, M. 2009. Causes of the financial crisis. *Critical Review: A Journal of Politics and Society*, 21; 2-3, 195-210.

Alexander, K., Dhumale, R. & Eatwell, J. 2006. *Global Governance of Financial Systems. The International Regulation of Systemic Risk*. New York: Oxford University Press.

Allen, B., Chan, K. K., Milne, A. & Thomas, S. 2012. Basel III: Is the cure worse than the disease? *International Review of Financial Analysis*, 25, 159-166.

Altman, E. I. 1983. *Corporate Finance Distress: A Complete Guide to Predicting, Avoiding, and Dealing with Bankruptcy*. New York: John Wiley & Sons Inc.

Altman, E. I. & Sabato, G. 2005. Effects of the new capital accord on bank capital requirements for SMEs. *Journal of Financial Services Research*, 28: 1-3, 15-42.

An assessment of the long-term economic impact on stronger capital and liquidity requirements. Bank for International Settlements WWW -sivu.

<<http://www.bis.org/publ/bcbs173.pdf>> luettu 26.4.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlements 2010b)

Baldwin, R. & Cave, M. 1999. *Understanding Regulation. Theory, Strategy, and Practice*. Great Britain: Oxford University Press.

Banks and capital requirements: channels of adjustment. Bank for International Settlements WWW -sivu. <<http://www.bis.org/publ/work443.pdf>> luettu 15.4.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlements 2014b)

Basel Committee Reaches Agreement on New Capital Accord Issue. Bank for International Settlements WWW -sivu. <<http://www.bis.org/press/p020710.htm>> luettu 30.3.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlements 2002)

Basel III -tiedotustilaisuus. Finanssivalvonnan WWW -sivu.

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/tiedotteet/esitelmat/documents/basel_iii_tiedotustilaisuus_13042011.pdf> luettu 12.3.2015.

(Lähdeviite: Finanssivalvonta 2011b)

Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Bank for International Settlements WWW -sivu. <<http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>> luettu 18.1.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlements 2010a)

Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. & Levine, R. 2005. SMEs, growth, and poverty: cross-country evidence. *Journal of Economic Growth*, 10: 3, 199-229.

Beck, T. & Demirgüç-Kunt, A. 2006. Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint. *Journal of Banking & Finance*, 30, 2931-2943.

Berger, A. N. & Udell, G. F. 2006. A more complete conceptual framework for SME finance. *Journal of Banking & Finance*, 30, 2945-2966.

Berger, A. N. & Udell, G. F. 2007. Small business credit scoring and credit availability. *Journal of Small Business Management*, 45: 1, 5-22.

Bridges, J., Gregory, D., Nielsen, M., Pezzine, S., Radia, A. & Spaltro, M. 2014. *The impact of capital requirements on bank lending*. Working Paper No. 486. Bank of England.

Bruno, V. & Fletcher, M. 2008. Banks' risk assessment of Swedish SMEs. *Venture Capital: An International Journal of Entrepreneurial Finance*, 10: 2, 171-194.

Bruns, V. 2004. *Who receives bank loan? A study of lending officers' assessments of loans to growing small and medium-sized enterprises*. JIBS Dissertations Series No. 021. Jönköping: Pajaret AB.

Brytting, T. 1991. *Organizing in the small growing firm: a grounded theory*. Ph.D. thesis. Stockholm School of Economics.

Canales, R. & Nanda, R. 2012. A darker side to decentralized banks: market power and credit rationing in SME lending. *Journal of Financial Economics*, 105: 2, 353-366.

Capital Requirements Directive IV. Bank of England WWW -sivu.

<<http://www.bankofengland.co.uk/pr/Pages/crdiv/default.aspx>> luettu 23.2.2015.

(Lähdeviite: Bank of England)

Cole, R. A., Goldberg, L. G. & White, L. J. 1999. *Cookie-cutter versus character: The micro structure of small-business lending by large and small bank*. Paper presented at Business Access to Capital and Credit – Conference. 8.-9.3.1999.

CRD IV –paketti. Finanssivalvonta WWW -sivu.

<<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Saantelyhankkeet/CRD4/Pages/Default.aspx>> luettu 25.3.2015.

(Lähdeluettelo: Finanssivalvonta 2014b)

Daniélsson, J., Jorgensen, B. N. & de Vries, C. G. 2002. Incentives for effective risk management. *Journal of Banking and Finance*, 26: 7, 1407-1425.

de Larosière, J. 2009. The High-Level Group on Financial Supervision in the EU - raportti. Euroopan komission WWW -sivu.

<http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf>

luettu 15.2.2015.

(Lähdeviite: de Larosière 2009)

Decamps, J-P., Rochet, J-C. & Roger, B. 2004. The three pillars of Basel II: optimizing the mix. *Journal of Financial Intermediation*, 13: 2, 132-155.

Dietrich, A., Hess, K. & Wanzenried, G. 2014. The good and bad news about the new liquidity rules of Basel III in Western European countries. *Journal of Banking and Finance*, 44, 13-25.

Distinguin, I., Roulet, C. & Tarazi, A. 2013. Bank regulatory capital and liquidity: evidence from US and European publicly traded banks. *Journal of Banking & Finance*, 37: 9, 3295-3732.

EK: Pankkisääntely hyyydyttää pk-yrityksiä luultua pahemmin. 2013. *Taloussanomat* 30.4.2013.

<<http://www.taloussanomat.fi/yrittaja/2013/04/30/ek-pankkisaantely-hyydyttaa-pk-yrityksia-luultua-pahemmin/20136260/137>> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Taloussanomat 30.4.2013)

Elliot, D., Salloy, S. & Santos, A. O. 2012. *Assessing the cost of financial regulation*. IMF working paper 12/233.

Eskola, J. Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Feldman, R. J. 1997. Small business loans, small banks and a big change in technology called credit scoring. *The Region*, 11: 3, 18-24.

Finanssimarkkinakatsaus 1/2012. Finanssialan Keskusliiton WWW -sivu.

<https://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Finanssimarkkinakatsaus_1_2012.pdf> luettu 17.4.2015.

(Lähdeviite: Finanssialan Keskusliitto 2012)

Fletcher, M. 1995. Decision making by Scottish bank managers. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 1: 2, 6-36.

Frame, S. W. 1995. Examining small business lending in bank antitrust analysis. *Economic Review – Federal Reserve Bank of Atlanta*, 80: 2, 31-40.

Frame, S. W., Srinivasan, A. & Woosley, L. 2001. The effect of credit scoring on small-business lending. *Journal of Money, Credit and Banking*, 33: 3, 813-825.

Freystätter, H. & Mattila, V-M. 2011. *Finanssikriisin vaikutuksia Suomen talouteen*. Suomen Pankki. Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto.

G10. Bank for International Settlements WWW -sivu.

<<http://www.bis.org/list/g10publications/index.htm>> luettu 26.4.2015.

(Lähdeviite: G10 maat)

Gibson, B. 1993. The alternative to assuming “rational” use of financial information within small firms. *The Journal of Entrepreneurial Finance*, 2: 2, 163-174.

Glesne, C. & Peshkin, A. 1992. *Becoming qualitative researcher: an introduction*. New York: Longman.

Gordy, M. B. & Howells, B. 2006. Procyclicality in Basel II: can we treat the disease without killing the patient? *Journal of Financial Intermediation*, 15: 3, 395-417.

Hakenes, H. & Schnabel, I. 2011. Bank size and risk-taking under Basel II. *Journal of Banking and Finance*, 35: 6, 1436-1449.

Halme, L. 1999. *Pankkisääntely ja valvonta*. Helsinki: Oy Trio-Offset Ab.

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2004. *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Bank for International Settlements WWW -sivu. <<http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>> luettu 20.1.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlements 1988)

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework. Bank for International Settlements WWW -sivu.

<<http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>> luettu 20.1.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlement 2004)

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework. Comprehensive Version. Bank for International Settlements WWW -sivu.

<<http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>> luettu 12.2.2015.

(Lähdeviite: Bank for International Settlement 2006)

Jackson, P. 1999. *Capital requirements and bank behaviour: the impact of the Basle accord*. Basle Committee on Banking Supervision Working Paper 1/1999.

Jensen, M. C. & Meckling, W. H. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3: 4, 305-360.

Jokivuolle, E. & Vauhkonen, J. 2010. *Paineita pankkien vakavaraisuussäätelyyn muuttamiseen*. Euro & Talous 1/2010.

Jokivuolle, E. & Launiainen, P. 2003. *Pankkien vakavaraisuuden sääntely ja valvonta uudistuu*. Euro & Talous 1/2003.

Kam, V. 1990. *Accounting theory*. 2th edition. Singapore: John Wiley & Sons.

Kansantalous. Tilastokeskuksen WWW -sivu.

<http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Tilastokeskus 2015)

Kasanen, E., Lukka, K. & Siitonen, A. 1991. Konstruktiivinen tutkimusote liiketaloustieteissä. *Liiketaloudellinen Aikakauslehti*, 40: 3, 301-329.

Kashyap, A. K. & Stein, J. C. 2004. Cyclical implications of the Basel II capital standards. *Economic Perspectives*, 28: 1, 18-31.

King, M. R. 2013. The Basel III net stable funding ratio and bank net interest margins. *Journal of Banking and Finance*, 37: 11, 4144-4156.

Klami, H. 1979. *Finalistinen oikeusteoria*. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A 19.

Kontkanen, E. 2011. *Pankkitoiminnan käsikirja*. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Kortteinen, M. 1992. *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014. 9:1. Finlexin WWW -sivu.

<<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140610#Lidp6739792>> luettu 27.4.2015.

(Lähdeviite: Laki luottolaitostoiminnasta 9:1)

Lall, R. 2009. *Why Basel II failed and why any Basel III is doomed*. Global Economic Governance Programme. Working Paper 52.

Lind, J. 1994. *Creditor – firm relations: a interdisciplinary analysis*. Licentiate: Jönköping.

Love, I. & Mylenko, N. 2003. *Credit reporting and financing constraints*. World bank policy research working paper 3142.

Lukka, K. 1991. Laskentatoimen tutkimuksen epistemologiset perusteet. *Liiketaloudellinen Aikakauslehti*, 40: 2, 161-186.

Mann, R. J. 1997. Explaining the pattern of secured credit. *Harvard Law Review*, 110: 3, 625-683.

Neilimo, K. & Näsi, J. *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede: tutkimus positivismiin soveltamisesta*. Tampereen yliopisto. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja. Sarja A 2: Tutkielmia ja raportteja 12.

Nordea: Pienet yritykset maksavat pankkisääntelyn. 2013. *Helsingin Sanomat* 10.4.2013. <<http://www.hs.fi/talous/a1365561371380>> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Helsingin Sanomat 10.4.2013)

Pankkisääntely vaarantaa talouskasvun. 2013. *Helsingin Sanomat* 1.2.2013. <<http://www.hs.fi/talous/a1359608775968>> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Helsingin Sanomat 1.2.2013)

Parker, C., Scott, C., Lacey, N. & Braithwaite, J. 2004. *Regulating Law*. New York: Oxford University Press.

Pk-yritys. Tilastokeskuksen WWW -sivu. <http://www.stat.fi/meta/kas/pk_yritys.html> luettu 27.3.2015.

(Lähdeviite: Tilastokeskus)

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Finanssivalvonnan WWW -sivu. <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Pages/Default.aspx> luettu 17.3.2015.

(Lähdeviite: Finanssivalvonta 2014a)

Robb, A M., Robinson, D. T. 2010. *The capital structure decisions of new firms*. NBER Working Paper Series 16272. Cambridge.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Sargent, M. & Young, J. E. 1991. The entrepreneurial search for capital: a behavioural science perspective. *Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal*, 3: 3, 237-252.

Saurina, J. & Trucharte, C. 2004. The impact of Basel II on lending to small- and medium sized firms: a regulatory policy assessment based on Spanish credit register data. *Journal of Financial Services Research*, 26: 2, 121-144.

Scherr, F. C., Sugrue, T. F. & Ward, J. B. 1993. Financing the small firm start-up: determinants of debt use. *The Journal of Entrepreneurial Finance*, 3: 1, 17-36.

Sinkey, J. F. Jr. 1992. *Commercial bank financial management in the financial-services industry*. New York: Macmillan.

Standardi 4.2. Valvottavan vakavaraisuuden hallinta. Finanssivalvonnan WWW -sivu. <<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/4.2.std1.pdf>> luettu 22.4.2015.

(Lähdeviite: Finanssivalvonta 2005)

Standardi 4.3a. Omat varat ja niiden vähimmäismäärä. Finanssivalvonnan WWW -sivu. <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Kumotut/Documents/kumotut_rahoytussektorin_standardit_maaraykset_ohjeet/4.3a.std2.pdf> luettu 12.3.2015.

(Lähdeviite: Finanssivalvonta 2011a)

Stein, J. C. 2002. Information production and capital allocation: decentralized versus hierarchical firms. *The Journal of Finance*, 57: 5, 1891-1921.

Stiglitz, J. E. & Weiss, A. 1981. Credit rationing in markets with imperfect information. *The American Economic Review*, 71: 3, 393-410.

Suomea koskevat uusimmat talousennusteet. Finanssialan Keskusliiton WWW -sivu. <<https://www.fkl.fi/tilastot/Tilastot/Talousennusteet.pdf>> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite Finanssialan Keskusliitto 2015)

Tala, J. 1999. *Oikeussäätelyn määrä ja vaihtoehdot*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Tala, J. 2005. *Lakien laadinta ja vaikutukset*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Taloudellinen kasvu (BKT). Findikaattorin WWW -sivu.

<<http://www.findikaattori.fi/fi/3>> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Findikaattori 2015)

Talouden näkymät. 2014. *Euro & Talous* 5/2014.

Tarkka, J. 1993. *Raha ja rahapolitiikka*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Tarullo, D. K. 2008. *Banking on Basel. The Future of International Financial Regulation*. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics.

The long, dark shadow of Herstatt. 2001. *The Economist* 12.4.2001.

Tienari, M. 2010. *Luotto- ja vastapuoliriski Basel 2 ja Solvenssi 2 – kehikoissa*. Suomen akturaatijhdistys. Working papers 105.

Tresch, R. W. 1981. *Public Finance: A Normative Theory*. Georgetown.

Vauhkonen, J. 2009. *Bank safety under Basel II capital requirements*. Bank of Finland research. Discussion paper 29.

Vauhkonen, J. 2010. *Basel III -uudistus parantaa pankkien riskinkantokykyä*. *Euro & Talous* 3/2010.

Wiklund, J. 1998. *Small firm growth and performance: entrepreneurship and beyond*. Ph.D. thesis. Jönköping International Business School.

Wood, D. 2005. *Governing Global Banking – The Basel Committee and the Politics of Financial Globalisation*. England: Ashgate Publishing Company.

Wright, M., Robbie, K. & Ennew, C. 1997. Venture capitalists and serial entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*, 12: 3, 227-249.

Yan, M., Hall, M. J.B. & Turner, P. 2012. A cost-benefit analysis of Basel III: some evidence from the UK. *International Review of Financial Analysis*, 25, 73-82.

Yrittäjyys Suomessa. Suomen Yrittäjien WWW -sivu.

<<http://www.yrittajat.fi/fi-fi/suomenyrittajat/yrittajyys Suomessa>> luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Suomen Yrittäjät 2015)

Yritykset hätää kärsimässä – Nyt malttia pankkisääntelyn kanssa! 2014.

Yrittäjäsanoimat 2.6.2014.

<<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/etela->

[pohjanmaanyrittajat/isokyro/uutinen/?groupId=b0404538-fc86-4c4f-838f-](http://www.yrittajat.fi/fi-FI/etela-pohjanmaanyrittajat/isokyro/uutinen/?groupId=b0404538-fc86-4c4f-838f-7a20d9db0b13&announcementId=28f0ea76-e27d-42ec-9fb0-9dd67c7954f5)

[7a20d9db0b13&announcementId=28f0ea76-e27d-42ec-9fb0-9dd67c7954f5](http://www.yrittajat.fi/fi-FI/etela-pohjanmaanyrittajat/isokyro/uutinen/?groupId=b0404538-fc86-4c4f-838f-7a20d9db0b13&announcementId=28f0ea76-e27d-42ec-9fb0-9dd67c7954f5)>

luettu 19.3.2015.

(Lähdeviite: Yrittäjäsanoimat 2.6.2014)

Yritystoiminnan kehittämisen rahoitusmahdollisuudet. Suomen Yrittäjien WWW -sivu.

<<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/verotjarahat/rahat/rahoitussuunnittelu/>> luettu 26.3.2015.

(Lähdeviite: Suomen Yrittäjät)

LIITE 1 HAASTATTELURUNKO

- Kuinka kauan olet työskennellyt pankissa?

- Kuinka kauan olet työskennellyt nykyisessä työtehtävässasi ja mitä se pitää pääpiirteissään sisällään?

- Miten mielestäsi pankin luotonanto yritysasiakkaille on muuttunut vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen vai onko se muuttunut? Onko luotonanto muuttunut mielestäsi sinä aikana, kun olet työskennellyt nykyisessä työtehtävässasi?

- Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit lainaa myönnettäessä? Miten varmistetaan uuden yrittäjän maksukyky?

- Kuinka tuttu Basel pankkisääntely on sinulle? Erityisesti Basel III?

- Näetkö, että Basel vaikuttaa päivittäiseen toimintaan vai ovatko sen vaikutukset pikemminkin taustalla (antaa raamit toiminnalle)?

- Johtuuko marginaalien nousu mielestäsi Baselin pankkisääntelystä vai vaikuttavatko enemmän muut tekijät, esimerkiksi yleinen talouden tilanne?

- Oletko seurannut median uutisointia Baselin pankkisääntelyyn liittyen ja jos olet, niin mitä olet siitä mieltä? Antaako median antama kuva mielestäsi realistisen kuvan jo voimaantulleesta Basel III:sta?